ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ
ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Νοέμβρης - Δεκέμβρης 2021
Νο 149 Τιμή: 4€

- Να ανατρέψουμε τους δολοφόνους
- 50 χρόνια ΣΕΚ - Παλεύοντας για την επανάσταση και τον Σοσιαλισμό
- Ιμπεριαλισμός - από το Αφγανιστάν στην Κίνα;
- Το μαύρο τοπίο της "πράσινης" ανάπτυξης
- Αγώνας για ελεύθερες και ασφαλείς εκτρώσεις
- Ο αγώνας των προσφύγων είναι υπόθεση όλων μας
- Γερμανία μετά τις εκλογές

ΤΕΥΧΟΣ 149

Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2021

2
Να ανατρέψουμε τους δολοφόνους
Μαρία Στύλλου

8
Ιμπεριαλισμός - από το Αφγανιστάν στην Κίνα;
Νίκος Λούντος

16
50 χρόνια ΣΕΚ Παλεύοντας για την επανάσταση και τον Σοσιαλισμό
Πάνος Γκαργκάνας

25
Το μαύρο τοπίο της "πράσινης" ανάπτυξης
Σεραφείμ Ρίζος

31
Αγώνας για ελεύθερες και ασφαλείς εκτρώσεις
Αργυρή Ερωτοκρίτου

35
Ο αγώνας των προσφύγων είναι υπόθεση όλων μας
Δημήτρης Δασκαλάκης

40
Γερμανία μετά τις εκλογές Κρίση στην καρδιά της ΕΕ
Σωτήρης Κοντογιάννης

45
Βιβλιοκριτική

Γιάννης Παντελάκης
Los buenos antifascistas, Η ιστορία των ελλήνων εθελοντών του Ισπανικού Εμφυλίου μέσα από τα άγνωστα αρχεία των Διεθνών Ταξιαρχιών
Λέανδρος Μπόλαρης

Άννα Μαρία Δρουμπούκη
Ξημερώνει πάλι στην Αμερική: Πολιτισμικοί πόλεμοι και μαζική κουλτούρα στις ΗΠΑ τη δεκαετία του 1980
Γιώργος Ράγκος

Γιώργος Ράγκος
Το εμβόλιο χρειάζεται εργατικό έλεγχο - Εργατική απάντηση στην πανδημία
Λίλιαν Μπουρίτη

Ο **Σοσιαλισμός από τα Κάτω** είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**
Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου
Εξώφυλλο, Σελιδοποίηση: Γιάννης Κούβαρης, Παντελής Γαβριηλίδης
Υπεύθυνη διακίνησης: Εύα Ντόκου, 6946344619, Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14, Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό "Σοσιαλισμός από τα Κάτω", Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, ISSN: 2241-7176
Για επικοινωνία: sosialismosapotakato@gmail.com - www.socialismfrombelow.gr

Απεργία στην COSCO.

Να ανατρέψουμε τους δολοφόνους

Εκρηκτικές διαστάσεις παίρνει η οργή ενάντια σ' ένα σύστημα κυριολεκτικά φονικό. Η Μαρία Στύλλου προτείνει βήματα για να το ξεφορτωθούμε.

Στη Γλασκώβη, στη Σύνοδο του ΟΗΕ για το κλίμα, η παγκόσμια ηγεσία, οικονομική και πολιτική όλων των κρατών του πλανήτη βρίσκεται περικυκλωμένη από την οργή εκατομμυρίων που δεν πιστεύουν ότι οι αποφάσεις της Συνόδου θα καταλήξουν στην προστασία του κλίματος και του περιβάλλοντος ούτε στη σωτηρία της ζωής όλου του πληθυσμού που κινδυνεύει.

Από την πρώτη μέρα που ξεκίνησε η COP-26, ακτιβιστές από όλο τον κόσμο έχουν βγει στους δρόμους της πόλης ενώ ετοιμάζουν μεγάλα συλλαλητήρια στις 6 Νοέμβρη σε όλα τα μέρη. Η διαφορά με το 2015 στο Παρίσι όπου είχε γίνει η προηγούμενη Σύνοδος του ΟΗΕ για το κλίμα βρίσκεται σε δυο μεγάλες αλλαγές.

Η πρώτη έχει να κάνει με την κλιμάκωση της καταστροφής του περιβάλλοντος σε παγκόσμιο επίπεδο με επιπτώσεις πολύ πιο άγριες για τον κόσμο: πανδημία, πυρκαγιές και πλημμύρες με τεράστιες απώλειες σε ανθρώπινες ζωές και χειροτέρευση των συνθηκών ιδιαίτερα για τα φτωχότερα τμήματα του πληθυσμού. Και η δεύτερη με τις οικονομικές συνθήκες που συνεχώς διευρύνουν τις ταξικές ανισότητες παντού.

Οι ηγέτες στη Γλασκώβη εισπράττουν την οργή μιας νέας γενιάς ακτιβιστών που δίκαια τους θεωρεί υπεύθυνους για την καταστροφή και μπαίνει στην πρώτη γραμμή ενάντια στα σχέδια για «πράσινη ανάπτυξη», τα οποία η Σύνοδος συνολικά και κάθε μια από τις κυβερνήσεις προβάλλουν σαν λύση. Το σύνθημα «Αλλάξτε το σύστημα, όχι το κλίμα» δεν βγήκε από κάποια επαναστατική μειοψηφία, αλλά μαζικά από τους διαδηλωτές και διαδηλώτριες που έχουν ξεσηκωθεί.

Τα παραδείγματα πληθαίνουν σε όλες τις χώρες και στην Ελλάδα. *«Ενημερώσαμε έγκαιρα για τα όσα μας προορίζουν, για τις μπίζνες με τα μεγαλοσυμφέροντα, για το χορό εκατομμυρίων που στήνουν με τους ομίλους-αναδόχους στις πλάτες μας. Ενημερώσαμε για το ότι την ίδια στιγμή δεν τους περισσεύει ευρώ για να αποζημιωθούμε,*

για να αποκατασταθούν οι ζημιές μας, για να δουλεύουμε στον τόπο μας. Ότι δεν τους περισσεύει ευρώ, γιατί τα έργα τους πέφτουν ακριβά και οι ζωές μας φτηνές! Δεν έχουμε καμιά εμπιστοσύνη στις υποσχέσεις τους. Δε θα τους αφήσουμε σε χλωρό κλαρί. Θα νοιώθουν την αγωνιστική ανάσα μας στο σβέρκο τους», δήλωνε ο Μπάμπης Τσιβίκας μέλος της Συντονιστικής Επιτροπής Αγώνα Πυρόπληκτων της Β. Εύβοιας στη συναυλία που οργάνωσαν.[1]

Η Σύνοδος των G20, των ηγετών των χωρών που ευθύνονται για το 80 τοις εκατό της ρύπανσης, έγινε στη Ρώμη στις 30-31 Οκτώβρη ως «προετοιμαστική» για τη Γλασκώβη και δεν κατέληξε πουθενά. Ήταν μια πρόγευση ότι αυτό που σκέφτονται οι ηγεσίες είναι το πώς θα δώσουν τη δυνατότητα στους καπιταλιστές κάθε χώρας να προχωρήσουν σε κερδοφόρες επενδύσεις στο όνομα μιας «πράσινης ανάπτυξης» συνεχίζοντας το καταστροφικό τους έργο.

Ακόμα και οι υποσχέσεις ότι θα δημιουργηθούν «πράσινες θέσεις εργασίας» κρύβουν την πραγματικότητα. Σύμφωνα με μελέτη από την υπηρεσία Υγιεινής και Ασφάλειας στη Βρετανία, ο ρυθμός θανατηφόρων «ατυχημάτων» στις εγκαταστάσεις ανακύκλωσης είναι 17 φορές μεγαλύτερος(!) από τον μέσο όρο σε όλες τις βιομηχανίες.[2] Αυτά στην καρδιά του καπιταλισμού. Στην «περιφέρεια», οι συνθήκες για όσους δουλεύουν στη διαχείριση αποβλήτων που στέλνονται π.χ. στη Γκάνα ή στα ορυχεία του Κονγκό για τα περιζήτητα μέταλα που απαιτούνται για τα ηλεκτρικά αυτοκίνητα είναι απλά απερίγραπτες.

Ο Μακρόν, ο αγαπημένος σύμμαχος του Μητσοτάκη, μίλησε στη Ρώμη για τους κινδύνους από μια νέα «ενεργειακή κρίση», για να προβάλει σαν λύση περισσότερο φυσικό αέριο και επιστροφή στην πυρηνική ενέργεια! *«Δεν νομίζω ότι θα μπορέσουμε να κατεβάσουμε τις τιμές [για το φυσικό αέριο] καθώς υπάρχουν πιέσεις από τη ζήτηση, αλλά πρέπει να αποφύγουμε τυχόν κενά στην προσφορά»* δήλωσε στους Φαϊνάνσιαλ Τάιμς και συνέχισε: *«η εναλλακτική είναι να έχουμε ευρωπαϊκές ανανεώσιμες πηγές ενέργειας και ευρωπαϊκή πυρηνική ενέργεια»*.[3]

Κάπως έτσι, τα πυρηνικά εργοστάσια της Γαλλίας που κατέχει την πρώτη θέση στην ΕΕ στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας, αλλά και οι φρεγάτες στην Ανατολική Μεσόγειο στο κυνήγι νέων πηγών φυσικού αερίου σερβίρονται σαν λύσεις και για το κλίμα και για την οικονομία.

Θολό τοπίο στην οικονομία

Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο στην τελευταία του έκθεση για την παγκόσμια οικονομία θεωρεί ότι η «ανάκαμψη μετά την πανδημία» δεν είναι ούτε σίγουρη ούτε σταθερή. Σύμφωνα με τον Μάρτιν Γουλφ, οικονομικό αναλυτή των Φαϊνάνσιαλ Τάιμς, *«Η μεγαλύτερη ανησυχία αφορά την ίδια την πανδημία. Στα τέλη Σεπτέμβρη είχε εμβολιαστεί πλήρως το 58% του πληθυσμού στις πλουσιότερες χώρες, το 36% στις "αναδυόμενες" και μόλις ένα τραγικό 4% στις πιο φτωχές»*. Και συνεχίζει *«Το ΔΝΤ παρατηρεί ότι το μέλλον είναι πιο απρόβλεπτο απ' ό,τι συνήθως με πιο έντονους κινδύνους για επιδείνωση»*, όχι μόνο λόγω πανδημίας αλλά και λόγω πληθωρισμού, υπερβολών στον χρηματοπιστωτικό τομέα, προοπτικής ανόδου των επιτοκίων και απειλής εντάσεων ΗΠΑ-Κίνας.[4]

Η οικονομία των ΗΠΑ είχε ένα απότομο φρενάρισμα στο τρίτο τρίμηνο (Ιούλης-Σεπτέμβρης 2021) με τον ρυθμό των επενδύσεων να πέφτει από το 9,2% στο 1,8% και το πραγματικό ΑΕΠ να ανεβαίνει μόνο 0.5%. Οι εξηγήσεις για αυτή την εξέλιξη συγκεντρώνονται στην επίδραση που έχει ο πληθωρισμός, η άνοδος της τιμής του πετρέλαιου και του φυσικού αέριου αλλά και του εργατικού κόστους, φτάνοντας και σε ανησυχίες για τις διεκδικήσεις των σωματείων για αυξήσεις στους μισθούς. Το δια ταύτα αυτών των ερμηνειών είναι ότι πρέπει να προχωρήσει ο περιορισμός της χαλαρής νομισματικής πολιτικής των κεντρικών τραπεζών αλλά και των δημόσιων «πακέτων ενίσχυσης» που εφαρμόστηκε όταν ξέσπασε η πανδημία.

Ήδη ο Μπάιντεν προχώρησε σε περικοπή στο μισό του «πακέτου» των 3,5 τρις δολαρίων που είχε υποσχεθεί. Ήταν το λάβαρό του προεκλογικά, αλλά τώρα βρίσκει δικαιολογίες ότι πρέπει να βρει συμβιβαστική λύση με το Κογκρέσο και τη Γερουσία. Στην πραγματικότητα οι περικοπές είναι επιλεγμένες ταξικά: καταργείται το πρόγραμμα που θα φορολογούσε εταιρείες παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας που χρησιμοποιούν ορυκτά καύσιμα, κόβονται οι παροχές για γονικές άδειες και αναρρωτικές, το δημόσιο σύστημα Medicare δεν θα κατεβάσει το όριο ηλικίας για περίθαλψη από τα 65 στα 55 χρόνια ούτε θα μπορεί να διαπραγματευτεί τις τιμές των φαρμάκων που δίνουν οι μεγάλες φαρμακευτικές εταιρείες και βέβαια αποκλείεται η αύξηση του συντελεστή φορολόγησης των υψηλών εισοδημάτων και των κερδών από μετοχές και ομόλογα.[5]

Η πραγματικότητα είναι ότι η αβεβαιότητα στην ανάκαμψη της οικονομίας και η απειλή του πληθωρισμού δεν προκύπτει από όλους αυτούς τους προσωρινούς λόγους που επικαλούνται τα επιτελεία αλλά από τη στασιμότητα των επενδύσεων που συνεχίζεται. Τα τεράστια ποσά που διοχετεύτηκαν στις τράπεζες και στις μεγάλες επιχειρήσεις με την πολιτική της «ποσοτικής χαλάρωσης» που συνεχίστηκε ξέφρενα μέσα στην πανδημία δεν μετατράπηκαν σε νέες παραγωγικές επενδύσεις και αύξηση της απασχόλησης αλλά σε τζόγο με τις μετοχές στα χρηματιστήρια και με τις τιμές των πρώτων υλών που επηρεάζονται και από τους γεωπολιτικούς και εμπορικούς ανταγωνισμούς ανάμεσα σε ΗΠΑ, ΕΕ, Ρωσία και Κίνα.

Ακόμα και επιχειρήσεις που επεκτάθηκαν μέσα στην πανδημία, όπως η Άμαζον με τις μεγάλες παραγγελίες ονλάιν μέσα στην καραντίνα, αντιμετω-

πίζουν προβλήματα στη νέα φάση. Ο Τζεφ Μπέζος εκτίμησε ότι τα συνδικάτα είναι αδύναμα στις ΗΠΑ και χτύπησε τις απόπειρες συνδικαλισμού στις γαλέρες που είναι οι αποθήκες του. Προχώρησε σε επέκταση του δικτύου της Άμαζον ανεβάζοντας τον αριθμό των εργαζόμενων που απασχολεί από 500.000 σε 700.000. Αλλά τώρα μέσα στην ανάκαμψη δηλώνει μηδενισμό των κερδών για το τελευταίο τρίμηνο του 2021 *«εξαιτίας ανόδου του εργατικού κόστους κατά 60%»*.[6]

Και βέβαια ένα απεργιακό κύμα βρίσκεται σε εξέλιξη στις ΗΠΑ αναγκάζοντας πολλές εφημερίδες να μιλάνε για «επιστροφή της εργατικής τάξης». Η μαχητικότητα των εργατών ενθαρρύνεται από τη διάψευση των προσδοκιών ότι ο Μπάιντεν θα έκανε κάτι. Η Κόρι Μπους, μια νοσοκόμα και ακτιβίστρια του κινήματος Black Lives Matter που εκλέχτηκε στο Κογκρέσο από το Μίσιγκαν και ανήκει στην αριστερή πτέρυγα του Δημοκρατικού κόμματος έκανε δηλώσεις ενάντια στις περικοπές που ανακοίνωσε ο Μπάιντεν:

«Βγήκαμε με το σύνθημα "Φορολογήστε τους πλούσιους". Για πολλούς ανθρώπους οι παροχές που υποσχεθήκαμε είναι ζήτημα ζωής ή θανάτου. Για τους δισεκατομμυριούχους, το να τους πάρουμε κάποια λεφτά δεν θα τους κάνει να υποφέρουν… ίσως να μην μπορέσουν να πάρουν ένα έξτρα ιδιωτικό αεροπλάνο».[7]

Η ριζοσπαστικοποίηση αγκαλιάζει πολλές πλευρές. Η ίδια βουλευτίνα των Δημοκρατικών υποστηρίζει το αίτημα για διακοπή της χρηματοδότησης για την αστυνομία και προειδοποιεί για την οργή των γυναικών από την απαγόρευση των εκτρώσεων: *«Έχω κάνει έκτρωση όταν ήμουν έφηβη και όποιος τολμήσει να επιτεθεί στα δικαιώματα των γυναικών θα μας βρει όλες απέναντι. Όταν νίκησε ο Τραμπ είδατε τις γυναίκες να γεμίζουν κατά χιλιάδες τους δρόμους, αυτή τη φορά θα δείτε κόσμο που ποτέ δεν ασχολιόταν με την πολιτική να βγαίνει μπροστά»*.

Απεργιακό κύμα

Αν αυτά συμβαίνουν στον μεγαλύτερο καπιταλισμό του πλανήτη, η κατάσταση σε έναν αδύναμο κρίκο σαν την Ελλάδα είναι πιο οξυμένη. Η κυβέρνηση Μητσοτάκη ετοιμάζεται για το νέο Μνημόνιο που επιβάλλει η ΕΕ για το χρέος που έχει ξεφύγει.

Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ESM) και ένα «κείμενο ιδεών» των οικονομολόγων του το ελληνικό δημόσιο χρέος πρέπει να μειωθεί σταθερά από τα ύψη που έφτασε μέσα στην πανδημία και αυτό απαιτεί θηριώδη πρωτογενή πλεονάσματα για τα επόμενα τουλάχιστον είκοσι χρόνια.

«Το 2020 η Ελλάδα είχε το υψηλότερο χρέος στην ευρωζώνη καθώς διαμορφώθηκε στο 205,65% του ΑΕΠ και ακολουθεί δεύτερη η Ιταλία με 155,81% του ΑΕΠ της. Γεγονός που για τους θεσμούς σηματοδοτεί διορθωτικές κινήσεις και δραστικές παρεμβάσεις. (…) Η συνταγή για την Ελλάδα προβλέπει ότι για να μειωθεί το ελληνικό χρέος στο όριο του 100% απαιτούνται πρωτογενή πλεονάσματα 4,5% του ΑΕΠ τα επόμενα 20 χρόνια, ενώ για να μειωθεί στο υφιστάμενο όριο (60% του ΑΕΠ) θα απαιτηθούν πρωτογενή πλεονάσματα ύψους 6,5% του ΑΕΠ ετησίως για 20 χρόνια».[8]

Για να έχουμε ένα μέτρο σύγκρισης, το προηγούμενο Μνημόνιο είχε στόχο για πλεόνασμα 3,5%. Εύκολα καταλαβαίνουμε πόσο θηριώδεις θα γίνουν οι περικοπές στις δημόσιες δαπάνες για να πιαστούν στόχοι 4,5-6,5%! Προφανώς οι περικοπές δεν θα πέσουν πάνω στις δαπάνες για τις φρεγάτες και τα Ραφάλ, ούτε στις δαπάνες για την αστυνομία, το λιμενικό και τον φράχτη στα σύνορα. Το σφαγείο βάζει στο στόχαστρο ξανά τους μισθούς και τις συντάξεις στο δημόσιο και τις δαπάνες για Υγεία, Παιδεία και τις κοινωνικές υπηρεσίες.

Ο ανασχηματισμός που έκανε ο Μητσοτάκης είναι μια προσπάθεια να προετοιμάσει την κυβέρνηση για αυτή την επίθεση.

Ο Θεοδωρικάκος ανέλαβε να ανανεώσει την κλιμάκωση της καταστολής που είχε ξεκινήσει ο Χρυσοχοΐδης αλλά σκόνταψε. ΜΑΤ στους διαδηλωτές, στους απεργούς, στους αντιφασίστες, αλλά και σφαίρες όπως αποδείχθηκε στη δολοφονία του νεαρού Ρομά Νίκου Σαμπάνη στο Πέραμα.

Η τριπλέτα Βορίδη-Γεωργιάδη-Πλεύρη με τη φασιστική προέλευση βρίσκεται πλέον όλη στα υπουργεία με τη ανάθεση του υπουργείου Υγείας στον Πλεύρη. Η επίθεση στα δημόσια νοσοκομεία κλιμακώνεται ενώ η πανδημία φουντώνει αντί να τελειώνει. Οι ιδιωτικοποιήσεις, οι εργολαβίες, το χτύπημα του συνδικαλισμού επείγουν.

Όμως δεν αρκεί για μια κυβέρνηση με την πλάτη στον τοίχο να τρίζει τα δόντια. Οι εργατικές αντιστάσεις με τις απεργίες μπροστά απαντάνε δυναμικά στην κυβερνητική επίθεση.

Πρώτο παράδειγμα η νίκη της απεργίας στην e-food. Αν υπάρχει ένας κλάδος συνώνυμος με την εργοδοτική αυθαιρεσία αυτός σίγουρα είναι ο κλάδος των βαρόνων του τουρισμού και των πολυεθνικών που εισβάλλουν στον επισιτισμό και το ντελίβερι. Η Wolt και η e-food άρπαξαν τις ευκαιρίες μέσα στα λοκντάουν και είχαν τον αέρα του νόμου Χατζηδάκη που επιχειρεί να νομιμοποιήσει την απασχόληση-λάστιχο. Κι' όμως έσπασαν τα μούτρα τους.

Όπως έγραφε η Εργατική Αλληλεγγύη: *«Ο αγώνας των εργαζόμενων της efood έκλεισε με μια συντριπτική νίκη απέναντι στην εταιρία. Έγινε πράξη το σύνθημά τους "Δεν αλλάζουμε επάγγελμα, αλλάζουμε το επάγγελμα". Αντί να απολυθούν οι συμβασιούχοι με τις 3μηνες συμβάσεις εργασίας και να γίνουν freelancers-"συνεργάτες", η efood αναγκάστηκε να δεσμευτεί ότι θα τους προσλάβει όλους, 2.016 εργαζόμενους, με συμβάσεις αορίστου χρόνου. (…) Η συσπείρωση των εργαζόμενων με συνελεύσεις για να αποφασίσουν και να οργανώσουν τις απεργίες τους ήταν πρωτόγνωρη, όχι μόνο για την efood, αλλά συνολικά για τον κλάδο των διανομέ-*

Απεργοί της efood διαδηλώνουν.

ων και του επισιτισμού. Για πρώτη φορά στα χρονικά, το Συνδικάτο Επισιτισμού-Τουρισμού Αθήνας με πλειοψηφία ΠΑΜΕ και η ΣΒΕΟΔ που ελέγχουν οι δυνάμεις της αυτονομίας, οργάνωσαν από κοινού τον αγώνα».[9]

Η δυναμική της απεργίας μεταφράστηκε και σε ενίσχυση της αριστεράς στο Συνδικάτο με τις δυνάμεις της αντικαπιταλιστικής αριστεράς να διπλασιάζουν τις ψήφους τους στις εκλογές που έγιναν λίγο αργότερα.[10] Και η Ομοσπονδία προχώρησε στην κήρυξη πανελλαδικής απεργίας στις 9 Νοέμβρη δίνοντας συνέχεια στη μάχη για γενίκευση της επιτυχίας σε όλο τον κλάδο.

Δεύτερο παράδειγμα, ο αγώνας στα Νοσοκομεία. Στις 21 Οκτώβρη προχώρησαν σε κοινή πανελλαδική απεργία η ΠΟΕΔΗΝ και η ΟΕΝΓΕ απαντώντας στις προκλήσεις της κυβέρνησης με την επιβολή αναστολής σε ανεμβολίαστους εργαζόμενους και απολύσεις συμβασιούχων:

«Σε πανυγειονομικό ξεσηκωμό μετατράπηκε η 24ωρη πανελλαδική απεργία της ΠΟΕΔΗΝ και ΟΕΝΓΕ την Πέμπτη 21 Οκτώβρη. Πολλές χιλιάδες εργαζόμενοι και εργαζόμενες από όλη τη χώρα διαδήλωσαν στην Αθήνα, ενώ μαζικές κινητοποιήσεις έγιναν σε μια σειρά ακόμα πόλεις. Η συγκέντρωση στην Αθήνα έγινε στην πλατεία Μαβίλη. Με πορεία και φωνάζοντας συνθήματα έφτασαν μαζί οι εργαζόμενοι/ες του Άγιου Σάββα και του Ερυθρού κρατώντας τα πανό των Συλλόγων τους. Το ίδιο και οι συνάδελφοί/ισσές τους από το Λαϊκό. Εκεί τους υποδέχτηκαν τα Σωματεία Εργαζόμενων στο ΓΝΑ Γεννηματάς και το Αγλαΐα Κυριακού, το Συντονιστικό Νοσοκομείων, ενώ σιγά σιγά έκαναν την εμφάνισή τους το ένα μετά το άλλο όλα τα Σωματεία της Αθήνας. Η κυβέρνηση αποφάσισε να βάλει τα ΜΑΤ να συνοδεύσουν την πορεία, αλλά η πρόκληση δεν πέρασε. Οι έντονες διαμαρτυρίες και η επιμονή των απεργών αποδείχτηκαν, παρά τις επιθέσεις της αστυνομίας, πιο δυνατές διώχνοντας τελικά τους ΜΑΤατζίδες. Η πορεία ξεκίνησε με τα πανό της ΠΟΕΔΗΝ και της ΟΕΝΓΕ μπροστά και πίσω το απεργιακό ποτάμι. Όσο προχωρούσε η διαδήλωση, τόσο μεγάλωνε».[11]

Η επιτυχία της απεργίας αλλά και όλων των αλλεπάλληλων απεργιακών μαχών από τις 7 Απρίλη 2020 μέσα στην καραντίνα, δίνει δύναμη να αποκρουστούν οι επιθέσεις από νοσοκομείο σε νοσοκομείο με τον Άγ. Σάββα να δείχνει ξανά το δρόμο με επαναλαμβανόμενες στάσεις εργασίας ενάντια στην απόλυση των συμβασιούχων. Η ΠΟΕΔΗΝ προχωράει σε νέα πανελλαδική απεργία την 1 Δεκέμβρη.

Τρίτο βροντερό παράδειγμα η απεργία στην COSCO. Ο Δημήτρης Δαγκλής, 46χρονος εργολαβικός εργάτης της DPort που δούλευε στο λιμάνι για την COSCO βρήκε φριχτό θάνατο την ώρα της δουλειάς το απόγευμα της Δευτέρας 25 Οκτώβρη. Στη διάρκεια της κόντρα βάρδιάς του - δηλαδή βάρδια μετά από 12ωρη βάρδια με ένα 8ωρο διάλειμμα - εγκλωβίστηκε στις ράγες που κινούνται οι γερανογέφυρες, με αποτέλεσμα να περάσει από πάνω του η γερανογέφυρα και να τον κόψει στη μέση. Όπως γράφει η Εργατική Αλληλεγγύη *«Άμεση ήταν η απάντηση από την πλευρά της ΕΝΕΔΕΠ που με γενική συνέλευση προκήρυξε 24ωρη απεργία από τα μεσάνυχτα της Δευτέρας και απεργιακή συγκέντρωση στις 11 το*

21 Οκτώβρη, Απεργία στα νοσοκομεία.

πρωί της Τρίτης στην πύλη του Σταθμού Εμπορευματοκιβωτίων στο Ικόνιο. "Η μαζικότητα της συγκέντρωσης, που είχε τη στήριξη του Εργατικού Κέντρου Πειραιά και στην οποία συμμετείχαν με 24ωρη απεργία και οι εργαζόμενοι της Ένωσης Λιμενεργατών ΟΛΠ, νέκρωσε το ΣΕΜΠΟ", μας είπε η Κατερίνα Θωίδου, δημοτική σύμβουλος δήμου Νίκαιας-Ρέντη. "Επικρατούσε οργή και διάθεση για συνέχιση του αγώνα. Οι εργαζόμενοι μας έλεγαν πως χρειάζονται αυξήσεις για να μη χρειάζεται να κάνουν δεύτερες δουλειές και να έρχονται εξαντλημένοι. Ζητάνε εργατικές ομάδες με 6 και όχι μόνο 4 άτομα για να υπάρχει καλύτερη επόπτευση"».[12]

Η απεργία μετατράπηκε σε διαρκείας παρά τις συνεχείς προσφυγές της εργοδοσίας στα δικαστήρια που έτρεξαν να την κηρύξουν παράνομη. Οι απεργοί της COSCO δίνουν μάχη κυριολεκτικά για τις ζωές τους αλλά και για τον αγώνα όλης της εργατικής τάξης ενάντια στις ιδιωτικοποιήσεις. Η επέκταση του ελέγχου της COSCO σε όλο το λιμάνι είναι ένα σκάνδαλο που ξεσηκώνει όλο τον Πειραιά και όχι μόνο. Ο Πειραιάς είναι πύλη εισόδου για τα κοντέινερ που κατευθύνονται στα Βαλκάνια και στην ανατολική Ευρώπη και οι συμφωνίες του Μητσοτάκη με τον Σι Τζιπίνγκ είναι πρόκληση για τους εργάτες παντού. Το αίτημα για επανακρατικοποίηση χωρίς να δοθεί αποζημίωση στους δολοφόνους εργοδότες έρχεται στην επικαιρότητα και μάλιστα στην κατάλληλη στιγμή καθώς προχωράει η ιδιωτικοποίηση της ΔΕΗ.

Ο Νοέμβρης σημαδεύεται από το απεργιακό κύμα καθώς δίπλα στην Επισιτισμό Τουρισμό στις 9 και στα Νοσοκομεία την 1 Δεκέμβρη απεργούν τα πλοία στις 10 και 11 Νοέμβρη. Οι εκπαιδευτικοί που έκαναν ένα συγκλονιστικό απεργιακό συλλαλητήριο στις 11 Οκτώβρη είναι επίσης ένας κλάδος με το δάχτυλο στην απεργιακή σκανδάλη παρά τις τρικλοποδιές που αντιμετωπίζουν από τις ηγεσίες της ΟΛΜΕ και της ΔΟΕ.

Είναι ένα κύμα εργατικής αντίστασης που δεν δείχνει «μόνο» απεργιακή μαχητικότητα. Συνδυάζεται με το κύμα αντιφασιστικής οργής που ξεδιπλώθηκε ενάντια στις προκλήσεις νεοναζιστικών ομάδων γύρω από την επέτειο της καταδίκης της Χρυσής Αυγής στις 7 Οκτώβρη. Ξανά και ξανά, στη Σταυρούπολη της Θεσσαλονίκης, στο Νέο Ηράκλειο της Αττικής, στην Παλιά Κοκκινιά στον Πειραιά, οι αντιφασιστικές κινητοποιήσεις είναι άμεσες και επιβεβαιώνουν ότι τα συλλαλητήρια για την επέτειο της καταδίκης δεν ήταν «επετειακά». Το συλλαλητήριο στις 9 Οκτώβρη αγκάλιασε τους πρόσφυγες στη μεγάλη σύγκρουση με τις ρατσιστικές πολιτικές του Μηταράκη.

Ένας άλλος δρόμος

Μέσα σε τέτοιες συνθήκες ετοιμαζόταν το ΠΑΣΟΚ-ΚΙΝΑΛ να γιορτάσει τα 40 χρόνια από τη μεγάλη νίκη της «Αλλαγής» στις εκλογές του 1981. Την

Άνοιξη εκείνης της χρονιάς ο Μιτεράν είχε κερδίσει τις προεδρικές εκλογές στη Γαλλία και στις 18 Οκτώβρη το ΠΑΣΟΚ πήρε ένα σαρωτικό 48% με το σύνθημα «Στις 18 Σοσιαλισμό». Η ασθένεια αρχικά και ο θάνατος στη συνέχεια της Φώφης Γεννηματά ματαίωσαν τον γιορτασμό και παραμένει ανοιχτό αν και ποιος από τους έξη διεκδικητές της ηγεσίας θα προσπαθήσει να επαναφέρει τις μεγάλες υποσχέσεις για μια νέα αλλαγή. Οι εκλογές για νέο πρόεδρο θα γίνουν σε δυο γύρους στις 5 και 12 Δεκέμβρη.

Ωστόσο, οι εμπειρίες από αυτά τα σαράντα χρόνια διαψεύδουν τις αυταπάτες ότι ο κοινοβουλευτικός δρόμος μπορεί να φέρει καλύτερες μέρες για τους εργάτες και τη νεολαία. Μέσα στην εργατική τάξη είναι ζωντανή η μνήμη από τις κυβερνήσεις του Σημίτη και ακόμα πιο πρόσφατα του ΓΑΠ που έφερε το πρώτο Μνημόνιο το 2010.

Τα αδιέξοδα του κοινοβουλευτικού δρόμου έγιναν ακόμα πιο πικρή εμπειρία με την κυβέρνηση του ΣΥΡΙΖΑ που ισχυριζόταν ότι βρίσκεται πέρα από τη σοσιαλδημοκρατία και ότι έφερνε για πρώτη φορά την Αριστερά στην κυβέρνηση. Το καλοκαίρι του 2015 οι κάλπες του δημοψηφίσματος έβγαλαν ένα μαζικά πλειοψηφικό 62% για το ΟΧΙ, αλλά ο Τσίπρας υπέκυψε στους εκβιασμούς των τραπεζιτών και της Τρόικας.

Χιλιάδες και χιλιάδες αγωνιστές και αγωνίστριες καταλαβαίνουν μέσα από την εμπειρία τους ότι οι διεκδικήσεις μπορούν να γίνουν πράξη μόνο αξιοποιώντας τη δύναμη της τάξης μας για να τις επιβάλει κόντρα στους εκβιασμούς που ακυρώνουν τις εκλογικές υποσχέσεις. Γι' αυτό χρειαζόμαστε τη στρατηγική που επαναστατικού δρόμου για τον σοσιαλισμό.

Χρέος της Αριστεράς σήμερα δεν είναι να αγνοεί αυτές τις εμπειρίες και να περιμένει πότε θα γίνουν εκλογές ή πότε «θα ωριμάσουν οι συνθήκες». Άμεση προτεραιότητα είναι η στήριξη και η οργάνωση των αγώνων που ξεδιπλώνονται έστω κι αν οι συνδικαλιστικές ηγεσίες μένουν πίσω. Άμεση προτεραιότητα είναι η σύνδεση του απεργιακού κινήματος με τις μάχες ενάντια στους φασίστες, την καταστολή, τον ρατσισμό, τις σεξιστικές επιθέσεις.

Ο πατέρας του Νίκου Σαμπάνη με τη φωτογραφία του δολοφονημένου.

Με τέτοιες προτεραιότητες και συνδέσεις φτάσαμε να στείλουμε στη φυλακή τους νεοναζί δολοφόνους της Χρυσής Αυγής, με τον ίδιο τρόπο μπορούμε να στείλουμε στη φυλακή τους δολοφόνους αστυνομικούς και στη δίκη για τον Ζακ και στη δολοφονία του Νίκου Σαμπάνη, αλλά και τους «υψηλά ιστάμενους» δολοφόνους της κάθε COSCO. Έτσι χτίζουμε τη δύναμη για την ανατροπή της κυβέρνησης της Νέας Δημοκρατίας με όρους που εξασφαλίζουν ότι η συνέχεια θα είναι διαφορετική από κάθε άλλη φορά.

Γι' αυτό είναι απαραίτητο να συγκροτήσουμε όλους αυτούς τους αγωνιστές και τις αγωνίστριες σε δύναμη επαναστατικής αριστεράς μέσα σε όλους τους χώρους. Η διάχυτη διάθεση υπάρχει, εμπρός να της δώσουμε σάρκα και οστά. ■

Σημειώσεις

1. Γιώργος Πίττας, Αυτούς που μας έκαψαν δεν θα τους αφήσουμε σε χλωρό κλαρί, Εργατική Αλληλεγγύη 1491, 6 Οκτώβρη 2021, https://ergatiki.gr/article.php?id=24874
2. Sarah O'Connor, Not all green jobs are safe and clean, Financial Times, 26 October 2021
3. Gas crisis saps recovery, says Macron, FT Weekend 30-31 October 2021, πρωτοσέλιδο
4. Martin Wolf, Hopes and fears for global recovery, Financial Times 13 October 2021
5. Proposals that made the cut in revised plan, Financial Times 29 October 2021.
6. Amazon: pick, pack and picket, FT Weekend, 30-31 October 2021, Lex οπισθόφυλλο
7. White house urged to battle for larger domestic spending package, Financial Times 29 October 2021
8. Μάριος Χριστοδούλου, Και στο βάθος Μνημόνιο, Εφημερίδα των Συντακτών, 30-31 Οκτωβρίου 2021
9. Μάνος Νικολάου, E-food: νίκη για όλη την εργατική τάξη, Εργατική Αλληλεγγύη 1490, 29 Σεπτέμβρη 2021, https://ergatiki.gr/article.php?id=24811&issue=1490
10. https://ergatiki.gr/article.php?id=24900&issue=1492
11. Λένα Βερδέ, Νοσοκομεία: πάρτε πίσω τις αναστολές, Εργατική Αλληλεγγύη 1494, 27 Οκτώβρη 2021, https://ergatiki.gr/article.php?id=24984&issue=1494
12. Δημήτρης Δασκαλάκης, Οι νεκροί δικοί μας τα κέρδη δικά τους, Εργατική Αλληλεγγύη 1494, 27 Οκτώβρη 2021, https://ergatiki.gr/article.php?id=24990&issue=1494

Ιμπεριαλισμός - από το Αφγανιστάν στην Κίνα;

Ήττα των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν, νέες εντάσεις στον Ειρηνικό, ο Νίκος Λούντος δίνει την εικόνα του ιμπεριαλισμού σήμερα.

Η πανικόβλητη αποχώρηση των ΗΠΑ από το Αφγανιστάν και η κατάληψη της Καμπούλ από τους Ταλιμπάν στις 15 Αυγούστου ήταν το πιο συγκλονιστικό γεγονός του καλοκαιριού που πέρασε. Ένα μήνα μετά, στις 15 Σεπτέμβρη, ανακοινώθηκε η συμφωνία AUKUS μεταξύ ΗΠΑ, Βρετανίας και Αυστραλίας. Από κοινού, οι δύο εξελίξεις δείχνουν την κατάσταση στην οποία βρίσκεται και την κατεύθυνση στην οποία κινείται ο ιμπεριαλισμός σήμερα.

Μπορεί, για μερικές βδομάδες, τα φώτα της δημοσιότητας γύρω από το Αφγανιστάν να περιορίστηκαν στο φιάσκο της διαχείρισης της αποχώρησης, τον αμερικάνικο αποκλεισμό στο αεροδρόμιο και την έλλειψη οποιουδήποτε συντονισμού με τους ευρωπαίους και ντόπιους συμμάχους των ΗΠΑ. Όμως, πολύ σύντομα φάνηκε πως τα τεχνικά παράπονα για το πώς ο Τραμπ έκανε τη συμφωνία και πώς την υλοποίησε ο Μπάιντεν, είναι λεπτομέρεια μπροστά στη μεγάλη εικόνα μιας υπερδύναμης που τα παρατάει και φεύγει από έναν πόλεμο που διεξήγε εδώ και 20 χρόνια. Μιλάμε για έναν πόλεμο που κόστισε σχεδόν 2,5 τρισεκατομμύρια δολάρια και απορρόφησε ενέργεια, πόρους και εξοπλισμούς στη διάρκεια δύο προεδριών του Μπους, δύο του Ομπάμα, μίας του Τραμπ και τελικά του Μπάιντεν.

20ετής πόλεμος

Ο πόλεμος ξεκίνησε τον Οκτώβρη του 2001 με πρώτο στόχο να ρίξει το καθεστώς των Ταλιμπάν, κάτι που κατάφερε σχετικά εύκολα. 20 χρόνια αργότερα, οι κατοχικές αρχές και οι ΗΠΑ παρέδιδαν την εξουσία ξανά στους Ταλιμπάν. Πιο συγκεντρωμένος ορισμός της αποτυχίας δεν θα μπορούσε να δοθεί. Στη διάρκεια αυτής της 20ετίας, το ακόμη πιο φιλόδοξο σχέδιο της κατοχής του Ιράκ και της ανοικοδόμησης ενός φιλικού καθεστώτος στη θέση του Σαντάμ Χουσεΐν κατέρρευσε επίσης με παταγώδη τρόπο και ακόμη νωρίτερα. Όπως ο κατοχικός στρατός του Αφγανιστάν κατέρρευσε μπροστά στην έφοδο των Ταλιμπάν το καλοκαίρι του 2021, έτσι και χειρότερα είχε καταρρεύσει ο στημένος από τις ΗΠΑ ιρακινός στρατός τον Ιούνη του 2014, παραδίδοντας ακόμη και τη δεύτερη μεγαλύτερη πόλη του Ιράκ, τη Μοσούλη, στο Ισλαμικό Κράτος.

Ένας από τους τρόπους με τους οποίους κάποιοι στο αμερικάνικο κατεστημένο προσπάθησαν να περάσουν αυτήν την βαριά ήττα σαν «θετική εξέ-

λιξη», ήταν προβάλλοντας την τελική αποχώρηση από το Αφγανιστάν σαν ένα τελικό λύσιμο των χεριών για τον αμερικάνικο ιμπεριαλισμό, ο οποίος πλέον θα μπορεί να συγκεντρωθεί στο ζήτημα που τον απασχολεί περισσότερο από κάθε τι, την άνοδο της Κίνας και τη μετατροπή της σε μια περιφερειακή δύναμη με προοπτική να γίνει παγκόσμια δύναμη. Όμως, πρόκειται για σοφιστεία. Ολόκληρο το σχέδιο κατοχής του Αφγανιστάν και του Ιράκ είχε εξαρχής σαν μεσοπρόθεσμο στόχο να διατηρήσει και να αυξήσει το κύρος και την ισχύ του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού, περιορίζοντας τις βλέψεις των επίδοξων αντιπάλων και ανερχόμενων δυνάμεων από την Ευρώπη ως την Ασία, να ανακόψει την άνοδο της Κίνας μεταξύ άλλων. Η ήττα στο Αφγανιστάν δεν τους «λύνει τα χέρια», αλλά τους δίνει ακόμη μια σφαλιάρα μετά την οποία επιχειρούν να ανασυγκροτηθούν.

Αν ήταν τόσο εύκολη η φυγή από το Αφγανιστάν, γιατί δεν την είχαν κάνει νωρίτερα; Το 2011, πριν από δέκα ολόκληρα χρόνια, η Χίλαρι Κλίντον, ως Υπουργός Εξωτερικών, ανακοίνωνε τη στρατηγική της κυβέρνησης Ομπάμα για την Ασία και τον Ειρηνικό, γράφοντας πως *«Το μέλλον των πολιτικών εξελίξεων θα κριθεί στην Ασία, όχι στο Αφγανιστάν, ούτε στο Ιράκ, και οι ΗΠΑ θα βρίσκονται στο κέντρο αυτής της δραστηριότητας».*[1] Κι όμως, η «εκτόξευση» του αριθμού των αμερικανικών στρατευμάτων στο Αφγανιστάν που είχε ξεκινήσει ο Ομπάμα το 2009 (επιπλέον 33 χιλιάδες φαντάροι) δεν ανακόπηκε αλλά συνεχίστηκε ως τα τέλη του 2012, και οι φαντάροι δεν επέστρεψαν για υπηρεσιακούς λόγους, αλλά γιατί πλησίαζαν οι εκλογές. Στην πραγματικότητα, ο Ομπάμα είχε κατέβει στις εκλογές του 2008 αντιπαραθέτοντας τον πόλεμο στο Ιράκ με τον πόλεμο στο Αφγανιστάν, λέγοντας πως ο δεύτερος είναι «καλός πόλεμος» και πως *«τα στρατεύματά μας και οι σύμμαχοί μας του ΝΑΤΟ μάχονται ηρωικά στο Αφγανιστάν, αλλά εδώ και χρόνια υποστηρίζω πως δεν έχουν τους πόρους για να τελειώσουν τη δουλειά, λόγω της δέσμευσής μας στο Ιράκ [...] Γι' αυτό και εγώ, ως Πρόεδρος, θα μετατρέψω την μάχη ενάντια στην Αλ Κάιντα και τους Ταλιμπάν σε κορυφαία προτεραιότητα όπως οφείλει. Αυτός είναι ένας πόλεμος που πρέπει να κερδίσουμε».*[2] Οπότε, τα περί «έξυπνης αποχώρησης» ανήκουν στην κατηγορία «όσα δεν φτάνει η αλεπού…».

Στην πραγματικότητα, η άνοδος της Κίνας, ακόμη και όταν ήταν απλώς ένα σενάριο και όχι πραγματικότητα, ήταν βασικός παράγοντας για τη διαμόρφωση της αμερικάνικης στρατηγικής, ήδη από τα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του '90, μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, τουλάχιστον για ένα τμήμα του κατεστημένου που με τον καιρό έγινε πλειοψηφικό.

Νέος ανταγωνιστής

Το 1992, ένα εσωτερικό κείμενο του Υπουργείου Άμυνας των ΗΠΑ, και συγκεκριμένα του Υφυπουργείου που έλεγχε ο Πολ Γούλφοβιτς, διέρρευσε στους Νιου Γιορκ Τάιμς: *«Ο πρώτος μας στόχος είναι να αποτρέψουμε την επανεμφάνιση ενός νέου ανταγωνιστή, είτε στο έδαφος της πρώην Σοβιετικής Ένωσης είτε αλλού, που να αποτελεί απειλή στο μέγεθος αυτής που αποτελούσε η Σοβιετική Ένωση. Αύτη είναι μια βασική σκέψη που διαπερνά τη νέα περιφερειακή αμυντική στρατηγική και απαιτεί να δράσουμε για να εμποδίσουμε οποιαδήποτε εχθρική δύναμη να κυριαρχήσει σε μια περιοχή της οποίας οι πόροι, θα μπορούσαν, κάτω από ενοποιημένο έλεγχο, να είναι αρκετοί ώστε να οδηγήσουν σε παγκόσμια ισχύ».*[3]

Πέντε χρόνια αργότερα, ο Γούλφοβιτς σύγκρινε την Κίνα με τη Γερμανία στα τέλη του 19ου αιώνα: *«Η άνοδος της Κίνας θα δημιουργούσε μεγάλα προβλήματα, η άνοδός της μαζί με αυτή μιας σειράς άλλων ασιατικών δυνάμεων αποτελεί ιδιαίτερα δύσκολη εξίσωση. Στην περίπτωση της Κίνας έχουμε το προφανές στοιχείο ότι είναι δύναμη "αουτσάιντερ". Για να γυρίσουμε στην αλλαγή του περασμένου αιώνα, η προφανής και ενοχλητική αναλογία είναι με τη θέση της Γερμανίας, μιας χώρας που της είχαν αρνηθεί τη "θέση της στον ήλιο", που πίστευε πως την κακομεταχειρίζονταν οι άλλες δυνάμεις και ήταν αποφασισμένη να διεκδικήσει το δίκιο της με εθνικιστική αποφασιστικότητα».*[4]

Την ίδια χρονιά, εμφανίζεται το «Σχέδιο για το Νέο Αμερικάνικο Αιώνα» στο οποίο συμμετέχει και ο Γούλφοβιτς. Από τους 25 υπογράφοντες την πρώτη διακήρυξη, οι 10 μπήκαν στην κυβέρνηση του υιού Μπους (2001-2008) και ηγήθηκαν του μακελειού που ακολούθησε στο Αφγανιστάν και το Ιράκ. Ένας από αυτούς, ο Ζαλμάι Χαλιλζάντ, έμεινε τελευταίος να κλείσει την πόρτα, παραδίδοντας την εξουσία στους Ταλιμπάν το περασμένο καλοκαίρι ως ειδικός αντιπρόσωπος των ΗΠΑ στο Αφγανιστάν. Το 2000, το «Σχέδιο» δημοσίευσε μια μελέτη με προτάσεις τους για αλλαγές στις ένοπλες δυνάμεις. Στο κείμενο υπάρχουν αρκετές αναφορές στην Κίνα με τόνο ανησυχίας για τις αυξανόμενες στρατιωτικές της δυνατότητες, ενώ εμφανίζεται και η πρώτη διατυπωμένη έκκληση για «στροφή προς την Ασία», πολύ πριν τον Ομπάμα: *«Θα ήταν σοφή επιλογή να μειώσουμε τη συχνότητα της παρουσίας των αεροπλανοφόρων μας στη Μεσόγειο και τον Κόλπο, ενώ αυξάνουμε τη ναυτική μας παρουσία στον Ειρηνικό. Επίσης, θα ήταν προτιμότερο, για στρατηγικούς και λειτουργικούς λόγους, να δημιουργήσουμε ένα δεύτερο λιμένα για ομάδα κρούσης αεροπλανοφόρου στο Νότιο Ειρηνικό, ίσως στην Αυστραλία ή στις Φιλιππίνες».*[5]

Οι ίδιοι άνθρωποι δηλαδή που οργάνωσαν και διεξήγαγαν τον πόλεμο στο Αφγανιστάν και το Ιράκ ήταν οι ίδιοι που ήθελαν να προσανατολίσουν την αμερικάνικη στρατιωτική μηχανή προς τον Ειρηνικό Ωκεανό. Ο «πόλεμος κατά της τρομοκρατίας» συνδεόταν με την αποτροπή ανάδυσης άλλων μεγάλων δυνάμεων από την αρχή. Ταυτόχρονα,

από την παραπάνω εξιστόρηση γίνεται ξεκάθαρο πόση συνέχεια υπήρξε στην πράξη στη διάρκεια αυτών των 20 χρόνων, παρά τις επιμέρους διαφωνίες και ρήξεις που προέκυψαν στο εσωτερικό του αμερικάνικου κατεστημένου.

Αν η μακροπρόθεσμη απαισιοδοξία σχετικά με το μέλλον της αμερικάνικης ηγεμονίας και ο διαρκής φόβος για την ανάδειξη ενός αντίπαλου δέους ήταν η μία πλευρά της νεοσυντηρητικής οπτικής, η άλλη πλευρά ήταν μια υπεροπτική αισιοδοξία για τις βραχυπρόθεσμες ικανότητες της αμερικάνικης στρατιωτικής μηχανής. Ο αποκαλούμενος και πρίγκιπας του σκότους, Ρίτσαρντ Περλ, που μπήκε επικεφαλής της «Επιτροπής Άμυνας» του Μπους το 2001 ισχυριζόταν ότι 40 χιλιάδες στρατιώτες θα ήταν υπεραρκετοί για το Ιράκ.[6] Η γρήγορη υποτιθέμενη επιτυχία στο Αφγανιστάν τούς είχε φουσκώσει τα μυαλά. Το δεύτερο, υπερφίαλο, σκέλος της νεοσυντηρητικής λογικής έχει πλέον θαφτεί για τα καλά με πολλή άμμο και πολύ αίμα. Δεν έχει μείνει κανείς να το υπερασπίζεται. Αντί για μια γρήγορη επίθεση με 40 χιλιάδες όπως ισχυριζόταν ο Περλ, έφτασαν το 2011 να έχουν τρεις στους τέσσερις αμερικάνους στρατιώτες να έχουν υπηρετήσει στο Ιράκ ή το Αφγανιστάν, και όλο και μεγαλύτερο μέρος τους να περνάει περισσότερο από δύο χρόνια εκεί.[7]

Αντίθετα όμως, το πρώτο σκέλος, ο φόβος της απώλειας της ηγεμονίας και η σκιά της ανερχόμενης Κίνας πλέον δεν είναι προνόμιο των σκοτεινών κύκλων των νεοσυντηρητικών, αλλά κοινή ανάλυση όλων των πτερύγων της αμερικάνικης εξωτερικής πολιτικής. Έτσι εξηγείται η συνέχεια ανάμεσα στην «στροφή στον Ειρηνικό» του Ομπάμα, τις αντικινέζικες υστερίες και τον εμπορικό πόλεμο του Τραμπ και τις πρωτοβουλίες του Μπάιντεν. Ο Μπάιντεν υποσχέθηκε «ρισέτ» σε όλη την τοξική κληρονομιά του Τραμπισμού, εκτός από το ζήτημα της Κίνας, στο οποίο υπόσχεται κλιμάκωση. Αν στα χρόνια του Τραμπ, οι G7 και οι G20 είχαν φτάσει να μην μπορούν να συντάξουν ένα κοινό ανακοινωθέν, τον περασμένο Ιούνη στην Κορνουάλη, ο Μπάιντεν δήλωνε περήφανος που έβαλε τους G7 να δηλώνουν ότι η Δύση επιστρέφει και θα βάλει φρένο στην Κίνα.

Αλλαγή συσχετισμού

Αυτό που έχει μεσολαβήσει από τότε που ο Μπους ξεκίναγε τον πόλεμο στο Αφγανιστάν και το Ιράκ μέχρι σήμερα δεν είναι μόνο η αποτυχία της νεοσυντηρητικής στρατηγικής, αλλά μια πραγματική αλλαγή στο συσχετισμό δύναμης σε παγκόσμιο επίπεδο. Γράφαμε σε αυτό το περιοδικό πριν από σχεδόν τέσσερα χρόνια: *«Η ανάδειξη της Κίνας σε ανερχόμενη οικονομική (και όχι μόνο) δύναμη σε παγκόσμιο επίπεδο αποτελεί ένα από τα βασικά στοιχεία για την εικόνα του σημερινού καπιταλισμού. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της Παγκόσμιας Τράπεζας, το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν της Κίνας είχε φτάσει στα 11,199 τρισεκατομμύρια δολάρια το 2016, δηλαδή στο 61,4% του ΑΕΠ των ΗΠΑ που βρισκόταν στα 18,628 τρις. Η σταθερή διαφορά στους ρυθμούς ανάπτυξης οδηγεί πολλούς αναλυτές στο συμπέρασμα ότι η στιγμή που το μέγεθος της κινεζικής οικονομίας θα φτάσει και θα ξεπεράσει το αμερικανικό δεν είναι μακριά».*[8] Αυτή η τάση έχει ενταθεί από τότε, δεν έχει υποχωρήσει. Σύμφωνα με το ΔΝΤ, το 2021 το ΑΕΠ της Κίνας είναι 16,86 τρις και 73,5% του αντίστοιχου ΑΕΠ των ΗΠΑ, ενώ η Κίνα βρίσκεται ένα βήμα προτού ξεπεράσει το ΑΕΠ ολόκληρης της Ευρωπαϊκής Ένωσης.[9] Παρότι, όπως αναφέραμε, υπήρχαν σημάδια και ανησυχίες στις ΗΠΑ ήδη από τη δεκαετία του ‘90, οι αλλαγές τα τελευταία χρόνια είναι ραγδαίες. Μόλις το 2008-9 η Κίνα ξεπέρασε την Ιαπωνία και έγινε δεύτερη οικονομία του κόσμου, και μια δεκαετία αργότερα το ΑΕΠ της ισούται με τρεις Ιαπωνίες.

Μόνο η μαρξιστική θεωρία του ιμπεριαλισμού μπορεί να μας βοηθήσει να εξηγήσουμε πώς συνδέονται αυτά τα ψυχρά οικονομικά στοιχεία με τις εξελίξεις όπως η AUKUS, τα πυρηνοκίνητα υποβρύχια, τους διηπειρωτικούς πυραύλους και την κλιμάκωση της έντασης σε παγκόσμιο επίπεδο. Ο ανταγωνισμός ανάμεσα στους καπιταλιστές, σύμφωνα με τα εγχειρίδια της επίσημης οικονομικής επιστήμης διεξάγεται στην ελεύθερη αγορά. Από τις αρχές του 20ού αιώνα, ωστόσο, μαρξιστές όπως ο Λένιν και ο Μπουχάριν είχαν επισημάνει ότι το κεφάλαιο έχει γιγαντωθεί τόσο πολύ σε εθνικό επίπεδο, που ο εσωτερικός ανταγωνισμός ανάμεσα στους ξεχωριστούς καπιταλιστές γίνεται δευτερεύον στοιχείο μπροστά στον ανταγωνισμό από ολόκληρα μπλοκ καπιταλιστών σε παγκόσμιο επίπεδο. Σε παγκόσμιο όμως επίπεδο, ο έλεγχος των πρώτων υλών, των αγορών, των μέσων μεταφορών δεν κρίνεται στην ελεύθερη αγορά, αλλά τα κράτη έχουν βαρύνοντα λόγο μέσω της ωμής βίας. Τα κράτη όλο και περισσότερο μετατρέπονται σε συλλογικό εκφραστή του εθνικού τους κεφαλαίου. Στήνονται συμμαχίες, διασφαλίζεται το εδαφικό μοίρασμα, οι σφαίρες επιρροής κλπ. Ολόκληρος ο κόσμος μοιράζεται ανάμεσα σε μια χούφτα δυνάμεις, ανάλογα με την ισχύ τους. Σχηματίζεται μια πυραμίδα με τα λίγα ισχυρά κράτη στην κορυφή. Όμως, η δυναμική της συσσώρευσης του κεφαλαίου και ο οικονομικός ανταγωνισμός δεν ακολουθεί κατά γράμμα αυτήν την πυραμίδα, εξελίσσεται με ανισομέρεια. Οι χτεσινοί παρίες διεκδικούν κομμάτι της πίτας των ισχυρών και οι ισχυροί πρέπει να κάνουν επίδειξη της ισχύος τους για να τιθασεύσουν τους αμφισβητίες. Οι κούρσες των εξοπλισμών και ο πόλεμος γίνονται το κατεξοχήν πεδίο όπου λύνονται οι διαφορές, διαμορφώνονται οι νέες ισορροπίες, μέχρι τον επόμενο γύρο αναταραχής.

Για τις ΗΠΑ, ολόκληρη η περίοδος μετά την πτώση της ΕΣΣΔ, εδώ και 30 χρόνια, συνοδεύεται από το άγχος του πώς δεν θα αναδειχθεί ένας νέος παγκόσμιος ανταγωνιστής. Μετά τον Ψυ-

χρό Πόλεμο προέκυψε ένας κόσμος φαινομενικά μονοπολικός. Οι ΗΠΑ παρέμειναν ως η μοναδική δύναμη που είχε στρατιωτικές δυνατότητες σε κάθε σημείο του πλανήτη. Ο στρατιωτικός τους προϋπολογισμός είναι μεγαλύτερος από το σύνολο των δαπανών όλων των άλλων δυνάμεων μαζί. Όμως, αντίθετα με ορισμένες προβλέψεις εκείνης της εποχής, ο ιμπεριαλιστικός ανταγωνισμός δεν υποχώρησε, τουναντίον έγινε πολύ πιο ανεξέλεγκτος. Καταρχάς, υπήρχε μια ποιοτική διαφορά σε σχέση με τον Ψυχρό Πόλεμο. Η περίοδος που άνοιξε μετά το 1945 έμοιαζε με αντίφαση σε σχέση με τις κλασικές θεωρίες του ιμπεριαλισμού, γιατί ο οικονομικός ανταγωνισμός και ο γεωπολιτικός ανταγωνισμός ήταν σε πολύ μεγάλο βαθμό διαχωρισμένοι. Η ΕΣΣΔ δεν ανταγωνιζόταν οικονομικά με τις ΗΠΑ για τον έλεγχο των διεθνών αγορών, γιατί οι σφαίρες επιρροής ήταν μοιρασμένες. Ο ανταγωνισμός εξελισσόταν στρατιωτικά και έφτασε μέχρι την κατάρρευση του ενός από τα δύο μπλοκ που δεν άντεξε την πίεση της κούρσας των εξοπλισμών. Στο εσωτερικό του Δυτικού μπλοκ, υπήρχε οικονομικός ανταγωνισμός αλλά σε στρατιωτικό επίπεδο δεν έφτασε ποτέ ούτε από μακριά στα προπολεμικά ύψη. Οι ΗΠΑ ήταν ο αδιαμφισβήτητος και κοινά αποδεκτός χωροφύλακας της Δύσης.

«Έξω από τη χώρα μας». Η διαδηλώσεις ενάντια στα στρατεύματα κατοχής στο Ιράκ ξεκίνησαν από την πρώτη στιγμή.

Παγκόσμιο πεδίο

Από τη δεκαετία του ‘90 όμως, ολόκληρος ο πλανήτης μετατράπηκε σε πεδίο ανταγωνισμού. Ο γεωγραφικός χώρος στον οποίο οι ΗΠΑ φιλοδοξούσαν να επιβάλλουν την τάξη είχε μεγαλώσει, περιλάμβανε καινούργια κομμάτια της Ευρώπης και της Ασίας. Η απουσία ενός δεύτερου μπλοκ σήμαινε ότι δεν υπήρχε κάποια αυτόματη τιθάσευση των ανταγωνισμών στο εσωτερικό της Δύσης.

Αυτές οι αλλαγές συνοδεύονταν από μια ακόμη πολύ σημαντική αλλαγή που είχε προκύψει στη διάρκεια των προηγούμενων δεκαετιών. Το αμερικάνικο κεφάλαιο δεν ένιωθε ο μοναδικός και αδιαμφισβήτητος οικονομικός κυρίαρχος του κόσμου. Το 1960 το αμερικάνικο ΑΕΠ ήταν το 40% του παγκόσμιου ΑΕΠ. Το 1991 είχε περιοριστεί στο 26%. Έτσι, αντί για μια «νέα τάξη» ή Pax Americana όπως φαντασιώνονταν οι πιο αισιόδοξοι ανάμεσά τους, αυτό που προέκυψε ήταν μια νέα μεγαλύτερη αταξία, στην οποία οι ΗΠΑ αξιοποιούσαν την ασύγκριτη στρατιωτική τους ηγεμονία ώστε να επιβάλουν τον έλεγχο σε όλο και πιο ασταθές και διευρυμένο έδαφος. Ανησυχούν για την ανάδυση τοπικών αμφισβητιών της ηγεμονίας τους, ανησυχούν για τις προοπτικές της Ιαπωνίας, της ενοποιημένης Γερμανίας και της υπό διαμόρφωση ΕΕ ενώ ταυτόχρονα σπρώχνουν προς την επέκταση του ΝΑΤΟ προς την Ανατολή και αξιοποιούν τις επεμβάσεις για να θυμίζουν σε όλους ότι συνεχίζουν να εξαρτώνται από την αμερικάνικη στρατιωτική μηχανή για την ασφάλειά τους. Μοιάζει με μακρινό φλας-μπακ, αλλά ας θυμηθούμε ότι το Μάη του ‘99, στη διάρκεια του ΝΑΤΟϊκού βομβαρδισμού της Γιουγκοσλαβίας, αμερικάνικα βομβαρδιστικά χτύπησαν την κινέζικη πρεσβεία στο Βελιγράδι ενώ ένα μήνα αρ-

γότερα ΝΑΤΟϊκές και ρώσικες δυνάμεις έφτασαν στο παρά πέντε της ένοπλης σύγκρουσης, όταν οι Ρώσοι κατέλαβαν πρώτοι το αεροδρόμιο της Πρίστινας.

Η κήρυξη του πολέμου κατά της τρομοκρατίας, και ειδικά ο πόλεμος στο Ιράκ έκαναν ακόμη πιο εμφανείς τις πραγματικές εντάσεις και ανταγωνισμούς στο εσωτερικό της Δύσης. Το 2003 ήταν χρονιά καμπής, με το ΝΑΤΟ να μην συμμετέχει τελικά ως οργανισμός στον βομβαρδισμό του Ιράκ, μπλοκαρισμένο από τη Γερμανία, τη Γαλλία και το Βέλγιο να ασκούν βέτο, ενώ λίγο αργότερα η τουρκική κυβέρνηση δεν επέτρεψε την είσοδο αμερικάνικων χερσαίων στρατευμάτων από το έδαφός της στο Βόρειο Ιράκ.

Ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός μπήκε στην περιπέτεια του 20χρονου αυτού πολέμου με την πεποίθηση ότι μπορεί να εξασφαλίσει τον αποκλειστικό έλεγχο στα πιο συγκεντρωμένα κοιτάσματα υδρογονανθράκων του πλανήτη, στη Μέση Ανατολή και με την επίδειξη της στρατιωτικής του υπεροχής να κόψει τη φόρα σε όποιον επίδοξο ανταγωνιστή. Βγαίνει από την 20ετία με όλα τα σημάδια της ήττας και της αποτυχίας. Κατέληξε να παραδώσει τον πολιτικό έλεγχο του Ιράκ στο βασικό τοπικό ανταγωνιστικό καθεστώς, το Ιράν. Κατάπιε τις «κόκκινες γραμμές» που η ίδια η αμερικάνικη κυβέρνηση είχε ορίσει, μην τολμώντας να βομβαρδίσει τη Συρία όταν ο Άσαντ χρησιμοποίησε χημικά όπλα. Και τελικά έφτασε να δώσει πίσω το Αφγανιστάν στους Ταλιμπάν.

Στο μεταξύ, η Κίνα κάλυπτε ασταμάτητα όλο και περισσότερο έδαφος όσον αφορά το διεθνή ανταγωνισμό και το μερίδιο του παγκόσμιου πλούτου. Υπήρξαν απόψεις που δεν έβλεπαν αποσταθεροποιητική δυναμική σε όλη αυτή την πορεία, αντίθετα έβλεπαν «ολοκλήρωση» του παγκόσμιου καπιταλισμού. Για παράδειγμα, οι παρεμβάσεις του Λίο Πάνιτς και του Σαμ Γκίντιν υποστήριξαν πως η άνοδος της Κίνας δεν έρχεται σε αντιπαράθεση με το ρόλο των ΗΠΑ ως παγκόσμιου χωροφύλακα. Αντίθετα, ακριβώς επειδή το κινέζικο κεφάλαιο μετατρέπεται όλο και περισσότερο σε αδιαχώριστο τμήμα της παγκόσμιας ροής πρώτων υλών, κεφαλαίου και προϊόντων, ο κινέζικος καπιταλισμός γίνεται σταθεροποιητικός παράγοντας που έχει συμφέρον από την διατήρηση της αμερικάνικης παγκόσμιας τάξης, χάρη στην οποία εξασφαλίζει τα κέρδη του.[10] Στην εκδοχή των Πάνιτς-Γκίντιν αντί για ιμπεριαλιστικό ανταγωνισμό έχουμε μια αυτοκρατορία με ένα κέντρο, τις ΗΠΑ, που κάτω από τις φτερούγες τους εξασφαλίζουν την αναπαραγωγή όλων των κεφαλαίων. Στην ακόμη πιο ακραία θεωρητική αντιπαράθεση με τον ιμπεριαλισμό, οι Νέγκρι και Χαρντ πρότειναν μία αυτοκρατορία χωρίς καν κέντρο, στην οποία το «παγκόσμιο κεφάλαιο» κινείται προς όλες τις κατευθύνσεις: *«Αντίθετα με τον ιμπεριαλισμό, η Αυτοκρατορία δεν διαμορφώνει κανένα εδαφικό κέντρο εξουσίας και δεν εξαρτάται από τα φυσικά σύνορα και τους φραγμούς. Πρόκειται για ένα αποκεντρωμένο και αποεδαφικοποιημένο μηχανισμό κυριαρχίας ο οποίος προοδευτικά ενσωματώνει ολόκληρη την παγκόσμια σφαίρα με τα ανοιχτά του, επεκτεινόμενα σύνορα».*[11]

Διάψευση

Οι εξελίξεις έχουν διαψεύσει συντριπτικά αυτές τις εκτιμήσεις και έχουν επιβεβαιώσει την κλασική θεωρία του ιμπεριαλισμού η οποία βλέπει πολλαπλά, ανταγωνιστικά κεφάλαια και πολλαπλά και ανταγωνιστικά κράτη σε διαρκή ανταγωνισμό και διαρκή ανισορροπία μεταξύ τους. Όποιος έχει αμφιβολία για το αν τα φυσικά και τεχνητά σύνορα έχουν θέση στον παγκόσμιο καπιταλισμό, μπορεί να κοιτάξει τις εξελίξεις στην Νότια Σινική Θάλασσα. Όπως είδαμε, την 20ετία που ο αμερικάνικος ιμπεριαλισμός μπήκε με τη θέλησή του στο βάλτο του πολέμου κατά της τρομοκρατίας για να προλάβει τους ανταγωνιστές του, η Κίνα έκανε άλματα στο παγκόσμιο πεδίο. Την ίδια στιγμή αξιοποιούσε το οικονομικό της προχώρημα για να εξασφαλίσει τον έλεγχο στις θάλασσες γύρω από την επικράτειά της. Κατασκεύασε τεχνητά νησιά και τα μετέτρεψε σε αεροπορικές και στρατιωτικές βάσεις. Φέτος ο στρατιωτικός της προϋπολογισμός είναι δέκα φορές όσος ήταν το 2001. Έχει στα σκαριά το τρίτο της αεροπλανοφόρο, το οποίο αλλάζει ακόμη περισσότερο την ισορροπία δύναμης στη θάλασσα. Ο στόλος της έχει τριπλασιαστεί μέσα σε αυτά τα 20 χρόνια, έχει πλέον 350 πολεμικά πλοία, έναντι 293 αμερικάνικων, και αντίθετα με τις ΗΠΑ, το κινέζικο πολεμικό ναυτικό είναι συγκεντρωμένο στην επίμαχη περιοχή του πλανήτη. Ο επικεφαλής της Διοίκησης Ινδο-Ειρηνικού Ωκεανού των ΗΠΑ, ήδη το 2018 έλεγε πως *«η Κίνα είναι σήμερα ικανή να ελέγξει τη Νότια Σινική Θάλασσα σε κάθε πιθανό σενάριο, εκτός πολέμου με τις ΗΠΑ»*. Πρόκειται για μια βαθιά αλλαγή σε σχέση με όλη την περίοδο μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, στην οποία οι ΗΠΑ ελέγχουν αδιάλειπτα τον Ειρηνικό Ωκεανό και κατ'επέκταση όλα τα περάσματα προς τον Ινδικό Ωκεανό, μέσα από τα αεροπλανοφόρα τους, της βάσης του Γκουάμ και των περίπου 200 στρατιωτικών βάσεων που έχει στη Νότια Κορέα και την Ιαπωνία.

Η συμφωνία AUKUS είναι κομμάτι του επαναπροσανατολισμού των ΗΠΑ για να σταματήσουν την απώλεια του ελέγχου τους στον Ειρηνικό. Οι ΗΠΑ και η Βρετανία δίνουν στην Αυστραλία την τεχνολογία για να κατασκευάσει οχτώ πυρηνοκίνητα υποβρύχια, τα οποία δρουν σε μεγάλες αποστάσεις και θα μπορούν να φτάσουν μέχρι τις ακτές της Κίνας. Δεν είναι η πρώτη τέτοια κίνηση. Η ένταση με τη Βόρεια Κορέα που κορυφώθηκε επί Τραμπ, ακόμη κι αν επικεντρωνόταν στα πυρηνικά του Κιμ, η ουσία της είχε να κάνει με τις δυνατότητες των ΗΠΑ να περικυκλώνουν την Κίνα. Το αμερικάνικο πυραυλικό σύστημα THAAD που αναπτύχθηκε από το 2017 στην Νότια Κορέα είναι υποτίθεται προσανατολισμένο στην

άμυνα απέναντι στην Πιονγκ-Γιανγκ, όμως *«παρότι έχει μια ακτίνα 1000 χιλιομέτρων [..] και δεν μπορεί να εντοπίσει κινέζικους πυραύλους, μια αναφορά του Πενταγώνου αποκάλυψε πως είναι δυνατή η ταχεία μετατροπή του σε εμπρόσθιας λειτουργίας, μέσα σε οχτώ ώρες, επεκτείνοντας την ακτίνα του σε 3000 χιλιόμετρα και 120 μοίρες οπτική γωνία».*[12] Ενώ, παράλληλη εξέλιξη είναι και οι μεγάλης κλίμακας στρατιωτικές ασκήσεις που γίνονται υπό την αιγίδα του Quad, της τετραπλής συμμαχίας μεταξύ ΗΠΑ, Ιαπωνίας, Ινδίας και Αυστραλίας. Η Quad στήθηκε το 2007 επί Μπους, αλλά για διάφορους λόγους μπήκε σε δεύτερο πλάνο στη συνέχεια ξαναζωντάνεψε επί Τραμπ και πλέον ο Μπάιντεν της δίνει ακόμη μεγαλύτερη έμφαση, οργανώνοντας και συναντήσεις της Quad+ με συμμετοχή της Νότιας Κορέας, της Νέας Ζηλανδίας και του Βιετνάμ. Η Quad είναι χωρίς περιστροφές μια αντι-κινέζικη συμμαχία στον Ειρηνικό, ένα από τα εργαλεία που χρησιμοποιούν οι ΗΠΑ για να αξιοποιήσουν τις πιέσεις που νιώθουν άλλα κράτη της περιοχής από την Κίνα ώστε να τα μετατρέψουν σε μόνιμους συνεταίρους στην προσπάθεια ανακοπής της κινέζικης ανόδου.

Η συγκρότηση αυτών των στρατοπέδων στην Ασία γίνεται με μεγάλη αστάθεια και αυξάνοντας κατακόρυφα τον κίνδυνο ενός πολεμικού επεισοδίου μεγάλης κλίμακας, ακόμη κι αν δεν πρόκειται για τον πόλεμο ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Κίνα. Αστάθεια προκαλείται και γιατί υπάρχουν αντίρροπες δυνάμεις. Για παράδειγμα, η Αυστραλία ανάμεσα στο 2007 και το 2010, επί πρωθυπουργίας Κέβιν Ραντ, έκανε πίσω από την Quad, θέλοντας να αποφύγει την ένταση με την Κίνα. Στη διάρκεια του μεγάλου μπουμ της κινέζικης βιομηχανίας, οι αυστραλέζικες πρώτες ύλες πέρασαν και αυτές το δικό τους μπουμ, μιας και το μεγαλύτερο μέρος των μεταλλευμάτων κατευθύνεται στην κινέζικη βιομηχανία, ενώ στα ορυχεία επενδυόταν κινέζικο κεφάλαιο. Τα τελευταία δύο χρόνια οι κινέζικες επενδύσεις στην Αυστραλία έχουν πέσει στα επίπεδα πριν από το μπουμ.[13]

Συγκρούσεις υπήρξαν ήδη στα σινο-ινδικά σύνορα. Το 2017, την ώρα που επικρατούσε ένταση και στα στενά της Ταϊβάν και στην κορεατική χερσόνησο, υπήρξαν αψιμαχίες σε αμφισβητούμενα σημεία των Ιμαλαΐων. Το 2020-21 η βία ανέβηκε επίπεδο με δεκάδες νεκρούς στρατιώτες από τις δύο πλευρές (καμιά τους δεν δίνει επίσημα στοιχεία) στα σύνορα ανάμεσα στο Σικίμ και στο Θιβέτ. Η επιβολή στρατιωτικού νόμου στο Κασμίρ από τον πρωθυπουργό της Ινδίας Μόντι το 2019 και τελικά η κατάργηση της αυτονομίας της περιοχής έχει και εσωτερικές αιτίες, αλλά εντάσσεται και στην προσπάθεια της Ινδίας να εξασφαλίσει απόλυτο έλεγχο στις περιοχές που συνορεύουν με την Κίνα. Συγκρούσεις με αφορμή το Κασμίρ, με δεκάδες νεκρούς, έγιναν μέσα στο 2021 και μεταξύ Ινδίας και Πακιστάν. Πρόκειται για δύο από τις χώρες που έχουν πυρηνικά όπλα κατά παράβαση των διεθνών συνθηκών. Σε συνδυασμό με την Κίνα και τις ΗΠΑ που κατέχουν «νόμιμα» πυρηνικά και τη Βόρεια Κορέα, δεν χρειάζεται να επισημάνει κανείς τι είδους κίνδυνος συμπυκνώνεται με την όξυνση των ανταγωνισμών.

Από την άλλη, οι στρατιωτικές συμφωνίες, οι ασκήσεις και οι πιέσεις για εξοπλισμούς προκαλούν προβλήματα σε κράτη που φοβούνται πως δεν θα αντέξουν την κούρσα των εξοπλισμών και τη διελκυστίνδα ανάμεσα στα δύο στρατόπεδα. Η Ινδονησία και η Μαλαισία άσκησαν κριτική στην AUKUS, δηλώνοντας την ανησυχία τους και για τα υποβρύχια και για την αύξηση της έντασης.

Η στρατιωτική ένταση είναι η μία και πιο επικίνδυνη πλευρά του ανταγωνισμού. Αυτό δεν σημαίνει πως δεν εξελίσσεται και με άλλους τρόπους. Ο Τραμπ ξεκίνησε τον εμπορικό πόλεμο που ξεκίνησε από τους δασμούς στο αλουμίνιο, έφτασε στα ηλιακά πάνελ και τα πλυντήρια και κατέληξε στην καταδίκη της Huawei, τον αποκλεισμό της από τις εφαρμογές της Google και την προσπάθεια να βγει εκτός δικτύων 5G μιας σειράς χωρών. Τα αποτελέσματα της πολιτικής είναι αμφίβολα από οικονομικής άποψης, μιας και η αλληλεξάρτηση της παγκόσμιας παραγωγής κάνει πλέον πολύ δύσκολο να επιβάλεις κύρωση σε έναν τομέα χωρίς να την πληρώσει και κάποιος άλλος. Ενώ από τη μεριά της, η Κίνα

Η κατοχή του Αφγανιστάν είχε θύματα άμαχους και μικρά παιδιά.

απάντησε κι αυτή με αντίστοιχους δασμούς, πχ στα δημητριακά, με μεγάλο κόστος για τους Αμερικάνους αγρότες. Οι αμερικάνικες αγροτικές εξαγωγές στην Κίνα ήταν 32 δις δολάρια το 2014 και έπεσαν στα 10 δις το 2019.[14]

Ο Μπάιντεν και σε αυτόν τον τομέα, αν και υποτίθεται είχε ασκήσει κριτική, συνεχίζει τις κυρώσεις και τους δασμούς που επέβαλε ο Τραμπ. Μάλιστα, οι εξαιρέσεις που είχε κάνει ο Τραμπ έληξαν στο τέλος της περασμένης χρονιάς, και ο Μπάιντεν δεν έχει κάνει κίνηση για να ανανεώσει τις εξαιρέσεις. Η καινούργια υπεύθυνη Διεθνούς Εμπορίου που διόρισε ο Μπάιντεν, Κάθριν Τάι, σε πρόσφατη συνέντευξή της λέει πως οι δασμοί του Τραμπ είχαν σαν θετικό αποτέλεσμα ότι «τράβηξαν την προσοχή του κόσμου» και συμπληρώνει: *«Μ' αυτήν την έννοια, νομίζω πως οι δασμοί είναι ένα εργαλείο για τη δημιουργία αποτελεσματικών πολιτικών, και θα τους χρησιμοποιήσουμε σαν βάση για να τους ενισχύσουμε και να τους χρησιμοποιήσουμε για την υπεράσπιση των συμφερόντων της αμερικάνικης οικονομίας».*[15] Η μόνη διαφορά είναι ότι ενώ ο Τραμπ μετέτρεψε την πολιτική δασμών σε έναν πόλεμο εναντίον όλων, απειλώντας να πετάξει ακόμη και τη βορειοατλαντική NAFTA στα σκουπίδια, ο Μπάιντεν ισχυρίζεται ότι θέλει συντονισμό της «Δύσης» για να σταματήσει την Κίνα. Στα τέλη Σεπτέμβρη συνεδρίασε στο Πίτσμπουργκ για πρώτη φορά το νέο Συμβούλιο Εμπορίου ΗΠΑ-ΕΕ με σκοπό την υλοποίηση του εμπορικού πολέμου με την Κίνα. Η ίδρυση του Συμβουλίου ανακοινώθηκε από τον Μπάιντεν όταν ήρθε στην Ευρώπη για τη σύνοδο του ΝΑΤΟ και των G7.

Στους G7 εξάλλου ο Μπάιντεν, ανάμεσα στις πιέσεις που είχε βάλει στους εταίρους του ήταν να συντονιστούν ενάντια στην πρωτοβουλία «Ένας δρόμος, μία ζώνη», της Κίνας, όχι απλώς στον τομέα του εμπορίου δηλαδή, αλλά και των επενδύσεων. Οι δηλώσεις του μετά τη Σύνοδο δεν είχαν να ζηλέψουν τίποτα από τον Τραμπ σε ξεκάθαρη στοχοποίηση της Κίνας: *«Προχωρήσαμε σε αυτή την ιστορική δέσμευση με τους G7 ώστε να καλύψουμε τις ανάγκες 40 τρισεκατομμυρίων δολαρίων που υπάρχουν για υποδομές στον αναπτυσσόμενο κόσμο. Προωθώ αυτή την ιδέα που ονομάζεται B3W. Η ουσία είναι ότι η Κίνα προχωράει αυτή την πρωτοβουλία "Ένας δρόμος, μία ζώνη", και νομίζουμε ότι υπάρχει πιο δίκαιος τρόπος για να καλυφθούν οι ανάγκες χωρών σε όλο τον κόσμο».*[16]

Αντίστοιχος αναπροσανατολισμός προωθείται και στο ΝΑΤΟ. Ο γενικός γραμματέας του, Γενς Στόλτενμπεργκ, σε πρόσφατη συνέντευξή του μιλάει για την Κίνα όπως μιλούσαν πριν από μερικά χρόνια για την Αλ Κάιντα: *«το ΝΑΤΟ είναι συμμαχία της Βόρειας Αμερικής και της Ευρώπης. Αλλά η περιοχή μας αντιμετωπίζει παγκόσμιες προκλήσεις: την τρομοκρατία, τις κυβερνοεπιθέσεις αλλά και την άνοδο της Κίνας. Αυτό που μπορούμε να προβλέψουμε είναι ότι η άνοδος της Κίνας θα έχει επιπτώσεις στην ασφάλειά μας. Ήδη έχει. [..] Η Κίνα μας πλησιάζει. Τη βλέπουμε στον Αρκτικό. Τη βλέπουμε στο κυβερνοδιάστημα. Τη βλέπουμε να κάνει μεγάλες επενδύσεις σε κρίσιμες υποδομές στις χώρες μας. Και φυσικά έχει όλο και περισσότερα όπλα μεγάλου βεληνεκούς που μπορούν να χτυπήσουν όλες τις χώρες μέλη του ΝΑΤΟ. Κατασκευάζει πάρα πολλές αποθήκες για διηπειρωτικούς πυραύλους».*[17]

Πιέσεις σε ΕΕ-ΝΑΤΟ και ελληνική εμπλοκή

Όλος αυτός ο αναπροσανατολισμός των ΗΠΑ προς την Κίνα έχει τις επιπτώσεις του στην Ευρώπη. Ο Τραμπ ούρλιαζε στις χώρες τις ΕΕ να αυξήσουν τις στρατιωτικές τους δαπάνες και να τηρούν τις υποχρεώσεις τους προς το ΝΑΤΟ. Ο Μπάιντεν, όπως είδαμε, ασκεί παρόμοιες πιέσεις με διαφορετικό τρόπο. Είναι όμως τόσο απότομες οι στροφές που προκαλεί ο έντονος ανταγωνισμός, ώστε επί Μπάιντεν η έλλειψη εμπιστοσύνης έφτασε σε σημείο που δεν είχε φτάσει επί Τραμπ. Η πιο πρόσφατη ρήξη ήταν ο πανικός του Μακρόν όταν η Αυστραλία συνόδευσε την ξαφνική ανακοίνωση της AUKUS με την ακύρωση της παραγγελίας των γαλλικών υποβρυχίων. Όμως, ακόμη πιο ψηλά είχε ανέβει το θερμόμετρο με την αποχώρηση από το Αφγανιστάν, όταν οι Ευρωπαίοι παρακαλούσαν τον Μπάιντεν να διατηρήσει κι άλλες δυνάμεις ώστε να εξασφαλίσουν την αποχώρησή τους και ένιωσαν προδομένοι. Βρετανοί βουλευτές έφτασαν να προτείνουν να παραμείνει ο βρετανικός στρατός ή το ΝΑΤΟ μόνο του, χωρίς τις ΗΠΑ. Όμως, η ΕΕ από τη μεριά της αναγκαζόταν να παραδεχτεί πως χωρίς τις ΗΠΑ, ούτε στρατό για τη φύλαξη του αεροδρομίου δεν μπορούσε να διαθέσει. Ο επικεφαλής της εξωτερικής πολιτικής της ΕΕ, Τζοζέπ Μπορέλ, βρήκε την ευκαιρία να κάνει αλλεπάλληλες δηλώσεις ότι η αποχώρηση από το Αφγανιστάν θα γίνει ο καταλύτης ώστε η ΕΕ να προχωρήσει στη συγκρότηση Ευρωστρατού.[18] Οι δηλώσεις προκάλεσαν αντιδράσεις από τις ηγεσίες των χωρών της Βαλτικής και της Πολωνίας που βλέπουν τη συζήτηση για Ευρωστρατό σαν κίνδυνο να μειωθεί η σημασία του ΝΑΤΟ ως βασικού εργαλείου περικύκλωσης της Ρωσίας.

Το γεγονός, δηλαδή, ότι οι ΗΠΑ επικεντρώνουν το ενδιαφέρον τους στην Κίνα και επιχειρούν να στρέψουν και τους υπόλοιπους στην ίδια κατεύθυνση κάθε άλλο παρά αποφορτίζει τις περιοχές που βρίσκονται μακριά από τον Δυτικό Ειρηνικό Ωκεανό. Το βλέπουμε εξάλλου εδώ και χρόνια να εξελίσσεται στη Μέση Ανατολή. Η σταδιακή «αποχώρηση» των ΗΠΑ έγινε παραδίδοντας το δαχτυλίδι του ελέγχου στη Σαουδική Αραβία, τα Εμιράτα, το Ισραήλ και την Αίγυπτο του δικτάτορα Σίσι. Από κοινού μακέλεψαν τη Συρία (μαζί με τη Ρωσία και την Τουρκία), ισοπέδωσαν την Υεμένη, μετέτρεψαν τη Λιβύη σε πεδίο ξεκαθαρίσματος των λογαριασμών τους. Οι ελληνικές κυβερνήσεις έτρεξαν να εκμεταλλευτούν τις νέες

μοιρασιές, φτάνοντας να στέλνουν αεροσκάφη ως το Άμπου Ντάμπι, ελπίζοντας στη μοιρασιά των υδρογονανθράκων με την Αίγυπτο και το Ισραήλ. Οι ελληνοτουρκικές διαφορές που κάποτε επικεντρώνονταν στον Αιγαίο και αργότερα απλώθηκαν στην Κύπρο, έφτασαν να κρίνονται στο μέσο της Μεσογείου και στον εμφύλιο της Λιβύης.

Αυτή η επικίνδυνη εξέλιξη επιβεβαιώνεται και με τη συμφωνία με τον Μακρόν, με τα οποία κάνουν το ελληνικό κράτος συνένοχο στα εγκλήματα της Γαλλίας στο Σαχέλ της Αφρικής. Αλλά ακόμη περισσότερο επιβεβαιώνεται με τη συμφωνία MDCA που υπέγραψε ο Δένδιας με τον Αμερικάνο ομόλογό του στα μέσα Οκτώβρη. Όπως επισημαίνει η Εργατική Αλληλεγγύη: «*Η μετατόπιση του γεωπολιτικού κέντρου βάρους στον Ειρηνικό δεν μεταφράζεται σε αποχώρηση των ΗΠΑ από την Ανατολική Μεσόγειο και την Μέση Ανατολή και τις χώρες που περιβάλλουν την Ρωσία -με τις ΗΠΑ να αναζητούν “πρόθυμους” συμμάχους που θα τις βοηθήσουν σε αυτήν την κατεύθυνση. Αυτήν την ανάγκη στην εξωτερική πολιτική των ΗΠΑ ήρθε να καλύψει η υπογραφή της διμερούς πενταετούς διάρκειας συμφωνίας που στη συνέχεια θα μετατραπεί σε επ’ αόριστον [...]*

Η συμφωνία προβλέπει την επέκταση των αμερικανικών βάσεων σε νέα σημεία, στο στρατόπεδο “Γιαννούλη” στην Αλεξανδρούπολη, στο στρατόπεδο “Γεωργούλα” στη Νέα Ιωνία Βόλου, σε συνδυασμό με την παρουσία των Αμερικανών στην αεροπορική βάση της Λάρισας και στη βάση της αεροπορίας στρατού στο Στεφανοβίκειο, στο Πεδίο Βολής του Λιτόχωρου στην Πιερία και βέβαια στη Σούδα, όπου επεκτείνονται οι εγκαταστάσεις των Αμερικανών στην εκεί αεροναυτική τους βάση. Η νέα συμφωνία όχι μόνο δεν αποκλείει την μελλοντική αμερικανική παρουσία στα ελληνικά νησιά πέραν της Κρήτης, αλλά περιλαμβάνει και ρητή πρόβλεψη για την επέκταση και σε άλλες εγκαταστάσεις.

Πρόκειται για στρατιωτική αναβάθμιση και μονιμοποίηση της αμερικάνικης στρατιωτικής παρουσίας που χρησιμοποιεί πλέον τον ελλαδικό χώρο σαν μια μεγάλη βάση από την οποία θα μπορεί να εφορμά προς βορρά, ανατολή και νότο, όπως έχουμε ήδη δει να συμβαίνει τα προηγούμενα χρόνια με τα αμερικάνικα πλοία να ξεκινάνε από τον κόλπο της Σούδας για να πλήξουν στόχους στη Συρία αλλά και αμερικανικά στρατεύματα να χρησιμοποιούν την Αλεξανδρούπολη για να κινηθούν προς βορρά, προς τις χώρες που συνορεύουν με τη Ρωσία.

Δεν πρόκειται για μια αμυντική αλλά για μια επιθετική συμφωνία με το ελληνικό κράτος και τον ελληνικό καπιταλισμό να διεκδικεί σαν αντάλλαγμα το δικό του “μερίδιο” στις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις, παίζοντας το ρόλο του βασικού σύμμαχου των ΗΠΑ, μετά το Ισραήλ, στην περιοχή».[19]

Ο ανταγωνισμός με την Κίνα είναι αντιδραστικός και επικίνδυνος. Είναι πρώτη φορά από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου που οι ΗΠΑ αντιμετωπίζουν ανοιχτά έναν αντίπαλο σε παγκόσμιο επίπεδο. Γι’ αυτό και δεν πρόκειται για δευτερεύον στοιχείο στην κατάσταση του παγκόσμιου καπιταλισμού, αλλά για κινητήρια δύναμη για αύξηση των εξοπλισμών, ανεξέλεγκτο ξέσπασμα και κλιμάκωση ανταγωνισμών σε κάθε γωνιά του πλανήτη και πόλεμο. Η εργατική τάξη και η Αριστερά πρέπει να σταθούν ενάντια σε κάθε κίνηση της δικής μας άρχουσας τάξης για συμμετοχή και εξυπηρέτηση αυτού του ανταγωνισμού. Δεν έχουμε τίποτα να κερδίσουμε ούτε από εμπορικούς, ούτε από ψυχρούς ούτε από θερμούς πολέμους. Δεν θα αποδεχθούμε την προπαγάνδα ότι ο ανταγωνισμός έχει να κάνει με τις «αξίες» της Δύσης και τη δημοκρατία απέναντι στον κινέζικο αυταρχισμό. Πίσω από τις «αξίες» της Δύσης κρύβονται τα συμφέροντα των αμερικάνικων και ευρωπαϊκών πολυεθνικών, και στο στρατόπεδο της «Δημοκρατίας» μετράνε κάθε λογής δικτάτορες και καταπιεστές, από τον Σίσι και το Ισραήλ ως τον Μόντι της Ινδίας και τον Ντουτέρτε των Φιλιππίνων. Το δέσιμο των ελληνικών κυβερνήσεων στο άρμα της «Δύσης», του ΝΑΤΟ και της ΕΕ και η συμμετοχή τους στους παγκόσμιους ανταγωνισμούς δεν προσφέρει «προστασία» όπως ισχυρίζονται. Αντίθετα φέρνει κινδύνους για όλους τους λαούς της περιοχής και βάζει την εργατική τάξη να πληρώνει το κόστος των εξοπλισμών προτού πληρώσει το κόστος του πολέμου. Οι δικοί μας σύμμαχοι είναι οι εργάτες, οι εργάτριες και οι φτωχοί στην Άγκυρα, το Κάιρο, αλλά και στη Νέα Υόρκη και το Πεκίνο. ■

Σημειώσεις

1. Hillary Clinton, "America's pacific century", Foreign Policy 11/10/2011.
2. Barack Obama, "Obama's Remarks on Iraq and Afghanistan", New York Times 15/07/2008.
3. New York Times, 8/03/1992
4. Paul Wolfowitz, "Bridging Centuries: Fin de Siecle All Over Again", The National Interest, 1/03/1997.
5. The Project for the new american century, "Rebuilding America's Defenses", Σεπτέμβρης 2000.
6. Eric Boehlert, "The armchair general", Salon, 3 Σεπτέμβρη 2002.
7. "Measuring army deployements to Iraq and Afghanistan", Rand Corporation, 2013. (https://tinyurl.com/yesbjpnw)
8. Πάνος Γκαργκάνας, "Κίνα: από τον Μάο στον Σι Τζι Πινγκ", Σοσιαλισμός από τα Κάτω Γενάρης 2018.
9. https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPD@WEO/ADVEC
10. Βλ. Για παράδειγμα Leo Panitch&Sam Gindin, "The integration of China into global capitalism", International Critical Thought 3(2), 2013 ή την αντιπαράθεσή τους με τον Alex Callinicos στα τεύχη 108, 109 και 110 του International Socialism Journal.
11. Michael Hardt & Antonio Negri, Empire, Harvard University Press, 2001, σ. xii.
12. Sukjoon Yoon "Upgrading South Korean THAAD", The Diplomat, 10 Μάη 2021
13. "Demystifying Chinese Investment in Australia: July 2021", KPMG, 16 Ιούλη 2021. https://tinyurl.com/b85epmm8
14. https://www.ers.usda.gov/data-products/chart-gallery/gallery/chart-detail/?chartId=98826
15. Συνέντευξη στο Politico, 30 Σεπτέμβρη 2021, https://www.politico.com/news/2021/09/30/biden-trump-tariffs-china-514866
16. https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/06/13/remarks-by-president-biden-in-press-conference-2/
17. "Nato to expand focus to counter rising China", Financial Times, 18 Οκτώβρη 2021.
18. "US withdrawal from Afghanistan will lead to EU army, says top diplomat", Guardian 2 Σεπτέμβρη 2021.
19. "Η άποψή μας", Εργατική Αλληλεγγύη 20 Οκτώβρη 2021.

Νοέμβρης 1974. Στη φωτό, πανό της ΟΣΕ στην πορεία για την επέτειο του Πολυτεχνείου. Δίπλα, η αφίσα που καλούσε στην πρώτη πορεία.

Παλεύοντας για την επανάσταση και τον Σοσιαλισμό

Ο Πάνος Γκαργκάνας θυμίζει τις επιλογές που σημάδεψαν μια μεγάλη διαδρομή.

Πριν από πενήντα χρόνια, τον Οκτώβρη του 1971, μια μικρή ομάδα επαναστατών ξεκινούσε την Οργάνωση Σοσιαλιστική Επανάσταση (ΟΣΕ) από την οποία προέρχεται το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα (ΣΕΚ). Πρόκειται για μια μεγάλη διαδρομή που καλύπτει περίπου το μισό από τον αιώνα και πλέον που έχει περάσει από τη νικηφόρα εργατική επανάσταση στη Ρωσία το 1917 και την ίδρυση του ΣΕΚΕ στην Ελλάδα. Μια διαδρομή γεμάτη αγώνες, κρίσιμες καμπές και δύσκολες επιλογές, πάντα κάτω από τη σημαία της επανάστασης και του Σοσιαλισμού.

Παραφράζοντας τον Μαρξ και την περιβόητη θέση του ότι οι άνθρωποι γράφουν ιστορία αλλά όχι μέσα σε συνθήκες της επιλογής τους, μπορούμε βάσιμα να πούμε ότι οι αγωνιστές και οι αγωνίστριες χτίζουν την επαναστατική αριστερά, αλλά μέσα σε συνθήκες που καθορίζονται από τα πάνω και τα κάτω του κινήματος της εργατικής τάξης μέσα στις αναμετρήσεις της πάλης των τάξεων.

Για να γυρίσουμε το βλέμμα μας πίσω σε αυτά τα πενήντα χρόνια, στις προσπάθειες που κάναμε και στους αγώνες που δώσαμε, χρειάζεται να τοποθετήσουμε αυτόν τον μισό αιώνα μέσα στη μεγαλύτερη εικόνα. Μια βασική περιοδολόγηση είναι απαραίτητη.

Η Οκτωβριανή επανάσταση του 1917 εγκαινίασε τη μεγαλύτερη ανάταση του επαναστατικού κινήματος της εργατικής τάξης. Τα κινήματα ενάντια στο με-

γάλο σφαγείο του Πρώτου Παγκόσμιου Πόλεμου εξελίχθηκαν σε κύματα επαναστάσεων και η ίδρυση της Τρίτης Διεθνούς αγκάλιασε τη δημιουργία μαζικών επαναστατικών κομμάτων. Η περίοδος από τον Πρώτο στο Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο αποτελεί τη μεγαλύτερη κρίση που γνώρισε ο παγκόσμιος καπιταλισμός.

Η επικράτηση του σταλινισμού στη Ρωσία και η ανάκαμψη του καπιταλισμού αλλάζουν τα δεδομένα μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Τα επόμενα τριάντα χρόνια αποτελούν την πιο μακρόχρονη και αλματώδη οικονομική ανάπτυξη, μια «χρυσή τριακονταετία» για το σύστημα, ενώ στο εργατικό κίνημα ηγεμονεύουν οι ρεφορμιστικές δυνάμεις. Δίπλα στη Σοσιαλδημοκρατία, τα κομμουνιστικά κόμματα στις χώρες της δυτικής Ευρώπης γοητεύονται όλο και περισσότερα από τα θέλγητρα του κοινοβουλευτικού δρόμου. Μπαίνουν οι βάσεις για να φτάσει το Ιταλικό ΚΚ στον «ιστορικό συμβιβασμό» και το Γαλλικό στο «Κοινό Πρόγραμμα» με τον Μιτεράν.

Κόντρα σε αυτό το ρεύμα ξεσπάει η μεγάλη αναταραχή που εγκαινίασε ο Μάης του 1968 στη Γαλλία και απλώθηκε σχεδόν παντού τα επόμενα δέκα, περίπου, χρόνια. Από το «Καυτό Φθινόπωρο» στην Ιταλία, στην «Επανάσταση με τα Γαρύφαλλα» στην Πορτογαλία και στον θάνατο του Φράνκο και του φασισμού στην Ισπανία, περνώντας από την κατάρρευση της Χούντας στην Ελλάδα. Η επανεμφάνιση ρευμάτων και οργανώσεων της επαναστατικής αριστεράς σε ρήξη με τα παραδοσιακά-ρεφορμιστικά εργατικά κόμματα αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό εκείνων των μαζικών εκρήξεων.

Όμως, από τη δεκαετία του 1980 ξεκινάει μια δεξιά αντεπίθεση. Αυτό που αργότερα ονομάστηκε νεοφιλελευθερισμός είχε αρχικά πρωταγωνιστές τη Θάτσερ και τον Ρίγκαν και έφτασε στο απόγειό του στη δεκαετία του 1990 με τις θεωρίες για «το τέλος της ιστορίας», καθώς ο καπιταλισμός της ελεύθερης

αγοράς είναι «σύμφωνος με την ανθρώπινη φύση». Οι εξελίξεις στη Ρωσία και την Κίνα ενισχύουν αυτή την εξόρμηση καθώς τα καθεστώτα που ισχυρίζονταν ότι ήταν «υπαρκτός σοσιαλισμός» περνάνε στην οικονομία της αγοράς είτε καταρρέοντας (Ρωσία), είτε με την καθοδήγηση του ΚΚ (Κίνα).

Ωστόσο, ούτε οι ιδεολογικές επιθέσεις ούτε οι πολεμικές εξορμήσεις των ΗΠΑ δεν καταφέρνουν να δώσουν σταθερότητα στο σύστημα. Οι πρώτες δεκαετίες του εικοστού πρώτου αιώνα σημαδεύονται από το χειρότερο ξέσπασμα οικονομικής κρίσης από την εποχή της δεκαετίας του 1930 και ανοίγουν μια νέα περίοδο πολύπλευρης και μακρόσυρτης αστάθειας στις μέρες μας.

Επιλογές

Η δημιουργία της ΟΣΕ, η ανάπτυξή της και το πέρασμα στο ΣΕΚ είναι αναπόσπαστα δεμένη με τις προκλήσεις που αντιμετώπισε η Αριστερά μέσα σε αυτό το διάστημα και τις επιλογές που χρειάστηκε να κάνει. Όπως τονίζει η ανακοίνωση του ΣΕΚ στην επέτειο των 50 χρόνων:

«Αφετηρία για την ίδρυση της ΟΣΕ ήταν η ριζοσπαστικοποίηση της γενιάς του 114 και των Ιουλιανών του 1965 που είδε τις ελπίδες της να χάνονται κάτω από τη μπότα της δικτατορίας. Οι αναζητήσεις για τα αίτια της ήττας εκείνου του συγκλονιστικού κινήματος συνδέθηκαν με το κύμα των εξεγέρσεων του Μάη του 1968 που ξαναζωντάνεψε την επαναστατική παράδοση του Οκτώβρη του 1917. Την παράδοση του Μαρξ και του Ένγκελς, του Λένιν και του Τρότσκι, της Ρόζας και του Γκράμσι.

Με αυτές τις ιδέες γίναμε βασικό κομμάτι της επαναστατικής αριστεράς που πρωτοστάτησε στην εξέγερση του Πολυτεχνείου, που απέρριψε τα διλήμματα «Καραμανλής ή τανκς» στη Μεταπολίτευση, που πολύ πριν το 1989 έλεγε ότι τον σοσιαλισμό τον χτίζουν οι εργάτες και όχι τα τανκς και οι γραφειοκράτες. Δώσαμε μάχες ενάντια στις αυταπάτες για το ΠΑΣΟΚ που είχε υποσχεθεί "σοσιαλισμό στις 18" και κατάντησε να γίνει ο πιο μακρόχρονος διαχειριστής του ελληνικού καπιταλισμού. Μεγαλώσαμε, και το 1997 ξεκινήσαμε το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα, πάνω στην ώρα για να στηρίξουμε το νέο αντικαπιταλισμό στη Γένοβα το 2001 και τους μεγάλους αγώνες του 21ου αιώνα ενάντια στη χρεοκοπία και τα Μνημόνια.

Η επαναστατική παράδοση ήταν και είναι η πυξίδα μας για να αντιμετωπίσουμε όλες τις καμπές των ταξικών αγώνων, τις μεγάλες επιλογές που χρειάζεται να κάνει η Αριστερά για να είναι αντάξια του κόσμου που παλεύει».[1]

Ας σταθούμε σε αυτές τις μεγάλες επιλογές, ξεκινώντας από την καθοριστική: Μεταρρύθμιση ή επανάσταση;

Το δίλημμα τέθηκε επιτακτικά μετά την πικρή εμπειρία του πραξικοπήματος τον Απρίλη του 1967. Χιλιάδες και χιλιάδες αγωνιστές και αγωνίστριες βρέθηκαν από τα ύψη των Ιουλιανών του 1965 στα τάρταρα της ήττας. Μια έντονα συναισθηματικά φορτισμένη εικόνα δίνει ο Φώντας Λάδης με όσα έγραφε το 1968 στο βιβλίο του για τον Μίκη Θεοδωράκη:

«Θέλουμε ξεκάθαρο ουρανό μπροστά μας. Ποιοι είμαστε εμείς; Μα, οι περισσότεροι, οι πριν από λίγα χρόνια έφηβοι, που με το πρώτο τραγούδι του

Μίκη μάθαμε πως υπάρχουν και εργάτες στον τόπο μας, με το δεύτερο πως τώρα πια δεν είναι όλοι οι εργάτες στον τόπο μας, αλλά έχουν σκορπιστεί στα τέσσερα σημεία του πλανήτη και, όταν τον ακούγαμε στις πρώτες μεγάλες συγκεντρώσεις να μιλάει, πανύψηλος, ωραίος και επαναστάτης, δεν μπορούσαμε να σκεφτούμε πως μπορεί σε μερικά πράγματα και να μην έχει δίκιο. Γιατί ήταν από αυτούς που μας έμαθαν πως οι άλλοι δεν έχουν δίκιο. (…)

Το 'λάθος' του όμως ήταν πως οδήγησε και 'παρέσυρε' όλο αυτό το πλήθος σ' ένα άλλο ανήλιο μέρος, εκεί που ήταν κι ο ίδιος εγκλωβισμένος. Τους οδήγησε στον χώρο μιας Αριστεράς που ήταν ηττημένη στο μυαλό, προδομένη και ρουτινιαρισμένη, μιας Αριστεράς που τα λάβαρα των παλιών αγώνων της και των θυσιών της ήταν ελκυστικά αλλά δεν είχαν κοντάρι και τόπο για να σταθούν».[2]

Η ρήξη με τον ρεφορμισμό έγινε πλατιά επιλογή. Όπως γράφαμε σε αυτό το περιοδικό πριν δέκα χρόνια:

«Η ορμητική άνοδος των αγώνων στην Ελλάδα από το 25% της ΕΔΑ στις εκλογές του 1958 μέχρι τις μέρες που οι κυβερνήσεις της Αποστασίας και το Παλάτι πολιορκούνταν από τους διαδηλωτές το καλοκαίρι του '65, πολιτικοποίησε και ριζοσπαστικοποίησε χιλιάδες που είχαν αρχίσει να αμφισβητούν τις επιλογές των ηγεσιών της αριστεράς, τόσο της νόμιμης ΕΔΑ όσο και του παράνομου ΚΚΕ. Αυτή η αμφισβήτηση έγινε ρήξη μετά το πραξικόπημα της 21 Απρίλη 1967. Γιατί ηττήθηκε ένα τόσο μεγάλο κίνημα; Τι ευθύνες είχε η ηγεσία; Αυτά τα ερωτήματα βασάνιζαν ένα πλήθος αγωνιστών που αναζητούσαν απαντήσεις.

Παρά τις συνθήκες ήττας και παρανομίας, αυτές οι αναζητήσεις στράφηκαν προς τα αριστερά σαν αποτέλεσμα δυο παραγόντων. Ο πρώτος ήταν η μεγάλη κρίση της παραδοσιακής αριστεράς που διασπάστηκε σε ΚΚΕ και ΚΚΕ(εσωτερικού) κάτω από το βάρος όχι μόνο των ευθυνών της για την ήττα από τη Χούντα αλλά και της εισβολής της ΕΣΣΔ στην τότε ενιαία Τσεχοσλοβακία τον Αύγουστο του 1968. Και ο δεύτερος ήταν ο γαλλικός Μάης του '68 που έγινε παγκόσμιο κίνημα με το Καυτό Φθινόπωρο στην Ιταλία το 1969 και το κίνημα ενάντια στον πόλεμο των ΗΠΑ στο Βιετνάμ.

Πάνω σε αυτό το έδαφος άρχισαν να φυτρώνουν ομάδες στα αριστερά των παραδοσιακών ηγεσιών, ιδιαίτερα ανάμεσα στους χιλιάδες μετανάστες και φοιτητές της Δυτικής Ευρώπης. Ήδη πριν από τη δικτατορία υπήρχαν οι Φίλοι Νέων Χωρών, η Αναγέννηση-ΟΜΛΕ καθώς και οι σύντροφοι του Σωτήρη Πέτρουλα. Μέσα στις νέες συνθήκες ιδρύεται το ΕΚΚΕ, αναπτύσσεται η ΕΔΕ (πρόδρομος του σημερινού ΕΕΚ), ο Φώντας Λάδης εκδίδει στην Ιταλία "Τα άλλα ΝΕΑ", ο Γιώργος Βότσης και ο Περικλής Κοροβέσης συνεργάζονται για να συσπειρώσουν μια κίνηση από "Επαναστατικές Σοσιαλιστικές Ομάδες" γύρω από το περιοδικό "Επανάσταση" και την εφημερίδα "Η Μαμή". Μέσα από αυτή την "ομπρέλα" βγήκε η ΟΣΕ».[3]

Το φαινόμενο ήταν διεθνές: *«"Στην Ιταλία", γράφει ο Κρις Χάρμαν στο κλασσικό (πλέον) βιβλίο του για τον Μάη του '68, "η επαναστατική αριστερά ήταν σχεδόν ανύπαρκτη πριν από το 1968. Οι οπαδοί της ήταν λίγοι, επισκιασμένοι ολοκληρωτικά από το ενάμιση εκατομμύριο μέλη του Κομμουνιστικού Κόμματος, του μεγαλύτερου στην Ευρώπη. Οι οπαδοί της Τροτσκιστικής Τέταρτης Διεθνούς είχαν κρυφτεί τόσο βαθιά μέσα στο Κομμουνιστικό Κόμμα που είχαν γίνει αόρατοι. Οι οπαδοί του Αμαντέο Μπορντίγκα είχαν μετατραπεί, ύστερα από μια απομόνωση δεκαετιών σε μια ασήμαντη σέχτα, που τύπωνε τελετουργικά τις ίδιες θέσεις κάθε μήνα στην εφημερίδα της...*

Το κύμα της φοιτητικής και λίγο αργότερα της εργατικής έκρηξης τα άλλαξε όλα αυτά. Το 1973 η επαναστατική αριστερά της Ιταλίας ήταν πολύ μεγαλύτερη και με πολύ μεγαλύτερη επιρροή από οποιαδήποτε άλλη αναπτυγμένη χώρα, με δεκάδες χιλιάδες οπαδούς και τρεις καθημερινές εφημερίδες"».[4]

Η επίδραση του διεθνούς κινήματος σε αυτές τις εξελίξεις δεν ήταν απλά μια ιδεολογική ώθηση. Ήταν δεσμοί που αναπτύχθηκαν μέσα από κοινούς αγώνες. Όπως θύμιζε η Μαρία Στύλλου στη συνέντευξή της στο περιοδικό των βρετανών συντρόφων του SWP:

«Το 1966 βρέθηκα στο Λονδίνο, φοιτήτρια στο London School of Economics. Εκεί συνάντησα για πρώτη φορά συντρόφους από την οργάνωση International Socialists, απ' όπου προέρχεται το σημερινό SWP της Βρετανίας. Ήταν η πρώτη γνωριμία με τις ιδέες του Τρότσκι. Θυμάμαι μια εκδήλωση με ομιλητή τον Ισαάκ Ντόιτσερ για τη ζωή του Τρότσκι, όπου σύντροφοι του IS παρέμβηκαν για να μιλήσουν για τον κρατικό καπιταλισμό στη Ρωσία του Στάλιν. Δεν ήταν μια ομαλή προσγείωση για μένα.

Υπήρχαν πολλές συζητήσεις στο LSE εκείνα τα χρόνια, για το Βιετνάμ, το απαρτχάιντ στη Νότια Αφρική, για όλα τα κινήματα. Ο Τόνι Κλιφ σηκωνόταν στο τέλος των συζητήσεων και ανακοίνωνε ότι "Αύριο πάμε στο τάδε εργοστάσιο ή σε κάποια οικοδομή να διακινήσουμε την εφημερίδα μας" και ρωτούσε ποιοι θέλουν να πάνε μαζί.

Το 1967 είχαμε κατάληψη στο LSE και εγώ συμμετείχα. Όταν έγινε το πραξικόπημα στην Ελλάδα, κάναμε κατάληψη στην ελληνική πρεσβεία του Λονδίνου. Ήταν εμπειρίες που μαζί με την έκρηξη του Μάη του 1968 με οδήγησαν σε οριστική ρήξη με τον ρεφορμισμό. Αρχίσαμε μαζί με άλλους συντρόφους να φτιάχνουμε ξεχωριστή οργάνωση και να βγάζουμε μια εφημερίδα, τη Μαμή, ένα όνομα παρμένο από τον Μαρξ και την θέση του ότι "η βία είναι η Μαμή της επανάστασης"».[5]

Η επιλογή του επαναστατικού δρόμου απέναντι στις μεταρρυθμιστικές αυταπάτες δεν ήταν εφάπαξ. Προφανώς δικαιώθηκε με την εξέγερση του Πολυτεχνείου, τον ρόλο που έπαιξε η επαναστατική αριστερά σε αυτήν και

Πρωτομαγιά 1977 "Κάτω ο νόμος 330".

την ώθηση που έδωσε για την κατάρρευση της δικτατορίας. Δεν ξεχνάμε ποιες ήταν οι κατευθύνσεις του ρεφορμισμού:

«Το 1973, λίγες μέρες πριν το Πολυτεχνείο, όχι μόνο ο Κύρκος αλλά όλη η ηγεσία του ΚΚΕ εσ. υποστηρίζει τη συμμετοχή στις χουντοεκλογές. "[Τ]ο βασικό πρόβλημα σήμερα δεν είναι η συμμετοχή ή μη στις εξαγγελλόμενες εκλογές. Όσο λάθος θα ήταν μια βιαστική απόφαση τώρα για συμμετοχή στις εκλογές, ανεξάρτητα από τις συνθήκες διεξαγωγής τους, άλλο τόσο λάθος θα ήταν ο εκ των προτέρων αποκλεισμός της συμμετοχής σε αυτές..." (απόσπασμα από άρθρο του Μπάμπη Δρακόπουλου, γραμματέα του ΚΚΕ εσ., στο Βήμα στις 19/10/1973).(…) Την ίδια περίοδο που ο Κύρκος έγραφε για "αγώνα μέσα στους θεσμούς της Χούντας" ψάχνοντας για συνεργασία με πεφωτισμένα κομμάτια της, στο ΚΚΕ γινόταν επίσης στροφή και ταυτόχρονα αλλαγή ηγεσίας.

Το 1973, το ΚΚΕ προχωράει στο 9ο συνέδριο, και αντικαθιστά τον Κολιγιάννη με τον Χαρίλαο Φλωράκη. Η πραγματική αλλαγή είχε γίνει ένα χρόνο πιο πριν, το Δεκέμβρη του 1972 στη 17η Ολομέλεια.

Στην εισήγηση που κάνει ο Φλωράκης στο συνέδριο, κάνει κριτική στην ηγεσία του ΚΚΕ για την περίοδο '61-'68 και μ' αυτόν τον τρόπο, στην πολιτική της ΕΔΑ για την ίδια περίοδο και προχωράει στο να χαράξει την καινούργια γραμμή του ΚΚΕ. Μέσα απ' αυτό το συνέδριο, το ΚΚΕ περνάει από τη γραμμή της Παλλαϊκής αντίστασης απέναντι στη δικτατορία, σ' αυτή της "Προχωρημένης Δημοκρατίας". Ο στόχος είναι η αποκατάσταση της δημοκρατίας που στην πορεία θα γίνει πιο προχωρημένη. Με άλλα λόγια, να διεκδικήσει και το ΚΚΕ εκλογές και να προχωρήσει σε συνεργασίες που θα άνοιγαν το δρόμο σ' αυτή την προοπτική.

Κανένα από τα δύο ΚΚ δεν πίστευαν στη δύναμη του κινήματος να ανατρέψει τη Χούντα, και κανένα από τα δύο δεν ήταν διατεθειμένο να υποστηρίξει μια εξέγερση που η δυναμική της μπορούσε να φέρει την πτώση της δικτατορίας και να ανοίξει μια προοπτική που ξεπερνούσε τα όρια μιας ελεγχόμενης "φιλελευθεροποίησης" του χουντικού καθεστώτος.

Η εξέγερση του Πολυτεχνείου δεν τους βρήκε απροετοίμαστους, όπως συνηθίζουν να δηλώνουν εκ των υστέρων. Τουναντίον, τους βρήκε προετοιμασμένους σε μια προοπτική που απόρριπτε την είσοδο των μαζών στο προσκήνιο για να καθορίσουν τις εξελίξεις και, έτσι, να χαλάσουν τα σχέδια της αλλαγής φρουράς κάτω από τον έλεγχο της κυρίαρχης τάξης και των κυρίαρχων πολιτικών δυνάμεων. Γι' αυτό και το ΚΚΕ προσπάθησε να διαλύσει την κατάληψη του Πολυτεχνείου από το ξεκίνημα της, και το ΚΚΕ (εσωτερικού) έδινε μάχη να βγάλει από τη Συντονιστική Επιτροπή απόφαση που θα καλούσε σε παλλαϊκή συνεργασία όλες τις δυνάμεις για να φτιάξουν όλοι μαζί μια κοινή κυβέρνηση».[6]

Η επαναστατική αριστερά του Πολυτεχνείου το 1973 απέρριψε εκείνες τις «ρεαλιστικές» προτάσεις. Αλλά τις σειρήνες του μεταρρυθμιστικού δρόμου χρειάστηκε να τις απορρίψουμε ξανά και ξανά.

Το 1981, η ανάδειξη του ΠΑΣΟΚ στην κυβέρνηση για πρώτη φορά καλλιεργούσε μαζικές ελπίδες ότι έρχεται μια μεγάλη αλλαγή που μπορεί να φτάσει μέχρι το σοσιαλισμό. Υπήρχαν τοπικές οργανώσεις του ΠΑΣΟΚ που αναρτούσαν στα γραφεία τους τη φωτογραφία του Άρη Βελουχιώτη. Στις μαζικές διαδηλώσεις που είχαν γίνει το 1979 όταν η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας αποφάσισε την επιστροφή της Ελλάδας στο στρατιωτικό σκέλος του ΝΑΤΟ, τα μπλοκ του ΠΑΣΟΚ εναλλάσσονταν με τα μπλοκ της Αριστεράς με κοινό το σύνθημα «ΕΟΚ και ΝΑΤΟ το ίδιο συνδικάτο». Πολλοί αγωνιστές, ακόμα και από το χώρο της εξωκοινοβουλευτικής αριστεράς, εντάχθηκαν στο ΠΑΣΟΚ και πολλοί έγιναν στελέχη ελπίζοντας ότι έτσι εξασφαλίζουν μια αριστερόστροφη πορεία. Διαψεύστηκαν οικτρά. Το ΕΚΚΕ που ήταν από τις βασικές οργανώσεις της Μεταπολίτευσης υπέφερε από πολλές διαρροές. Το Ξεκίνημα που διάλεξε τακτική εισοδισμού στο ΠΑΣΟΚ αποδεκατίστηκε.

Χρειάστηκαν σκληρές ιδεολογικές αντιπαραθέσεις αλλά και μαζικές εργατικές ανταρσίες για να φτάσουμε να απλωθεί πλατιά το σύνθημα «Όχι άλλες αυταπάτες, ή με το ΠΑΣΟΚ ή με τους εργάτες» με τη μεγάλη απεργία των εργαζόμενων στους Δήμους το Δεκέμβρη του 1986.

Η κεντρικότητα της εργατικής τάξης

Η ΟΣΕ είχε τον προσανατολισμό να παίξει αυτό το ρόλο γιατί από την αρχή είχε σαν βασική αναφορά την κεντρικότητα της εργατικής τάξης. Όχι μόνο ιδεολογικά αλλά και στην πράξη. Την άνοιξη του 1975, ενώ ήμασταν μια οργάνωση που είχε στρατολογήσει κύρια φοιτητές από τη ριζοσπαστικοποίηση του Πολυτεχνείου, αποφασίσαμε στην «Ολομέλεια της Ραφήνας» να ριχτούμε στη μάχη των απεργιών της Μεταπολίτευσης. Συγκροτήσαμε τοπικές κινήσεις με το κοινό όνομα «Σύλλογος Εργαζομένων» σε όσες γειτονιές έφταναν οι δυνάμεις μας και βάλαμε σαν καθήκον τη στήριξη των εργατών και των εργατριών που ξεδίπλωναν τους αγώνες τους στους χώρους δουλειάς φτιάχνοντας σωματεία.

Χειροπιαστό παράδειγμα εκείνων των προσπαθειών ήταν η απεργία στην Τριαντέξ στις 30 Ιούνη του 1975. Όπως περιγράφει το σχετικό κείμενο στο περιοδικό «Σοσιαλιστική Επανάσταση»:

«Η Τριαντέξ είναι ένα από τα μεγαλύτερα εργοστάσια της Κάτω Κηφισιάς και απασχολεί περί τους 500 εργάτες, στην πλειοψηφία τους γυναίκες. Αφορμή για την απεργία ήταν η απόλυση τριών συνδικαλιστών που είχαν πρωτοστατήσει για το φτιάξιμο του σωματείου. Συγκεντρώθηκαν την παραμονή της απεργίας σε έναν κινηματογράφο κοντά στο εργοστάσιο και αποφάσισαν να κατέβουν σε 24ωρη απεργία που θα την μετέτρεπαν σε διαρκείας εάν ο Τριαντόπουλος δεν ικανοποιούσε τα αιτήματα. Στη συγκέντρωση αυτή έκλεξαν και την απεργιακή τους επιτροπή και συζήτησαν για την τεχνική προετοιμασία της απεργίας. Με τη βοήθεια του Συλλόγου Εργαζομένων Ν. Ιωνίας-Ηρακλείου έφτιαξαν πανό, έγραψαν προκηρύξεις και τις μοίρασαν στις εργατικές πολυκατοικίες κοντά στο εργοστάσιο, όπου μένουν σχεδόν τα δυο τρίτα των εργατών της Τριαντέξ.(…)

Υπάρχει μεγάλος ενθουσιασμός στους απεργούς. Για πρώτη φορά γνωρίζονται μεταξύ τους. Δούλευαν τόσα χρόνια μαζί και ποτέ μέσα στο θόρυβο και το τρέξιμο με 22 αργαλειά δεν είχαν μπορέσει να κουβεντιάσουν για τα προβλήματά τους. Για πρώτη φορά διαπίστωναν ότι ήσαν όλοι αποφασισμένοι να παλέψουν τον Τριαντόπουλο (…)

Για να μπορέσουν οι μαχητικοί εργάτες να δώσουν συλλογικά και συστηματικά τις μάχες ενάντια στους εργοδότες, την κυβέρνηση και τους ρεφορμιστές, πρέπει να συσπειρωθούν και να οργανωθούν στον τόπο δουλειάς. Τέτοια μορφή οργάνωσης είναι οι εργατικές επιτροπές βάσης. Σ' αυτήν την κατεύθυνση δουλεύει η Οργάνωση Σοσιαλιστική Επανάσταση».[7]

Εκείνα ήταν πολύ σημαντικά βήματα για τη διαμόρφωση και την εδραίωση των προτεραιοτήτων που θα έπρεπε να έχει η Αριστερά και ιδιαίτερα η επαναστατική αριστερά. Και έμελλε να αποδειχθούν πολύτιμα, ιδιαίτερα όταν η απογοήτευση από τους συμβιβασμούς της σοσιαλδημοκρατίας και της υπόλοιπης ρεφορμιστικής αριστεράς έβαλε σε αμφισβήτηση ανοιχτά την κεντρικότητα της εργατικής τάξης.

Το μοτίβο ότι η εργατική τάξη δεν είναι επαναστατική όπως στις πρώτες δεκαετίες του εικοστού αιώνα υπήρχε ήδη από τη δεκαετία του 1950. Τότε η έμφαση έπεφτε στο ανερχόμενο βιοτικό επίπεδο που υποτίθεται ότι ενσωμάτωνε τους εργάτες καθώς αποχτούσαν τηλεόραση, πλυντήριο, αυτοκίνητο και άλλα καταναλωτικά αγαθά. Στη δεκαετία του 1980 τέτοιες θεωρίες επανήλθαν με ανανεωμένα επιχειρήματα. Ο ιστορικός Έρικ Χόμπσμπομ έθετε ήδη από το 1978 με μια διάλεξη του στο Λονδίνο το ερώτημα «Η ανοδική πορεία της εργατικής τάξης σταμάτησε;» και απαντούσε:

«Η χειρωνακτική εργατική τάξη, ο πυρήνας των παραδοσιακών σοσιαλιστικών κομμάτων σήμερα συρρικνώνεται αντί να επεκτείνεται. Έχει μετασχηματιστεί και ως ένα σημείο διασπαστεί από τις δεκαετίες όπου το βιοτικό της επίπεδο είχε φτάσει σε επίπεδα που ούτε οι πιο καλοπληρωμένοι του 1939 δεν είχαν ονειρευτεί. (…) Δεν είναι πια δυνατόν να θεωρούμε ότι όλοι οι εργάτες βρίσκονται σε μια διαδικασία συνειδητοποίησης της ταξικής τους θέσης που τους οδηγεί πίσω από κάποιο σοσιαλιστικό εργατικό κόμμα».[8]

Στη Γαλλία, ο Αντρέ Γκορτς πρόσθετε:

«Η εποχή των ειδικευμένων εργατών που είχαν σαν χαρακτηριστικά τους τη δύναμη μέσα στο εργοστάσιο και τα αναρχοσυνδικαλιστικά τους σχέδια, πρέπει σήμερα πια να θεωρείται σαν ένα διάλειμμα στο οποίο ο Ταιυλορισμός, η επιστημονική οργάνωση της εργασίας και τέλος τα ρομπότ και τα κομπιούτερ βάζουν τέρμα».[9]

Εκείνο το ρεύμα έβρισκε ανταπόκριση στις εξελίξεις στην Ελλάδα. Η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ από τα ύψη των υπουργικών θώκων είχε ήδη διακηρύξει ότι τα πιο δυνατά και οργανωμένα κομμάτια της εργατικής τάξης έχουν γίνει προνομιακά «ρετιρέ» σε σύγκρουση με τα «λαϊκά στρώματα». Η Αυγή πρόβαλε απόψεις ότι *«επίκεντρο των αγώνων δεν είναι πια μόνο η εργατική τάξη, αλλά η βάση [των νέων κινημάτων] είναι διαταξική… καθορίζονται από την*

Αφίσα συμπαράστασης στην απεργία των εργαζόμενων στους Δήμους, Δεκέμβρης 1986.

εξατομίκευση, είναι αντικολλεβιστικά, αντιοργανωτικά…».[10] Και ενώ η ΟΣΕ απαντούσε με επιχειρήματα στις θεωρίες για αριθμητική συρρίκνωση, «αποειδίκευση» και «διάχυση» της εργατικής τάξης, στο ΚΚΕ επικρατούσαν οι απόψεις της προσαρμογής. Η ηγεσία Φλωράκη έδινε το προβάδισμα σε στελέχη όπως η Μαρία Δαμανάκη και ο Μίμης Ανδρουλάκης που αναζητούσαν «νέες μήτρες της αριστεράς» πέρα από την εργατική τάξη.

Η κατάληξη εκείνης της στροφής είναι γνωστή: η συνεργασία Φλωράκη-Κύρκου στον Συνασπισμό, η κρίση του 1989, η συγκυβέρνηση με τη Νέα Δημοκρατία αρχικά και η «οικουμενική» κυβέρνηση μαζί με ΝΔ και ΠΑΣΟΚ στη συνέχεια, η μαζική αποχώρηση της ΚΝΕ που προχώρησε να συγκροτήσει το ΝΑΡ, η νέα διάσπαση του ΚΚΕ με βασικά στελέχη όπως ο Φαράκος, ο Δραγασάκης, ο Λαφαζάνης να αποχωρούν από το κόμμα και να παραμένουν στον Συνασπισμό. Μια τεράστια κρίση για τη ρεφορμιστική αριστερά σε μια περίοδο όπου η εργατική τάξη διέψευδε στους δρόμους τις θεωρίες περί «συρρίκνωσής» της. Η κυβέρνηση Μητσοτάκη 1990-1993 βρέθηκε αντιμέτωπη με ένα τεράστιο κύμα εργατικών αγώνων που τελικά την τσάκισε.

Καθόλου παράξενο που εκείνα ήταν χρόνια ανάπτυξης για την ΟΣΕ, καθώς η επιμονή στην κεντρικότητα της εργατικής τάξης μεταφράστηκε σε συστηματική στήριξη του εργατικού κύματος. Η απεργία των εργαζόμενων στα λεωφορεία της Αθήνας, στην ΕΑΣ, ήταν εμβληματική και η συμπαράσταση επίσης. Όταν γιορτάζαμε τα 1000 φύλλα της Εργατικής Αλληλεγγύης πολλά χρόνια αργότερα, ένας από τους απεργούς θυμόταν:

«Η πρώτη μου γνωριμία με την Εργατική Αλληλεγγύη έγινε στους δύσκολους καιρούς του '92 όταν παλεύαμε για να κρατήσουμε τις δουλειές μας και τη δημόσια συγκοινωνία. Η συνεισφορά σας ήταν αληθινή και πολύτιμη. Με την αμέριστη συμπαράστασή σας βοηθήσατε τον κόσμο να γνωρίσει τον αγώνα μας και να μας στηρίξει. Σταθήκατε στο πλευρό μας σε όλες τις δύσκολες στιγμές και στις συγκρούσεις με τα ΜΑΤ και στην εξόρμηση στη Θεσσαλονίκη και παντού.

Σας ευχαριστώ μέσα από την καρδιά μου για ό,τι κάνατε τότε και ό,τι κάνετε μέχρι σήμερα. Σήμερα βλέπω ότι η εφημερίδα σας έχει δυναμώσει. Εύχομαι να δυναμώσει ακόμα πιο πολύ γιατί αυτή τη φωνή την έχει ανάγκη σήμερα ο κόσμος για να σταματήσει αυτές τις πρωτοφανείς επιθέσεις που δέχεται. Ελπίζω ότι θα είμαι εδώ όταν θα κλείνετε και τη δεύτερη χιλιάδα για να το γιορτάσουμε μαζί. Βασίλης Φακής, οδηγός ΕΘΕΛ».

Και άλλος ένας συμπλήρωνε:

«Αν σήμερα τα λεωφορεία της Αθήνας είναι στο δημόσιο, αυτό οφείλεται στη νίκη του σκληρού αγώνα που δώσαμε το 1992-93 ενάντια στον Μητσοτάκη. Τον νικήσαμε και πήραμε πίσω τις δουλειές μας. Η Εργατική Αλληλεγγύη ήταν κομμάτι εκείνου του αγώνα. Με τη συνεχή παρουσία της στις πορείες μας αλλά και στα αμαξοστάσια ήταν πολύτιμος σύμμαχος. Τέτοιους συμμάχους θα χρειαστούμε ξανά τώρα που οι κυβερνήσεις είτε του Παπανδρέου είτε του Παπαδήμου φέρνουν ξανά ιδιωτικοποιήσεις και περικοπές. Συγχαρητήρια για τα 1.000 φύλλα, και καλή συνέχεια στον κοινό αγώνα. Σωτήρης Δήμιζας, τεχνικός ΕΘΕΛ, Π. Ράλλη».[11]

Αυτή ήταν η γνώμη μας για το ιδεολόγημα του Φουκουγιάμα…

Σοσιαλισμός από τα κάτω

Ωστόσο, το μεγάλωμα της ΟΣΕ εκείνα τα χρόνια δεν ήταν αποτέλεσμα μόνο αυτής της επιλογής. Τεράστια σημασία είχε η σωστή αντιμετώπιση για την κατάρρευση της ΕΣΣΔ και του ανατολικού μπλοκ. Η ηττοπάθεια είχε απλωθεί μέσα σε όλο το χώρο της Αριστεράς μετά από εκείνες τις εξελίξεις. Υπήρχε επιτακτική ανάγκη για απαντήσεις στα «γιατί» της κατάρρευσης, στα ερωτήματα πώς και πότε χάθηκε η επανάσταση στη Ρωσία αλλά και στη θριαμβολογία της δεξιάς ότι ο καπιταλισμός αποδεικνύεται ακλόνητος νικητής.

Η απάντηση στο πρώτο σκέλος στηρίχτηκε στην ανάλυση του Τόνι Κλιφ για την επικράτηση του κρατικού καπιταλισμού στην ΕΣΣΔ την περίοδο του Στάλιν.[12] Ήταν και είναι μια ανάλυση πολύτιμη για δυο βασικούς λόγους.

Πρώτα απ' όλα γιατί επέμενε στις βασικές αρχές του Μαρξ και του Λένιν ότι η απελευθέρωση της εργατικής τάξης είναι έργο της ίδιας και κατά συνέπεια η οικοδόμηση του σοσιαλισμού ξεκινούσε με το πέρασμα της εξουσίας στα χέρια των ίδιων των εργατών. Όπως έχουμε τονίσει πολλές φορές, οι Μπολσεβίκοι είχαν σύνθημα «Όλη η εξουσία στα σοβιέτ» και όχι «όλη η εξουσία στον γραμματέα της κεντρικής επιτροπής του κόμματος». Η επικράτηση του Στάλιν στη διαμάχη με την Αριστερή Αντι-

πολίτευση και τον Τρότσκι ήταν κρίσιμη καμπή και σήμανε τον υποβιβασμό της εργατικής τάξης από ηγεμονική σε κυριαρχούμενη.

Η ΕΣΣΔ έχασε το σοσιαλιστικό της χαρακτήρα τότε και το νέο καθεστώς έπρεπε να χαρακτηριστεί με μαρξιστική ακρίβεια, δεν μπορούσε να παραμένει για δεκαετίες σε κάποιο απροσδιόριστο κενό «εκφυλισμένου σοσιαλισμού». Αν στα χρόνια που ο Κλιφ διαμόρφωσε την ανάλυσή του αυτό το ζήτημα ήταν αμφιλεγόμενο, η πορεία δικαίωσε τον χαρακτηρισμό του νέου καθεστώτος ως καπιταλιστικού. Στη δεκαετία του 1960 η ίδια η ηγεσία της ΕΣΣΔ ομολογούσε με το στόμα του πρωθυπουργού Κοσύγκιν ότι κριτήριό της ήταν το ποσοστό κέρδους των επιχειρήσεων:

«Το κέρδος αντικαθρεφτίζει όλες τις πλευρές των παραγωγικών δραστηριοτήτων μιας επιχείρησης με πολύ πιο ολοκληρωμένο τρόπο απ' ό,τι ο δείκτης κόστους παραγωγής. Αυτό που έχει σημασία είναι να πάρουμε υπόψη όχι μόνο το ποσό και την αύξηση των κερδών που επιτεύχθηκε αλλά το ποσό κέρδους που επιτεύχθηκε για κάθε ρούβλι των παγίων εγκαταστάσεων της επιχείρησης».[13]

Με βάση αυτή την εκτίμηση μπορούσε η ΟΣΕ το 1992 να προβάλλει τη θέση ότι η κρίση του ανατολικού μπλοκ ήταν κομμάτι της κρίσης του καπιταλισμού ως παγκόσμιο σύστημα και να επιμένει ότι η κρίση θα περάσει από την Ανατολή στη Δύση. Εκείνο ήταν ένα θεμέλιο για την περιβόητη «αισιοδοξία» των μελών της ΟΣΕ και του ΣΕΚ στη συνέχεια. Και αποδείχθηκε ακλόνητο.

Η άλλη όψη, βέβαια, για εκείνη τη σωστή εκτίμηση ήταν η ανάλυση της πορείας των κρίσεων του καπιταλισμού και στη Δύση. Ο Φουκουγιάμα μπορεί να θριαμβολογούσε για το «τέλος της ιστορίας», αλλά ο Κρις Χάρμαν είχε ήδη γράψει για την «Οικονομία του τρελοκομείου» το 1995 και θα μας έδινε την πιο ολοκληρωμένη θεωρία για τον «Καπιταλισμό ζόμπι» το 2009.[14]

Πορεία συμβασιούχων ενάντια στην κυβέρνηση Καραμανλή το 2005.

Πάνω σε αυτές τις βάσεις μπορέσαμε σαν ΟΣΕ στη δεκαετία του 1990 και σαν ΣΕΚ στα επόμενα χρόνια να εκτιμήσουμε σωστά πόσο σαθρές ήταν οι «επιτυχίες» του ελληνικού καπιταλισμού που εντάχθηκε στη Συνθήκη του Μάαστριχτ, μπήκε στο Ευρώ και καμάρωνε για τη διοργάνωση των Ολυμπιακών Αγώνων το 2004, λίγο πριν ξεσπάσει η κρίση χρέους και η θύελλα των Μνημονίων.

Πολύ πριν η κρίση χτυπήσει τις ελληνικές τράπεζες, η Μαρία Στύλλου έγραφε στο περιοδικό Η Μαμή το 1984 για τους μηχανισμούς της κρίσης των τραπεζών στη Λατινική Αμερική και τις αλληλοσυνδέσεις των αμερικανικών τραπεζών με τις ευρωπαϊκές, τα ευρωδολάρια και τα πετροδολάρια. Και πάνω σε εκείνες τις εκτιμήσεις μπορούσε να παρουσιάζει χειροπιαστά το πέρασμα της κρίσης από την Ανατολή στη Δύση με το άρθρο με αυτόν τον τίτλο στο περιοδικό Σοσιαλισμός από τα κάτω, τεύχος 28 τον Σεπτέμβρη-Οκτώβρη του 1998.[15]

Το κεντρικό αίτημα του αντικαπιταλιστικού προγράμματος κόντρα στα Μνημόνια για διαγραφή του χρέους και ρήξη με την Τρόικα ΕΕ-ΔΝΤ και τις ντόπιες κυβερνήσεις των τραπεζιτών δεν έπεσε από τον ουρανό. Πατούσε σε αυτές τις παραδόσεις. Όπως κατέληγε το άρθρο που προαναφέραμε: *«Πριν από είκοσι περίπου χρόνια, όταν ο πόλεμος του Βιετνάμ ριζοσπαστικοποιούσε το κίνημα της νεολαίας στην Αμερική, οι χίππις και οι γίππις έκαιγαν δολάρια μπροστά στο χρηματιστήριο της Ν. Υόρκης δείχνοντας συμβολικά τη διάθεσή τους να καταστρέψουν τον καπιταλισμό. Σήμερα κάποιος πρέπει να καταστρέψει στα σοβαρά το βουνό από δολάρια που πλακώνει μια ολόκληρη ήπειρο. Οι εργάτες κρατούν το δαυλό στα χέρια τους».*

Η επιμονή στη στρατηγική της ανατροπής του καπιταλισμού μέσα από εργατικές επαναστάσεις που μπορούν να φέρουν τον Σοσιαλισμό από τα κάτω, αποφεύγοντας τις αποτυχίες τόσο της σοσιαλδημοκρατίας όσο και του σταλινισμού, αποδείχθηκε ότι δεν ήταν υπεραισιόδοξος βολονταρισμός αλλά ρεαλιστική εναλλακτική μπροστά στις βαρβαρότητες του καπιταλισμού στον 21ο αιώνα.

Πολιτικές μάχες

Αυτός ο στρατηγικός προσανατολισμός σήμανε ότι το ΣΕΚ συνέχισε τη συστηματική στήριξη και παρέμβαση στους εργατικούς αγώνες ξανά κα ξανά. Από την απεργία της Ιονικής και την πανεργατική ενάντια στο ασφαλιστικό του Γιαννίτση στα χρόνια του Σημίτη, στο κίνημα των συμβασιούχων και στη μεγάλη απεργία των εκπαιδευτικών το 2006-07 επί Καραμανλή, στις πανεργατικές και στις πλατείες κόντρα στις κυβερνήσεις των τραπεζιτών του ΓΑΠ και του Παπαδήμου, στη μάχη της ΕΡΤ με τον Σαμαρά και ενάντια στους συμβιβασμούς του Τσίπρα στη συνέχεια, μέ-

Γένοβα 2001

χρι τους σημερινούς αγώνες στα Νοσοκομεία- οι ΣΕΚίτες και οι ΣΕΚίτισσες ήταν και είναι διαρκώς εκεί με την Εργατική Αλληλεγγύη να προβάλλει την κλιμάκωση της πάλης.

Ωστόσο, αυτές οι παρεμβάσεις δεν ήταν ποτέ απλά συνδικαλιστικές. Ποτέ δεν αποφύγαμε τα πολιτικά ζητήματα για να κερδίσουμε επιρροή σαν μαχητικοί συνδικαλιστές. Πάντα φέρναμε τις μάχες ενάντια στον ρατσισμό, στον σεξισμό, στον εθνικισμό μέσα στους εργατικούς αγώνες έχοντας την άποψη ότι κανένα κίνημα δεν νικάει αν δεν συνδεθεί με τη δύναμη του εργατικού κινήματος.

Μεγάλο τέτοιο παράδειγμα ήταν ασφαλώς η στάση της ΟΣΕ για το Μακεδονικό, όταν δίπλα στη συμπαράσταση για τους απεργούς της ΕΑΣ διακινούσαμε το φυλλάδιο που εξηγούσε πόσο αντιδραστική ήταν η εκστρατεία «για το όνομα της Μακεδονίας». Μια διεθνιστική αντιμετώπιση, την ώρα που στα εθνικιστικά συλλαλητήρια κατέβαιναν χιλιάδες, έμοιαζε καταδικασμένη. Πέντε σύντροφοι και συντρόφισσες σύρθηκαν στα δικαστήρια με κατηγορίες για «εσχάτη προδοσία» κι όμως η καμπάνια συνεχίστηκε, οι σύντροφοι απαλλάχτηκαν και σήμερα πια είναι ευρύτερα αποδεκτό ότι οι κραυγές ενάντια στους βόρειους γείτονές μας είναι ακροδεξιά πολεμοκαπηλεία.[16]

Δεν ήταν ούτε η πρώτη φορά ούτε η τελευταία που η επαναστατική αριστερά αποδεικνύεται ατμομηχανή για το ευρύτερο κίνημα. Αντίστοιχες διαπιστώσεις ισχύουν για το αντιρατσιστικό κίνημα. Όταν άρχισε το κύμα της μετανάστευσης από την Αλβανία, η κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Μητσοτάκη καθιέρωσε τον όρο «λαθρομετανάστης» και εξαπέλυσε τη χειρότερη μέχρι τότε ρατσιστική εκστρατεία. Και τότε, κόντρα στο ρεύμα, σταθήκαμε αποφασιστικά ενάντια στην υστερία, ανοίγοντας ένα μέτωπο που έχει αποδειχθεί καθοριστικό για τις διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα στη δεξιά και την Αριστερά. Η κοινή διαδήλωση των περισσότερων οργανώσεων της επαναστατικής αριστεράς μαζί με μετανάστες από την Αλβανία στις 13 Ιούνη 1991 ήταν ένας σταθμός αποφασιστικός στη δύσκολη πορεία για να φτάσουμε στο μαζικό κίνημα που αγκάλιασε τους πρόσφυγες το 2015-16.

Αντίστοιχα δείγματα γραφής βρίσκουμε στην πάλη ενάντια στον σεξισμό. Από το πρωτοσέλιδο της Εργατικής Πρωτοπορίας στις 17 Μάρτη 1980 με το αφιέρωμα στο κίνημα για την απελευθέρωση των γυναικών και το θρυλικό σκίτσο που το διακοσμούσε[17], μέχρι τη σημερινή Κίνηση για την απεργιακή 8 Μάρτη, περνώντας μέσα από τις συζητήσεις στους χώρους δουλειάς για το βιβλίο «Η πάλη για την απελευθέρωση των γυναικών», υπάρχει μια διαδρομή γεμάτη συγκρούσεις με τις σεξιστικές επιθέσεις. Το σκίτσο στο πρωτοσέλιδο της Εργατικής Πρωτοπορίας έγινε πανό με το σύνθημα «Κάτω τα χέρια από τις γυναίκες» στις απεργίες ενάντια στην αύξηση των ορίων ηλικίας για συνταξιοδότηση των γυναικών. Και αυτοκόλλητο ενάντια στις σεξιστι-

κές παρενοχλήσεις που έφερε στην επιφάνεια το κίνημα #metoo.[18]

Κοινό νήμα σε όλες τις πρωτοβουλίες ήταν και παραμένει η απόρριψη του σεχταρισμού. Ποτέ η ΟΣΕ και το ΣΕΚ δεν κινήθηκαν με το λογική του αποκλεισμού δυνάμεων της Αριστεράς, αντίθετα πάντα ήταν και είναι επιδίωξη η οικοδόμηση Ενιαίου Μετώπου. Κορυφαία παραδείγματα είναι ασφαλώς η Πρωτοβουλία Γένοβα το 2001, η Συμμαχία Σταματήστε τον Πόλεμο το 2003, η ΚΕΕΡΦΑ από το 2009 μέχρι σήμερα. Αλλά και παλιότερα, βρεθήκαμε μαζί με τους συντρόφους της Β΄ Πανελλαδικής και άλλων οργανώσεων στη σύγκρουση με την καταστολή στην επέτειο του Πολυτεχνείου το 1980, τότε που οι μπάτσοι σκότωσαν τον Κουμή και την Κανελλοπούλου.[19]

Γυρίζοντας πίσω θα βρούμε ανάμεσα στα ονόματα που ξεκίνησαν αυτές τις πρωτοβουλίες τον Μίκη Θεοδωράκη και τον Στέφανο Ληναίο, συνδικαλιστές και ακτιβιστές από όλο το φάσμα, συνεργασίες κάθε φορά που άνοιγε μια τέτοια δυνατότητα.

Όπως το φθινόπωρο του 2001 όταν ο Πέτρος Κωνσταντίνου από την Πρωτοβουλία Γένοβα, ο Γρηγόρης Φελώνης από το ΕΚΑ και ο Θανάσης Παφίλης βουλευτής του ΚΚΕ, καλούσαν από κοινού συλλαλητήριο ενάντια στην αμερικανονατοϊκή επίθεση στο Αφγανιστάν.[20]

Όπως στις 15 Φλεβάρη 2003, όταν οι αντιπολεμικοί διαδηλωτές πλημμύριζαν ενωτικά την Αθήνα και τις άλλες πόλεις συντονισμένα με το μεγαλύτερο παγκόσμιο αντιπολεμικό συλλαλητήριο ενάντια στην επέμβαση των ΗΠΑ στο Ιράκ.

Όπως στις 7 Οκτώβρη 2020, όταν η λεωφόρος Αλεξάνδρας γέμιζε από αντιφασίστες διαδηλωτές που πανηγύριζαν ενωμένοι για την καταδίκη της Χρυσής Αυγής.

Αυτή η αντιμετώπιση δεν περιορίζεται στην κοινή δράση. Συμπεριλαμβάνει και το διάλογο πάνω σε όλα τα ζητήματα που ανοίγουν μέσα στις μάχες του κινήματος. Αδιάψευστος μάρτυρας είναι ο κατάλογος των ομιλητών που συμμετείχαν στις εκδηλώσεις του Μαρξισμού που καθιέρωσε σαν ετήσιο πολιτικό γεγονός η ΟΣΕ το 1988 με αφετηρία την επέτειο των είκοσι χρόνων από το Μάη του '68 και συνεχίζει το ΣΕΚ.

Μέσα σε αυτά τα 33 χρόνια έχουν περάσει από τα πάνελ του Μαρξισμού όχι μόνο σύντροφοι και συντρόφισσες από την ΑΝΤΑΡΣΥΑ με τους οποίους παλεύουμε σε κοινό αντικαπιταλιστικό μέτωπο, αλλά εκπρόσωποι από όλο το φάσμα της Αριστεράς και της αριστερής διανόησης στην Ελλάδα και διεθνώς. Από τον Άλεξ Καλλίνικος και τον Ντέιβιντ Χάρβεϊ μέχρι τη μητέρα του Κάρλο Τζιουλιάνι που δολοφονήθηκε από την αστυνομία στη Γένοβα το 2001. Και από τον Χρήστο Σταμούλο του ΚΚΕ και της απεργίας στην ΕΑΣ μέχρι εκπροσώπους της Μακεδονικής μειονότητας.

Και στην ίδια πορεία συνεχίζουμε. Η μετάβαση από τον καπιταλισμό σε μια σοσιαλιστική κοινωνία δεν είναι υπόθεση λίγων δεκαετιών. Ούτε οι εργατικές επαναστάσεις είναι υπόθεση κάποιας μαγικής νύχτας των οδοφραγμάτων. Είναι κοινωνικές διεργασίες που κυοφορεί η σημερινή κοινωνία της εκμετάλλευσης και της καταπίεσης με πρωταγωνιστή τον «ιστορικό νεκροθάφτη». Έχουμε δει την αυγή της εποχής των εργατικών επαναστάσεων και τη μεγάλη Οκτωβριανή που μας έδειξε τι μπορεί να πετύχει ένα επαναστατικό κόμμα ριζωμένο στις εργατικές πρωτοπορίες. Ο δρόμος για να συγκροτήσουμε την Αριστερά που αντιστοιχεί σε ένα τέτοιο μέλλον είναι μπροστά μας. ■

Σημειώσεις

1. https://www.sekonline.gr/article.php?id=1191
2. Φώντας Λάδης, Μίκης Θεοδωράκης- το χρονικό μιας επανάστασης 1960-1967, η ιστορία της γενιάς του 1-1-4 και των 'Λαμπράκηδων', επανέκδοση από την Εφημερίδα των Συντακτών, 2021, σελ.212-13
3. 40 χρόνια με τη σημαία της σοσιαλιστικής επανάστασης, Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 89, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2011, https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=381. Βλέπε επίσης στο Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 22, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 1996, https://socialismfrombelow.gr/pdf/22.pdf
4. Σωτήρης Κοντογιάννης, Τα πρώτα βήματα μιας νέας επαναστατικής αριστεράς, Σοσιαλισμός από τα κάτω Νο 101, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2013, https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=156
5. Μια διαδρομή με βαθιές ρίζες, Εργατική Αλληλεγγύη 1492, 13 Οκτώβρη 2021, https://ergatiki.gr/article.php?id=24895&issue=1492
6. Μαρία Στύλλου, Πόσο διαφορετική θα ήταν η εξέλιξη; Σοσιαλισμός από τα κάτω 101, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2013 https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=158
7. Οι εργατικοί αγώνες ξαναζούν, Σοσιαλιστική Επανάσταση, Σεπτέμβρης 1975, σελ. 24-25
8. Αναφέρεται στο άρθρο «Οι αλλαγές στην εργατική τάξη- καιρός για αποχαιρετισμό της εργατικής τάξης;» στο περιοδικό Η Μαμή Νο3, Μάρτης-Απρίλης 1984. Αναδημοσίευση στο συλλογικό βιβλίο Επαναστατικός Μαρξισμός.
9. Στο ίδιο.
10. Η Αυγή, 29 Μάρτη 1984. Τριάντα εφτά χρόνια αργότερα, ο Κώστας Δουζίνας επέμενε στο ίδιο μοτίβο: «Ό,τι και να λένε τα κλασικά εγχειρίδια του μαρξισμού και της κοινωνιολογίας, η παραγωγική διαδικασία, η εργασία και οι τάξεις προχωρούν σε μια άυλη μορφή που δεν έχει σχέση με ό,τι η δική μου γενιά ήξερε εμπειρικά και θεωρητικά. … Ο εργαζόμενος της κεϊνσιανής εποχής είχε τα ίδια χαρακτηριστικά στις δραστηριότητές του, στη δουλειά, στο σπίτι, στο μπαρ, στο συνδικάτο και το σωματείο, στα γήπεδα. Ο δικτυωμένος ατομιστής ζει μια σύνθετη πραγματικότητα, με διαφορετικές και αντικρουόμενες πλευρές στη δουλειά, τον ελεύθερο χρόνο, τις διάφορες κοινωνικές και ταυτοτικές ομάδες στις οποίες συμμετέχει με φυσική παρουσία ή στο Διαδίκτυο». Βλέπε https://ergatiki.gr/article.php?id=24806&issue=1490
11. https://ergatiki.gr/article.php?id=3652&issue=1000
12. Τόνι Κλιφ, Κρατικός καπιταλισμός στη Ρωσία- μια μαρξιστική ανάλυση των σταλινικών καθεστώτων, Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, τρίτη έκδοση, Αθήνα 2017
13. Κρις Χάρμαν, Άλεξ Καλλίνικος, Πάνος Γκαργκάνας, Πώς χάθηκε η Ρώσικη Επανάσταση, Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, δεύτερη έκδοση, Αθήνα 2012, σελ.100
14. Chris Harman, Economics of the madhouse, capitalism and the market today, Bookmarks, London 1995. Στα ελληνικά από το Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, Η οικονομία του τρελοκομείου, 1996. Και Chris Harman, Zombie Capitalism, global crisis and the relevance of Marx, Bookmarks, London 2009. Στα ελληνικά από το Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, Καπιταλισμός ζόμπι, 2011
15. Κείμενα που αναδημοσιεύονται στο συλλογικό βιβλίο Ο ελληνικός καπιταλισμός, η παγκόσμια οικονομία και η κρίση, Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, δεύτερη έκδοση, Αθήνα 2013
16. Η κρίση στα Βαλκάνια, το Μακεδονικό και η εργατική τάξη, συλλογικό, Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, πέμπτη έκδοση, Αθήνα 2008
17. https://sekonline.gr/images/pdf/EP/EP33.pdf
18. Μαρία Στύλλου, Η πάλη για την απελευθέρωση των γυναικών, Μαρξιστικό βιβλιοπωλείο, δεύτερη έκδοση, Αθήνα 2018
19. Εργατική Πρωτοπορία Νο 37, 30 Νοέμβρη 1980, https://sekonline.gr/images/pdf/EP/EP37.pdf
20. Εργατική Αλληλεγγύη Νο 499, 7 Νοέμβρη 2001, σελ.3

Το μαύρο τοπίο της “πράσινης” ανάπτυξης

Ο Σεραφείμ Ρίζος αναλύει τις καταστροφικές επιλογές πριν και μετά τις πυρκαγιές και προβάλλει τον αγώνα των πυρόπληκτων.

Οι πυρκαγιές του περασμένου καλοκαιριού αποτέλεσαν μια τεράστια οικολογική και οικονομική καταστροφή που φέρει ακέραια την υπογραφή της κυβέρνησης Μητσοτάκη και της ΝΔ, σε κάθε πτυχή της. Μέχρι το πρώτο 20μερο του Αυγούστου 1.55 εκατομμύρια στρέμματα δασικών και αγροτικών εκτάσεων έγιναν στάχτη. Ιδιαίτερα η πυρκαγιά στη Β. Εύβοια έκαψε 508 χιλιάδες στρέμματα. Αποτελεί τη μεγαλύτερη περιβαλλοντική καταστροφή στην ιστορία του ελληνικού κράτους. Ξεπέρασε σε μέγεθος ακόμη και την πυρκαγιά στην Ηλεία, του 2007, στην οποία κάηκαν 450 χιλιάδες στρέμματα και έχασαν τη ζωή τους 49 άνθρωποι.

Σε όλα τα μέτωπα ήταν έκδηλη η ανικανότητα του κρατικού μηχανισμού και των αρμόδιων φορέων να αντιμετωπίσουν την κατάσταση. Το ότι αυτή τη φορά οι πυρκαγιές δεν εξελίχθηκαν σε πολύνεκρες τραγωδίες ήταν μάλλον αποτέλεσμα συγκυρίας και όχι γιατί η ΝΔ μετέτρεψε την πολιτική προστασία σε «ισχυρή κρατική οντότητα» όπως ισχυρίζονται. Ειδικά για τις επιδόσεις της στην πολιτική προστασία, η κυβέρνηση εισέπραξε ένα τεράστιο κύμα οργής και το όνομα του Μητσοτάκη συνδέθηκε με τα όχι και πιο κόσμια ρήματα και επίθετα της νέας ελληνικής. Οι πυρκαγιές εκδηλώθηκαν σε μέρες που επικρατούσε άπνοια και γι’ αυτό εξαπλώνονταν με αργό ρυθμό. Περιοχές όπως η Β. Εύβοια δεν έχουν πυκνή δόμηση και οι προσβάσεις προς τη θάλασσα είναι πολλές και ελεύθερες.

Η πρωτοφανής κυβερνητική αθλιότητα να συγκρίνουν «τα φέρετρα με τα καμένα στρέμματα», τους νεκρούς στο Μάτι με τα καμένες εκτάσεις του 2021 συμπύκνωσε αυτό που κατά τη διάρκεια της κρίσης όλοι διαπίστωναν: ότι η κυβέρνηση βρίσκονταν σε κατάσταση πανικού και λειτουργούσε μην έχοντας κανένα απολύτως πολιτικό σχέδιο αντιμετώπισης της κατάστασης, πέρα από αυτό της δικής της πολιτικής σωτηρίας.

Ανίκανοι από επιλογή

«Είχαμε να αντιμετωπίσουμε μέγα - πυρκαγιές» λέει ο Μητσοτάκης χρησιμοποιώντας την κλιματική αλλαγή ως δικαιολογία. *«Θεομηνίες»* τις οποίες *«τα ανθρώπινα μέσα δεν επαρκούν για την αντιμετώπιση τους»* συμπληρώνει ο καθηγητής Α. Δημητρακόπουλος του ΑΠΘ, στην «Καθημερινή» της 23/8.[1]

Το φαινόμενο των μεγάλων πυρκαγιών δεν είναι ελληνικό. Σχετίζεται άμεσα με την κλιματική κρίση σε ολόκληρο τον πλανήτη. Στις χώρες της ΕΕ και στις αφρικανικές και ασιατικές χώρες της Μεσογείου εκδηλώθηκαν φέτος 2.643 πυρκαγιές. Ο αριθμός τους είναι αυξημένος κατά 139% σε σχέση με τον μέσο όρο των ετών 2008-20. Αντίστοιχα φαινόμενα είχαμε σε τεράστια έκταση στις ΗΠΑ και τον Καναδά όπου στις 8 Αυγούστου, μόνο, καταγράφηκαν 39.267 πυρκαγιές που έκαψαν 3,5 εκατ. στρέμ-

ματα. Ανυπολόγιστες ήταν και οι καταστροφές για μια ακόμη χρονιά στη Σιβηρία.

Όμως, αυτό δεν φτάνει για να εξηγήσει την έκταση της καταστροφής στην Ελλάδα. Με βάση τα στοιχεία του EFFIS[2] η Ελλάδα, το 2021, είχε τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αύξηση σε καμένα στρέμματα (+632%) σε σχέση με το μέσο όρο των ετών 2008- 2020. Αν και είχε χαμηλότερο αριθμό μεγάλων δασικών πυρκαγιών (69) σε σχέση με άλλες χώρες όπως η Ιταλία (668), η Ισπανία (251) ή η Τουρκία (178), είχε τη χειρότερη αναλογία μέσης καμένης έκτασης ανά δασική πυρκαγιά. Στην Ελλάδα ο μέσος όρος καμένων στρεμμάτων ανά δασική πυρκαγιά είναι 18.500 περίπου στρέμματα. Για να έχουμε ένα μέτρο σύγκρισης δεύτερη στον κατάλογο είναι η Τουρκία με σχεδόν τα μισά, 10.000 Μ.Ο. καμένα στρέμματα ανά πυρκαγιά και στην τρίτη θέση η Αλγερία με 7.900 στρ.[3] Οι διαφορές είναι μεγάλες και δεν αρκεί η επίκληση της κλιματικής αλλαγής, για να τις εξηγήσει. Η Λακωνία και τα Βίλια δεν έχουν επηρεαστεί περισσότερο από την κλιματική αλλαγή απ' ότι τα Μούγκλα και η Αττάλεια στη Τουρκία.

Δεν χρειάζεται κανείς να είναι καθηγητής δασολογίας, όπως ο κ. Δημητρακόπουλος, για να καταλάβει ότι μια πυρκαγιά δεν εκδηλώνεται ως «μέγα» πυρκαγιά από τη στιγμή της πρώτης εκδήλωσής της. Είναι ένα δυναμικό φαινόμενο που εξελίσσεται βάσει μιας σειράς αντικειμενικών και υποκειμενικών παραγόντων. Οι δασικές πυρκαγιές αυτού του είδους δεν είναι πρωτόγνωρες. Ο τρόπος εκδήλωσης και εξέλιξής τους έχει μελετηθεί. Το βασικότερο στοιχείο είναι η συσσώρευση μεγάλης ποσότητας καύσιμης ύλης μέσα στα δάση εξαιτίας των κλιματολογικών συνθηκών. Διαβάζουμε στο Meteo: *«Η πυκνή και εξαιρετικά ξηρή διαθέσιμη καύσιμη ύλη, σε συνδυασμό με την απουσία ισχυρού ανέμου, επέτρεψε στην πυρκαγιά να αναπτύξει ισχυρή επαγωγική στήλη…»* Μία τέτοιου είδους πυρκαγιά *«…επηρεάζεται ελάχιστα από τον συνοπτικό άνεμο. Αντίθετα, δημιουργεί τη δική της τοπική κυκλοφορία ανέμου (το δικό της καιρό), η οποία ανατροφοδοτείται όσο η πυρκαγιά συνεχίζει να συναντά πλούσια και ξηρή καύσιμη ύλη». «…Η πυρκαγιά της Βαρυμπόμπης ανέπτυξε ακραία συμπεριφορά πυρός, εξαιτίας της πυκνής και εξαιρετικά ξηρής διαθέσιμης καύσιμης ύλης (αποτέλεσμα της παρατεταμένης ανομβρίας, του καύσωνα των τελευταίων ημερών, και των κακοκαιριών του χειμώνα - Ιανός, Μήδεια)».*[4]

Οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, οι παρατεταμένοι καύσωνες, ο προηγούμενος θερμός χειμώνας και η ξηρασία θα έπρεπε να είχαν σημάνει την αύξηση των επιπέδων προληπτικής προστασίας των δασών, ιδιαίτερα αυτών που είναι πιο επιρρεπή στην εκδήλωση μεγάλων, καταστρεπτικών πυρκαγιών. Στην κυβέρνηση έπραξαν συνειδητά το αντίθετο. Περιόρισαν την χρηματοδότηση των δασικών υπηρεσιών σε μόλις 1,7 εκ. από τα 17 εκ. που είχαν αιτηθεί για την αντιπυρική θωράκιση και ταυτόχρονα δεν προχώρησαν στην ανανέωση των συμβάσεων 5000 εποχικών δασοπυροσβεστών.

Ούτε, όμως, η κοινωνική αποκτήνωση της παρούσας κυβέρνησης είναι επαρκής εξήγηση. Το πρόβλημα είναι συνολικότερο και έχει να κάνει με τον ελληνικό καπιταλισμό και τη νεοφιλελεύθερη τύφλωση, που επικρατεί στην πολιτική σκηνή, ανελλιπώς, τις τελευταίες δεκαετίες. Το 1998, επί κυβέρνησης Σημίτη, με την ψήφιση του νόμου 2612/98 αφαιρέθηκε η ευθύνη και ο επιχειρησιακός σχεδιασμός της καταστολής των πυρκαγιών από τη Δασική Υπηρεσία και ανατέθηκε στο Πυροσβεστικό Σώμα (ΠΣ), για λόγους περικοπών στη χρηματοδότηση και στο προσωπικό. Όλοι οι απολογισμοί που πηγαίνουν σε βάθος εικοσαετίας καταδεικνύουν τη διαρκή αδυναμία να προστατευτεί το δάσος και οι ανθρώπινες ζωές. Μετά το '98 μετράμε τις μεγαλύτερες, τις πλέον καταστροφικές και πολύνεκρες πυρκαγιές.

Στη Δασική Υπηρεσία το '98 δούλευαν συνολικά 11.300 εργαζόμενες/οι (δασάρχες, δασοπόνοι, δασοφύλακες, πυροφύλακες και δασοπυροσβέστες), σήμερα δουλεύουν 3.607 εργαζόμενοι. Στο ΠΣ από 6.750 εργαζόμενους δουλεύουν 12.541, όμως το άθροισμα του προσωπικού των δύο υπηρεσιών του είναι κατά 950 άτομα λιγότερο.[5]

Το δόγμα που επικρατεί στη δασοπροστασία δίνει δυσανάλογα μεγαλύτερο βάρος στην καταστολή παρά στην πρόληψη. Για τα έτη 2010-14 δόθηκαν από τον κρατικό προϋπολογισμό 230 εκ. ευρώ στην καταστολή πυρκαγιών και 127 εκ. ευρώ για την πρόληψή τους.[6] Επιπλέον οι εργαζόμενοι στο Πυροσβεστικό Σώμα είναι γενικών καθηκόντων. Δεν υπάρχουν εξειδικευμένες/οι στη δασοπυρόσβεση με κατάλληλο εξοπλισμό και γνώση των περιοχών που προστατεύουν. Η στρατιωτική δομή με την ανάλογη γραφειοκρατία, η από τα πάνω στεγανοποιημένη πειθαρχία και αδιαφάνεια που συνεπάγεται αυτό δυσχεραίνουν τις δυνατότητες του Πυροσβεστικού Σώματος.

Το ΠΣ δεν έχει προσανατολισμό να εκτελεί κατάσβεση φωτιάς μέσα στο δάσος με ό,τι συνεπάγεται αυτό για την εκπαίδευση, τον εξοπλισμό και τη συσσωρευμένη γνώση και εμπειρία. Το κύριο βάρος της δασοπυρόσβεσης έχει μετατεθεί στα εναέρια μέσα - αεροπλάνα και ελικόπτερα. Αυτό έχει οδηγήσει στην έμμεση ιδιωτικοποίηση της δασοπυρόσβεσης. Περίπου 50 εκ. ευρώ[7] από τον κρατικό προϋπολογισμό κατευθύνονται ετησίως στις εταιρίες ενοικίασης εναέριων μέσων. Σε χρονιές όπως η φετινή το κόστος αυτό αναμένεται να έχει πολλαπλασιαστεί. Όσοι έχουν εμπλακεί ενεργά στην δασοπυρόσβεση τονίζουν ότι τα εναέρια μέσα στοχεύουν στην καθυστέρηση της εξάπλωσης της πυρκαγιάς και δεν είναι αυτά που τη σβήνουν. Το 81% των πυρκαγιών σβήνεται με επίγεια μέσα και μόνο το 15% με εναέρια. Έτσι εξηγείται και

το γεγονός ότι το 2021 είχαμε τον μεγαλύτερο αριθμό εναέριων μέσων από ποτέ αλλά δεν κατόρθωσαν να αποτρέψουν και τη μεγαλύτερη καταστροφή.

Λευκή σελίδα;

Ο σχεδιασμός της επόμενης μέρας από την κυβέρνηση είναι εξίσου επικίνδυνος. Επιχειρούν να μετατρέψουν την καταστροφή σε πηγή κερδοφορίας για το κεφάλαιο. Αντιμετωπίζουν τις κατεστραμμένες περιοχές ως «λευκές σελίδες» τις οποίες φιλοδοξούν να «ξαναγράψουν» σύμφωνα με τα συμφέροντα συγκεκριμένων επιχειρηματικών κύκλων, επανασχεδιάζοντας την ανθρωπογεωγραφία τους από την αρχή.

Είναι μια πολιτική που έχει εφαρμοστεί σε διάφορα μέρη του κόσμου. Περιοχές όπως η Νέα Ορλεάνη μετά τον τυφώνα «Κατρίνα», οι ανατολικές ακτές στη Σρι Λάνκα μετά το τσουνάμι του 2004, το Πουέρτο Ρίκο κ.α. «ανασυγκροτήθηκαν» με βάση τα συμφέροντα και τις επιδιώξεις επιχειρηματικών κεφαλαίων με αποτέλεσμα την απόλυτη αλλαγή του χαρακτήρα των περιοχών αυτών και την εκδίωξη των κατοίκων τους.[8]

Η ανάθεση της ανασυγκρότησης της Β. Εύβοιας στον Στ. Μπένο, έναν πρώην υπουργό του Σημίτη και σήμερα επικεφαλής του ιδιωτικού σωματείου «Διάζωμα», το οποίο δραστηριοποιείται στον χώρο της αρχαιολογίας και του πολιτισμού, δεν προμηνύει τίποτε καλό. Το «Διάζωμα», αν και ιδιωτικός φορέας, έχει καθιερωθεί ως de facto συνεργάτης του ΥΠΠΟ, από την προηγούμενη κυβέρνηση και έχει φτάσει ν' αποφασίζει για το ποιοι αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία θα χρηματοδοτηθούν και ποια θα μένουν εκτός χρηματοδότησης, όπως καταγγέλλει ο Σύλλογος Ελλήνων Αρχαιολόγων.[9] Ως σωματείο χρηματοδοτείται από χορηγίες τραπεζών και μεγάλων επιχειρηματικών ομίλων και λειτουργεί ως εκπρόσωπος των συμφερόντων τους, αποβλέποντας στην άμεση ή έμμεση ιδιωτικοποίηση της διαχείρισης της πολιτιστικής κληρονομιάς.[10]

2/10, Στροφυλιά

Μέσω της επιτροπής Μπένου, ενός ιδιωτικού φορέα, θα επιχειρήσουν να διαμορφώσουν τον χωροταξικό και πολεοδομικό σχεδιασμό μιας περιοχής, τις υποδομές, την παιδεία, τον τουρισμό, τον πολιτισμό. Με διαδικασίες που είναι αμφίβολο αν θα υπόκεινται στον οποιονδήποτε δημόσιο έλεγχο, θα επιχειρήσουν να μετατρέψουν τις περιοχές σε ευκαιρίες για αξιοποίηση από το ενεργειακό ή το τουριστικό κεφάλαιο, προσπερνώντας τις ανάγκες των κατοίκων της περιοχής.

Ο θεσμός του ανάδοχου αναδάσωσης, που η κυβέρνηση έσπευσε να εισάγει, πριν ακόμη σβήσουν οι φωτιές, αποτελεί ένα ακόμη όχημα ιδιωτικοποίησης. Οι ανάδοχοι έρχονται να αντικαταστήσουν τις δασικές υπηρεσίες και τους Δασικούς Συνεταιρισμούς Εργασίας (ΔΑΣΕ) των επαγγελματιών δασεργατών-υλοτόμων, οι οποίοι έως τώρα είχαν την ευθύνη διαχείρισης και αποκατάστασης των δασών, της εκπόνησης και υλοποίησης διαχειριστικών σχεδίων. Με πρόσχημα τη γρήγορη εκτέλεση των έργων, η κυβέρνηση, με πρόσφατη τροπολογία της, παρέκαμψε όλο το έως τώρα θεσμικό πλαίσιο για τα δημόσια έργα και έδωσε τη δυνατότητα ανάληψης έργων, με απευθείας αναθέσεις και μάλιστα με διαδικασίες fast track ως προς τις διαδικασίες υποβολής μελετών, εγγράφων και ελέγχων. Σε περιοχές που ο ανάδοχος δεν εξασφαλίζει κάλυψη από ΔΑΣΕ, για να υλοποιήσει το αντίστοιχο έργο του δίνεται η δυνατότητα να το αναθέσει σε εργολάβο-συνεργάτη του ή ακόμη και στον ίδιο του τον εαυτό. Σε απλά ελληνικά αυτό σημαίνει ότι σε όλες τις καμένες περιοχές στήνεται ένα πανηγύρι όπου ζεστό κρατικό χρήμα καταλήγει στις τσέπες ανάδοχων και εργολάβων.

Ανάδοχοι και κέρδη σημαίνουν εγκατάλειψη και νέες καταστροφές. Σημαίνει ότι δεν υπάρχει ένα συνολικό σχέδιο προστασίας και ανασύστασης των καμένων δασών. Έργα γίνονται όπου βρίσκεται «ανάδοχος». Οι εργολάβοι δεν θ' αναλάβουν έργα που δεν θα τους αποφέρουν επαρκή κέρδη, ιδιαίτερα τα δύσκολα αλλά αναγκαία αντιδιαβρωτικά έργα στα ορεινά. Αντί να εμπλέξουν τις τοπικές κοινωνίες, τους ανθρώπους που ζουν από το δάσος και το γνωρίζουν, αντί να στελεχώσουν με κατάλληλο, μόνιμο επιστημονικό και εργατικό προσωπικό τις δασικές υπηρεσίες, ώστε να προβούν στην υλοποίηση στοχευμένων αντιδιαβρωτικών έργων, δίνουν τα έργα σε ιδιώτες με αμφίβολης ποιότητας αποτελέσματα. Ήδη οι πλημμύρες που εκδηλώθηκαν με τις πρώτες βροχές του Οκτωβρίου κρούουν τον κώδωνα του κινδύνου για το τι μπορεί ν' ακολουθήσει.[11]

Μια όχι και τόσο… πράσινη ανάπτυξη

Οι πρώτες εταιρίες που έσπευσαν να γίνουν «ανάδοχες» και ν' αναλάβουν αντιπλημμυρικά-αντιδιαβρωτικά έργα ήταν οι εταιρίες που δραστηριοποιούνται στον τομέα της ενέργειας: η ΔΕΗ, η ΜΕΤΚΑ-Μυτιλιναίος, η ΕΡΕΝ και η ΤΕΡΝΑ. Οι συνδέσεις με την πρόσφατη έγκριση από τη ΡΑΕ της εγκατάστασης 13 αιολικών πάρκων στην Εύβοια με 13 ανεμογεννήτριες στο όρος Τελέθριο (το μοναδικό βουνό που δεν κάηκε), έστω και αν αποσύρθηκε, προσωρινά, λόγω των διαμαρτυριών, είναι εξόφθαλμες.

Οι βιομηχανικού μεγέθους εγκαταστάσεις αιολικών πάρκων δεν έχουν καμία σχέση με την «εξυπηρέτηση του δημόσιου συμφέροντος» ούτε με την προστασία μας από τις συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Αντίθετα είναι ένα παράδειγμα για το πώς οι πολιτικές που προκρίνουν ως «λύση», απέναντι στην κλιματική κρίση, τη στήριξη των ιδιωτικών επενδύσεων σε «πράσινες» τεχνολογίες και στην επέκταση της ελεύθερης αγοράς, είναι αδιέξοδες και επικίνδυνες.

Οι εγκαταστάσεις των αιολικών πάρκων αποτελούν μια επικερδέστατη επένδυση. Για την τοποθέτησή τους δεν υπάρχει στην ουσία κανένας σχεδιασμός, πέρα από αυτόν της αλόγιστης επέκτασής τους, με μοναδικό κριτήριο την παραγωγή κέρδους. Το ρεύμα που παράγεται από τις ΑΠΕ εισάγεται κατά προτεραιότητα στο σύστημα με τριπλάσια τιμή από αυτό που παράγεται από λιγνίτη. Αν κανείς συνυπολογίσει και την είσπραξη των γενναίων κοινοτικών και κρατικών επιδοτήσεων, τα κέρδη πολλαπλασιάζονται.[12]

Γι' αυτό οι καπιταλιστές έχουν πέσει με τα μούτρα. Η Ελλάδα έχει θέσει ως «εθνικό στόχο» εγκατεστημένης ισχύος αιολικών 7,05 GW έως το 2030. Το επενδυτικό ενδιαφέρον για εγκατάσταση αιολικών είναι εννέα φορές μεγαλύτερο. Υπολογίζεται ότι αν στα ήδη υπάρχοντα αιολικά πάρκα που λειτουργούν στη χώρα προστεθούν και οι σταθμοί, για τους οποίους έχουν ήδη εκδοθεί άδειες εγκατάστασης ή βρίσκονται στο τελικό στάδιο της άδειας παραγωγής, η Ελλάδα, μέχρι το 2030, θα ξεπεράσει τον «εθνικό στόχο» κατά 125%. Υπάρχουν 1.838 αιτήσεις για νέα αιολικά που βρίσκονται σε διάφορα στάδια αδειοδότησης (σε αξιολόγηση, άδεια παραγωγής, άδεια εγκατάστασης, άδεια λειτουργίας). Αν τεθούν σε λειτουργία σημαίνει την εγκατάσταση περίπου 16.000 νέων ανεμογεννητριών. Ο «εθνικός στόχος», σε βάθος χρόνου, θα ξεπεραστεί κατά 5 φορές.[13]

Το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων πραγματοποίησε έρευνα χρηματοδοτούμενη από τον ΟΦΥΠΕΚΑ (Οργανισμός Φυσικού Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής), φορέα του υπουργείου Περιβάλλοντος. Με βάση τα αποτελέσματα υπήρξε διεθνής επιστημονική δημοσίευση. Τα συμπεράσματα της έρευνας είναι σαφή: *«Η κυριότερη επίπτωση των ΑΣΠΗΕ (αιολικών πάρκων) που επηρεάζει οριζόντια τη βιοποικιλότητα και τις οικοσυστημικές της υπηρεσίες είναι η απώλεια και ο κατακερματισμός των φυσικών οικοσυστημάτων, μέσω της διάνοιξης νέων δρόμων και της μετατροπής της γης σε τεχνητές επιφάνειες για την εγκατάσταση ανεμογεννητριών».*[14] Η διάνοιξη δρόμων, η αλλαγή χρήσης γης, για την εγκατάσταση των ανεμογεννητριών, απειλεί τη βιοποικιλότητα, τον πραγματικό σύμμαχό μας ενάντια στην κλιματική αλλαγή. Μια ματιά στα μεγέθη αρκεί, για να γίνει κατανοητό το παραπάνω επιστημονικό πόρισμα: για να δημιουργηθούν 51 νέα αιολικά πάρκα στα βουνά της Κρήτης με 646 ανεμογεννήτριες, από τις εταιρίες ΤΕΡΝΑ και ΕΛΙΚΑ ΑΕ θα διανοιχθούν συνολικά 346 χιλιόμετρα νέων δρόμων, απόσταση μεγαλύτερη της απόστασης Χανιά-Σητεία.[15]

Τα κινήματα κατά των ΒΑΠΕ έχουν διατυπώσει μια σειρά από επιχειρήματα κριτικής σε σχέση με το πόσο η τεχνολογία της αιολικής ενέργειας είναι σε θέση να αντικαταστήσει τα ορυκτά καύσιμα πέρα από ένα μόνο πολύ μικρό ποσοστό. Οι δυνατότητες της έως τώρα διαθέσιμης τεχνολογίας είναι μια ανοιχτή συζήτηση. Ωστόσο το ζήτημα δεν είναι τεχνολογικό. Οι καπιταλιστές δεν επιχειρούν ν' αντικαταστήσουν τα ορυκτά καύσιμα. Αντίθετα πολύ πρόσφατα προχώρησαν σε αύξηση της παραγωγής πετρελαίου, αποψιλώνουν δάση σε μαζική κλίμακα, επεκτείνουν τους ανταγωνισμούς στο φυσικό αέριο και διαρκώς αναζητούν νέα κοιτάσματα υδρογονανθράκων, καταφεύγοντας στις πλέον επικίνδυνες για το περιβάλλον μεθόδους εξόρυξης, τις γεωτρήσεις ανοιχτής θάλασσας, το φράκινγκ και τις εξορύξεις από ασφαλτούχα άμμο. Το ενδιαφέρον τους για τις ΑΠΕ και το λεγόμενο ενεργειακό μείγμα, τα ηλεκτρικά αυτοκίνητα, την «πράσινη» ναυτιλία έχει να κάνει αποκλειστικά με τα κερδοσκοπικά τους παιχνίδια και τις ιδιωτικοποιήσεις δημόσιων επιχειρήσεων, όπως αυτή της ΔΕΗ.[16]

Οι περιβαλλοντικές ευαισθησίες της ελληνικής άρχουσας τάξης είναι ένα πουκάμισο αδειανό. Οι διασυνδέσεις των Ελλήνων καπιταλιστών με τις ενεργειακές πολυεθνικές, τα διεθνή κυκλώματα του πετρελαίου και του άνθρακα είναι τεράστιες. Οι γεωπολιτικές βλέψεις της ελληνικής διπλωματίας, για να εξασφαλιστούν, σε συνεργασία με μεγάλες πολυεθνικές πετρελαίου οι πιθανές μελλοντικές εξορύξεις στην Ανατολική Μεσόγειο και οι αναβαθμισμένες, με αεροσκάφη τέταρτης γενιάς Rafale και φρεγάτες Belhara πολεμικές μηχανές, εκτός όλων των άλλων αποτελούν και περιβαλλοντικά εγκλήματα. Οι μεγάλες ιδιωτικοποιήσεις, όπως αυτή του λιμανιού του Πειραιά και της παράδοσής του στην Cosco με σκοπό να καταστεί η χώρα σταθμός του διεθνούς ελεύθερου διαμετακομιστικού εμπορίου, η παράδοση των παραλιών στους ξενοδόχους, η διάνοιξη μεγάλων εθνικών οδών μέσα σε σπάνια οικοσυστήματα, η προώθηση της καύσης σκουπιδιών, η καταπάτηση των τελευταίων ελεύθερων χώρων στις πόλεις, ο πρόσφατος νόμος Χατζηδάκη που δίνει

δυνατότητα για επιχειρηματικές δραστηριότητες ακόμη και στις περιοχές Natura κλπ διαμορφώνουν το μαύρο περιβαλλοντικό αποτύπωμα του ελληνικού καπιταλισμού και αφαιρούν από την άρχουσα τάξη και τις κυβερνήσεις τη νομιμοποίηση να μιλούν στο όνομα του περιβάλλοντος.[17]

Από τη Στροφυλιά στη Γλασκώβη

Το στοιχείο που έκανε τη διαφορά στις φετινές πυρκαγιές δεν ήταν μόνο η έκταση της καταστροφής αλλά και η αυτενέργεια χιλιάδων ανθρώπων, που διαπιστώνοντας την κυβερνητική ανικανότητα, αψήφησαν με μαζικό τρόπο τις εντολές της πολιτικής προστασίας και της αστυνομίας και ανέλαβαν, μόνοι τους, να σώσουν τα χωριά και τον τόπο τους. Κάτοικοι των χωριών, φτωχοί αγρότες, ρητινοκαλλιεργητές, υπάλληλοι, ψαράδες με κλάρες και κουβάδες στα χέρια και στην καλύτερη των περιπτώσεων με ποτιστικές υδροφόρες και αλυσοπρίονα σταματούσαν τη φωτιά. Δεν είναι τυχαίο ότι οι δύο από τους τρεις νεκρούς ήταν εθελοντές στην Αττική και την Φωκίδα.

Ακόμη και μέσα στις φωτιές δύο κόσμοι συγκρούονταν. Από τη μια βρίσκονταν οι ειδικές μονάδες του λιμενικού που έστηναν επικοινωνιακά σόου στο λιμάνι της Αιδηψού, ψάχνοντας δήθεν για εμπρηστές και τα ΜΑΤ που συνελάμβαναν κατοίκους της Βαρυμπόμπης που προσπαθούσαν να σώσουν τα σπίτια τους. Μαζί τους οι πλοιοκτήτες και οι ιδιοκτήτες των εθνικών οδών που ζητούσαν εισιτήρια από τον κόσμο που έτρεχε να σωθεί. Από την άλλη μεριά ήταν οι Πακιστανοί εργάτες που έσωζαν τα άλογα του ιππικού ομίλου στη Βαρυμπόμπη και οι κάτοικοι των χωριών. *«Ζητούσαμε αεροπλάνα και ερχόντουσαν περιπολικά και τζιπ παραγόντων»* όπως δήλωνε χαρακτηριστικά ο πρόεδρος των ρετσινάδων Β. Γεωργατζής.[18]

Η δράση των γυναικών και των ανδρών που κινητοποιήθηκαν ήταν κατά βάση πολιτική και αντανακλούσε τα προχωρήματα που έχουν γίνει στη συνείδηση χιλιάδων ανθρώπων. Πρώτα απ' όλα, με τη στάση τους, ανάγκασαν την κυβέρνηση να εγκαταλείψει την τακτική που βασίζονταν αποκλειστικά στις εκκενώσεις χωρίς να κάνει τίποτε άλλο και ν' ασχοληθεί στα σοβαρά με την κατάσβεση των πυρκαγιών, έπειτα από δέκα μέρες αδράνειας. Η αυτοπεποίθηση που απέκτησαν, γρήγορα άρχισε να μετατρέπεται σε διεκδίκηση. Ο ίδιος κόσμος άρχισε να οργανώνεται με τρόπο που δεν το είχε κάνει ποτέ στο παρελθόν. Οι πρωτοβουλίες αντίστασης άρχισαν να σχηματίζονται όσο ακόμα οι κορμοί των δέντρων κάπνιζαν. Τα λόγια του Ευριπίδη από την Συνέλευση Αγώνα Βόρειας Εύβοιας στην Εργατική Αλληλεγγύη είναι χαρακτηριστικά του κλίματος που επικρατεί: *«Στη συνέλευση συμμετέχουν άνθρωποι απ' όλα τα χωριά της Βόρειας Εύβοιας, είτε καμένα, είτε όχι. Κόσμος που έδωσε μαζί τη μάχη με την πυρκαγιά, για να σώσει τα σπίτια του, γιατί αν είχαμε ακούσει τις συμβουλές της κυβέρνησης θα ήμασταν τώρα όλοι πρόσφυγες. Κόσμος που όλο λέγαμε ότι πρέπει να βρούμε ένα τρόπο να συντονιστούμε, να βρεθούμε όλοι μαζί. Βρισκόμαστε κάθε Τετάρτη στην Αγία Άννα απ' όλα τα χωριά. Δεν μας ενδιαφέρει τι χρώμα είναι ο καθένας ούτε τα σύμβολά του εκτός βέβαια από τα "στοχάδια", που εκεί είμαστε κάθετοι».*[19]

Η διαδήλωση που έγινε στις 10/8 στην Αθήνα και οργανώθηκε από την αντικαπιταλιστική αριστερά ήταν μαζικότατη και έπαιξε ρόλο στο να πάρει η οργή διαστάσεις κινήματος τοπικά και πανελλαδικά. Το συλλαλητήριο που έγινε στη Στροφυλιά στις 21/8 ήταν συγκλονιστικό από άποψη συμμετοχής και πολιτικοποίησης. Τα συνδικάτα και οι οργανώσεις των εργαζομένων ήταν στο κέντρο της οργάνωσης και της συμπαράστασης.

Η κινηματική δράση του κόσμου, που χθες έσβηνε φωτιές και σήμερα οχυρώνει, μόνος του, τα σπίτια του και τα χωριά του γεμίζοντας σακιά με άμμο και φτιάχνοντας αυτοσχέδιους φράχτες για να προστατευτεί από τις πλημμύρες, είναι η μόνη ελπίδα. Η αντίστασή τους είναι τμήμα ενός συνολικότερου κινήματος τόσο ενάντια στη φτώχεια και τη λιτότητα όσο και ενάντια στη λεηλασία της φύσης. Δεν μπορεί να ειδωθεί αποκομμένα από τους αγώνες των εργαζομένων στα νοσοκομεία, τον επισιτισμό κλπ, αλλά και ούτε από τα περιβαλλοντικά κινήματα που αναπτύσσονται στις Κυκλάδες, την Κρήτη, τα Άγραφα και σε πολλά άλλα μέρη ενάντια στα αιολικά. Αυτό είναι το μείγμα που έχει διαμορφώσει ένα αντίπαλο δέος στην προσπάθεια της κυβέρνησης και του κεφαλαίου να πλιατσικολογήσουν πάνω στα καμένα, στο όνομα μιας αγοραίας αντίληψης για το περιβάλλον.

Δεν μπορεί να υπάρξει καμία φιλική προς το περιβάλλον ανασυγκρότηση των καμένων περιοχών χωρίς να έχει

στο κέντρο της τους ανθρώπους των περιοχών. Αν κάποιος αναζητά προτάσεις πράσινης ανάπτυξης θα πρέπει να τις αναζητήσει στις προτάσεις των ρετσινάδων, των αγροτών, των συκοπαραγωγών, των εργαζομένων στις δασικές υπηρεσίες κλπ. Μέσα στις κινητοποιήσεις των πυρόπληκτων διαμορφώνεται ένα πρόγραμμα ανασυγκρότησης που συνενώνει τα αιτήματα ενάντια στη φτώχεια, την έλλειψη κρατικής πρόνοιας και την προστασία του περιβάλλοντος. Όταν οι ρετσινάδες ζητούν μόνιμες συμβάσεις 15ετίας με το υπουργείο Περιβάλλοντος στις δασικές υπηρεσίες και όχι απασχόληση σε κοινωφελή προγράμματα, υπερασπίζουν ταυτόχρονα και το εισόδημα της οικογένειάς τους και το δάσος. Το κεντρικό σύνθημα των επιτροπών των πυρόπληκτων *«να μπορέσουμε να ζήσουμε στον τόπο μας»* όπως και τα αιτήματα για προστασία από τις πλημμύρες έρχονται σε απόλυτη συμφωνία με τα αιτήματα των εκπαιδευτικών για να μην υπάρξουν συγχωνεύσεις και κλεισίματα σχολείων όπως και με παλιότερα αιτήματα να ιδρυθεί νοσοκομείο στην Β. Εύβοια.

Το ζήτημα των αποζημιώσεων είναι επίσης κεντρικό. Δεν έχουν ακόμη δοθεί και ούτε πρέπει να θεωρείται δεδομένο ότι θα δοθούν. Η τύχη του περίφημου Ταμείου Μολυβιάτη, με τα 215 εκατ. ευρώ που είχαν συγκεντρωθεί για την ανακούφιση των πληγέντων από την πυρκαγιά στην Ηλεία το 2007, ακόμη αγνοείται.[20] Οι δε πυρόπληκτοι από το Μάτι απειλούνται με εξώσεις από τις κατασκηνώσεις της ΠΑ.[21] Σήμερα αποκλείουν από τις αποζημιώσεις ένα μεγάλο κομμάτι του πληθυσμού που έχει χάσει τη δουλειά του και την περιουσία του. Ακόμη, όμως, και σε όσους τις δικαιούνται, δίνουν ψίχουλα. Μπορεί οι εθνικοί εργολάβοι, τα ΜΜΕ και η Aegean να δικαιούνται εκατομμύρια ως αποζημιώσεις, για διαφυγόντα κέρδη, στην περίοδο της πανδημίας, όμως οι πυρόπληκτοι πρέπει να αρκεστούν σε 7.000 ευρώ σε περίπτωση πλήρους καταστροφής σπιτιού και περιουσίας.

Το ζήτημα του αν οι εργαζόμενοι ελέγχουν την ροή των αποζημιώσεων, το είδος και τις συνθήκες της δουλειάς τους, το τι επενδύσεις χρειαζόμαστε για δασοπροστασία, το πόση ενέργεια χρειαζόμαστε και με το τι τρόπο θα την παράξουμε αναδεικνύεται ως κεντρικό ζήτημα μέσα από τους αγώνες της περιόδου. Η τεχνολογία μπορεί να αποτελέσει έναν πολύτιμο σύμμαχο στη μάχη για τη σωτηρία του πλανήτη, όμως αυτό δεν μπορεί να συμβεί με όρους κερδοσκοπίας και ελεύθερης αγοράς. Απαιτείται δημόσιος, κεντρικός σχεδιασμός με βάση τις τοπικές ανάγκες για δασοπροστασία, προστασία της βιοποικιλότητας και ενέργεια και με απόλυτο σεβασμό του περιβάλλοντος και των δικαιωμάτων των ανθρώπων. Ένα τέτοιο καθήκον μόνο η εργατική τάξη και τα φτωχά λαϊκά στρώματα είναι σε θέση να το φέρουν σε πέρας, για λογαριασμό όλης της κοινωνίας.

Οι τελευταίες κινητοποιήσεις των πυρόπληκτων περιοχών τοποθετούν τον αγώνα για τη σωτηρία του περιβάλλοντος και την αναστροφή των συνεπειών της κλιματικής κρίσης στη σωστή πλευρά της ταξικής πάλης και πλουτίζουν τα αιτήματα των εργαζομένων. Γι' αυτό πρέπει να στηριχθούν. Είναι ζωτικής σημασίας οι επιτροπές αγώνα των πυρόπληκτων να συνδέσουν τον αγώνα τους με τους αγώνες και τα κινήματα για μια συνολικότερη λύση σε όλο τον κόσμο. Μπροστά μας βρίσκεται μια πρώτη ευκαιρία να διαδηλώσουμε όλοι μαζί. Το Σάββατο 6 Νοέμβρη, τις μέρες που θα διεξάγεται στη Γλασκώβη της Σκωτίας, η Σύνοδος του ΟΗΕ για την κλιματική αλλαγή και οι ηγέτες των χωρών θα δίνουν για άλλη μια φορά κούφιες υποσχέσεις για τη σωτηρία του πλανήτη, θα γίνουν διαδηλώσεις σε όλο τον κόσμο, το ίδιο και στην Ελλάδα. Όλοι πρέπει να είμαστε παρόντες. ■

Σημειώσεις

1. https://www.kathimerini.gr/politics/561472219/oi-pente-paragontes-ton-megalon-pyrkagion/
2. European Forest Fire Information System Ευρωπαϊκό Σύστημα Πληροφοριών για τις Δασικές Πυρκαγιές
3. Για περισσότερα στοιχεία: https://bit.ly/3mooyV0
4. https://www.meteo.gr/article_view.cfm?entryID=1856 https://www.eglimata-emprismou.gr/wp-content/uploads/2021/07/kostos-dasopurosvesis-stin-ellada_gkourmpatsis.pdf
5. Σε αυτή την αρίθμηση δεν υπολογίζουμε 1744 εθελοντές πυροσβέστες
6. Σύμφωνα με μελέτη του Ιούνη του 2015 του αντιστράτηγου Ανδριανού Γκουρμπάτση υπαρχηγού ε.α. του ΠΣ. Στο www.eglimata-emprismou.gr και https://www.eglimata-emprismou.gr/wp-content/uploads/2021/07/kostos-dasopurosvesis-stin-ellada_gkourmpatsis.pdf
7. Δεν υπολογίζεται το κόστος των καυσίμων λειτουργίας αυτών των μέσων που διπλασιάζει το συνολικό κόστος λειτουργίας τους.
8. Στα βιβλία της Ναόμι Κλάιν «Δόγμα του σοκ» και «Στις φλόγες» μπορεί να βρει κανείς της αντίστοιχες περιγραφές.
9. https://www.sea.org.gr/details.php?id=789
10. Για περισσότερα για τα έργα και τις ημέρες του Στ. Μπένου και του «Διαζώματος» στον πολιτισμό δες και στο: https://bit.ly/3GymjGz
11. Για τα ρέματα και τα αντιπλημμυρικά δες Εμμανουέλα Τερζοπούλου, Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω» Νο 136: Φυσικά ρέματα: https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1183
12. Δες Εργατική Αλληλεγγύη: https://ergatiki.gr/article.php?id=24796&issue=1489
13. Έρευνα του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων «ΑΣΠΗΕ και Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης: βέλτιστη προσέγγιση ως προς την κατάτμηση και την αλλαγή χρήσης γης» με επιστημονικά υπεύθυνη την αναπληρώτρια καθηγήτρια Βασιλική Κατή από το Τμήμα Βιολογικών Εφαρμογών και Τεχνολογιών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, που αξίζει να διαβαστεί: https://bit.ly/2XVi6Lx
14. ο.π.
15. Πλούσια αρθρογραφία για τις επιπτώσεις των ΒΑΠΕ μπορεί να βρει κανείς στο: https://oxivape.gr/
16. https://ergatiki.gr/article.php?id=24808&issue=1490
17. Γιώργος Ράγκος ΣΑΚ Νο 141 «Πράσινη» ανάπτυξη, μαύρη καταστροφή: https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1252
18. Απόσπασμα από την ομιλία του στο συλλαλητήριο στη Στροφυλιά 21/8. Από προσωπικές σημειώσεις μας.
19. https://ergatiki.gr/article.php?id=24874&issue=1491
20. https://www.efsyn.gr/ellada/120976_hroniko-tis-mayris-paraskeyis-toy-2007
21. https://www.efsyn.gr/ellada/koinonia/308147_epimenoyn-stin-exosi-pyroplikton

Αγώνας για ελεύθερες και ασφαλείς εκτρώσεις

Οι επιθέσεις στις κατακτήσεις των γυναικών κλιμακώνονται παντού. Αλλά και οι αγώνες των γυναικών απλώνονται από το Τέξας μέχρι την Αθήνα, γράφει η Αργυρή Ερωτοκρίτου.

Στις 2 Οκτώβρη δεκάδες χιλιάδες διαδήλωσαν απ' άκρη σε άκρη στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής κατά της απαγόρευσης των εκτρώσεων. Ήταν διαδηλώσεις που έστειλαν δυνατό μήνυμα όχι μόνο απέναντι στην κυβέρνηση Μπάιντεν, που θεωρητικά στηρίζει το δικαίωμα στην έκτρωση, αλλά σε όλα τα μήκη και τα πλάτη του πλανήτη. Αιτία στάθηκε η εφαρμογή στο Τέξας, ένα μήνα νωρίτερα, του νόμου του «καρδιακού παλμού», όπως παραπλανητικά ονομάστηκε. Ένας νόμος που απαγορεύει τις εκτρώσεις μετά την έκτη βδομάδα κύησης, ακόμα και αν πρόκειται για κύηση από βιασμό ή αιμομιξία. «*Αγωνιζόμαστε ώστε η άμβλωση να μην είναι απλώς νόμιμη, αλλά προσβάσιμη και χωρίς στίγμα*» έγραφαν σε ανακοινώσεις τους γυναικείες οργανώσεις που στήριζαν τις διαδηλώσεις.

Πενήντα χρόνια μετά τη νομιμοποίηση των εκτρώσεων στις ΗΠΑ γίνεται μία συστηματική προσπάθεια από τις πολιτειακές κυβερνήσεις να περιορίσουν το δικαίωμα αυτό. Στο Τέξας φτάνουν στο σημείο να επιστρατεύουν χαφιέδες, που για κάθε εμπλεκόμενο άτομο σε έκτρωση που θα καταγγέλλουν, θα λαμβάνουν αμοιβή δέκα χιλιάδων δολαρίων. Μία οπισθοδρόμηση δεκαετιών, που ξυπνά τις μνήμες της εποχής Ρήγκαν, όταν ακροδεξιοί τραμπούκοι εισέβαλαν σε κλινικές εκτρώσεων, έκαναν εμπρησμούς και έσπερναν την τρομοκρατία.

Σήμερα, δεκαεννιά εκατομμύρια γυναίκες στις ΗΠΑ ζουν σε περιοχές που δεν έχουν πρόσβαση σε δομές ή κλινικές που να προσφέρουν όλες τις επιλογές της αντισύλληψης. Το εβδομήντα τοις εκατό των εκτρώσεων που γί-

νονται στο Τέξας αφορούν Αφροαμερικανές γυναίκες. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας αναφέρει ότι έξι στις δέκα ανεπιθύμητες κυήσεις κάθε χρόνο καταλήγουν σε έκτρωση είτε αυτή είναι ασφαλής είτε όχι. Περίπου το δέκα τοις εκατό των μητρικών θανάτων κάθε χρόνο οφείλεται σε μη ασφαλείς εκτρώσεις.[1]

Διεθνώς, κυβερνήσεις της συντηρητικής δεξιάς, της ακροδεξιάς, θρησκευτικοί κύκλοι αλλά και πλούσιοι υποστηρικτές τους[2] επιτίθενται με άγριο τρόπο στο δικαίωμα της έκτρωσης. Είναι μία συνολική προσπάθεια πισωγυρίσματος των γυναικών και της εργατικής τάξης. Κάθε περίοδος επίθεσης των αφεντικών στην εργατική τάξη με χτύπημα στους μισθούς, τις θέσεις εργασίας, την ασφάλιση συνοδεύεται και από το χτύπημα στα δικαιώματα των γυναικών –οικονομικά και ιδεολογικά. Γι' αυτό δεν μπορούμε να περιορίσουμε το ζήτημα των εκτρώσεων στα πλαίσια του δικαιώματος της πρόσβασης στη δημόσια και δωρεάν υγεία, που είναι και αυτό, αλλά θα πρέπει να το εντάξουμε στις συνολικές επιθέσεις της κυρίαρχης τάξης. Έτσι μόνο μπορούμε να καταλάβουμε πώς συνδέονται από τη μία η προσπάθεια για απαγόρευση των εκτρώσεων σε μία σειρά από κράτη, οι σεξουαλικές παρενοχλήσεις, οι βιασμοί και οι γυναικοκτονίες, με όλες τις οικονομικές ανισότητες μεταξύ γυναικών και ανδρών της εργατικής τάξης.

Η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας με το καλημέρα έδειξε τις προθέσεις της. Με πρόσχημα την υπογεννητικότητα ανακοίνωσε πρόσθετο επίδομα για τις γυναίκες που θα τεκνοποιούσαν πριν την ηλικία των τριάντα και «φυσικά» αν είναι ελληνίδες (εδώ βλέπουμε να υπερισχύει ο ρατσισμός έναντι της ανησυχίας της κυβέρνησης για τη γήρανση του πληθυσμού. Η μαζική χορήγηση ιθαγένειας σε όλα τα μεταναστόπουλα και προσφυγόπουλα δεν τίθεται καν ως ζήτημα). Συγκάλυπτε μέχρι τελευταία στιγμή τους βιαστές που αποκάλυψε το κίνημα ΜeToo. Ανάρτησαν γιγαντοαφίσες στους σταθμούς του μετρό για το «δικαίωμα» στη ζωή του εμβρύου, τις κατέβασαν μετά την κατακραυγή, παίρνοντας αποστάσεις από τους παραθρησκευτικούς κύκλους που πλήρωσαν για τη διαφήμιση. Ευρωβουλευτής της ΝΔ στήριξε ψήφισμα στο ευρωκοινοβούλιο που πρακτικά τασσόταν κατά των αμβλώσεων. Λίγες βδομάδες νωρίτερα το υπουργείο Υγείας αρνήθηκε μόνιμη θέση σε γυναίκα γιατρό με τη δικαιολογία ότι δεν μπορούσε να συνδυάσει επαγγελματική με οικογενειακή ζωή μιας και ήταν μητέρα δύο ανηλίκων. Το μήνυμα είναι σαφές: τα σώματά σας μας ανήκουν, εμείς θα καθορίσουμε το αν και το πότε θα γεννήσετε, το πόσα παιδιά θα κάνετε.

Εμπόδια

Στην Ελλάδα, παρά τη νομιμοποίηση των εκτρώσεων τριάντα πέντε χρόνια πριν, η πρόσβαση σε αυτές κάθε άλλο από εύκολη και δωρεάν είναι. Οι πολιτικές των περικοπών, των κλεισιμάτων και των συγχωνεύσεων στο ΕΣΥ, που εφαρμόστηκαν τα τελευταία χρόνια, έχουν διαλύσει τη δημόσια υγεία. Τα χτυπήματα στη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία είναι ακόμα μεγαλύτερα. Τα ιατρεία οικογενειακού προγραμματισμού έγιναν πολυτέλεια, η σχεδιασμένη αντισύλληψη σχεδόν εξαφανίστηκε και οι εκτρώσεις, πρακτικά, σε ένα μεγάλο βαθμό διοχετεύονται στον ιδιωτικό τομέα –αφήνοντας απ' έξω τις οικονομικά ασθενέστερες. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην Ελλάδα μόλις το 4-5% των εφήβων κοριτσιών με ολοκληρωμένες σεξουαλικές σχέσεις χρησιμοποιεί το αντισυλληπτικό χάπι ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στις ΗΠΑ φτάνει το 45%[3]. Επιπλέον ενώ υπάρχουν πολλών ειδών αντισυλληπτικές μέθοδοι διεθνώς (τραχηλικό κάλυμμα, κολπικός δακτύλιος, σπιράλ, διαδερμικό αυτοκόλλητο, ενέσιμη αντισύλληψη κ.α.) στη χώρα μας χρησιμοποιούνται ελάχιστες από αυτές. Η έκτρωση είναι από τις ελάχιστες ιατρικές πράξεις που ρυθμίζονται από το νόμο. Ο ποινικός κώδικας καθορίζει τι είναι νόμιμο να αποφασίσει μία γυναίκα για το σώμα της. Νόμιμη η έκτρωση μέχρι τη δωδέκατη εβδομάδα και υπό προϋποθέσεις έως την εικοστή τέταρτη. Επιπλέον, ένα άρθρο στον κώδικα ιατρικής δεοντολογίας (αρ. 31 ν. 3418/2005) επιτρέπει στους εμπλεκόμενους γιατρούς (γυναικολόγοι, αναισθησιολόγοι) για «ηθικούς» λόγους να αρνηθούν την τεχνητή διακοπή κύησης. Αυτό συμβαίνει σε μεγάλο βαθμό στα δημόσια νοσοκομεία, όπως αναφέρουν εργαζόμενοι σε μαιευτικά νοσοκομεία της Αθήνας. Έτσι, αν για παράδειγμα μία γυναίκα κλείσει ραντεβού με σκοπό τον τερματισμό της κύησής της, μπορεί να βρεθεί αντιμέτωπη με τη νόμιμη (!) άρνηση του γιατρού να την κάνει. Αυτόματα σημαίνει χάσιμο χρόνου, περαιτέρω ψυχολογική επιβάρυνση για τη γυναίκα και όρθωση ενός γραφειοκρατικού τείχους μπροστά στην προσπάθεια να καταφέρει να

Διαδήλωση στην Ιταλία για να μην είναι παράνομες οι εκτρώσεις.

κάνει μία έκτρωση σε ένα δημόσιο νοσοκομείο. Υπάρχουν όμως και καταγγελίες γυναικών που δέχτηκαν λεκτικές επιθέσεις, όταν αποτάθηκαν σε δημόσιες δομές είτε από τους ίδιους τους εργαζόμενους που αρνήθηκαν να κάνουν την έκτρωση είτε από παραθρησκευτικές οργανώσεις που καραδοκούσαν στις αίθουσες αναμονής.

Σε κάθε κορύφωση του κινήματος της γυναικείας απελευθέρωσης, το ζήτημα του ελέγχου της αναπαραγωγής, της αντισύλληψης και της σεξουαλικότητας έπαιζε βασικό ρόλο. Γράφει η Άντζελα Ντέιβις στο «Γυναίκες, Φυλή και Τάξη» (1981): *«Ο αγώνας για τον έλεγχο των γεννήσεων ξεκίνησε όταν οι φεμινίστριες του 19ου αιώνα πρόβαλαν το αίτημα για "ηθελημένη μητρότητα". Οι υποστηρίκτριες του κινήματος χαρακτηρίστηκαν ριζοσπάστριες και αντιμετωπίστηκαν με τον ίδιο χλευασμό που είχαν συναντήσει και οι πρώτες υπέρμαχοι της γυναικείας ψήφου. Η "ηθελημένη μητρότητα" θεωρήθηκε αυθάδης, προσβλητική και ανεδαφική από εκείνους που εννοούσαν να επιμένουν ότι οι γυναίκες δεν είχαν κανένα δικαίωμα να αρνηθούν τις σεξουαλικές απαιτήσεις των συζύγων τους. Σήμερα, βέβαια, το δικαίωμα στον έλεγχο των γεννήσεων, όπως και το δικαίωμα της γυναικείας ψήφου, θεωρείται λίγο πολύ δεδομένο από την αμερικανική κοινή γνώμη. Το 1970, ωστόσο, το αίτημα της νομιμοποίησης των εκτρώσεων δεν ήταν λιγότερο επίμαχο από το αίτημα για την ηθελημένη μητρότητα που είχε αναδυθεί έναν ολόκληρο αιώνα νωρίτερα».*

Πραγματικά τα χρόνια μετά το Μάη του '68 σήμαιναν τη μαζική αμφισβήτηση των κυρίαρχων ιδεών για το ρόλο των γυναικών. Η μαζική είσοδος στα πανεπιστήμια και στους εργατικούς χώρους των γυναικών συνοδεύτηκαν από τις διεκδικήσεις για ισότητα στους μισθούς μεταξύ ανδρών και γυναικών, τη μάχη για την δωρεάν αντισύλληψη και την αποδέσμευση του σεξ από την αναπαραγωγή, την ελεύθερη πρόσβαση σε

2 Οκτώβρη, Συγκέντρωση αλληλεγγύης στα συλλαλητήρια των γυναικών στο Τέξας

ασφαλείς και δωρεάν εκτρώσεις, τον συνολικό έλεγχο στον τρόπο οργάνωσης της προσωπικής ζωής, την αύξηση του ελεύθερου χρόνου, τη διεκδίκηση λειτουργίας βρεφονηπιακών σταθμών σε εικοσιτετράωρη βάση. Τη δεκαετία του '70 στη Βρετανία οργανώνονται μαζικές διαδηλώσεις υπέρ του δικαιώματος στην νόμιμη, δωρεάν και ασφαλή έκτρωση, όταν η τότε κυβέρνηση των Εργατικών σκόπευε να περιορίσει το δικαίωμα αυτό. Το εντυπωσιακό σ' αυτή την καμπάνια ήταν η ανταπόκριση των εργατικών σωματείων. Ακόμα και σε χώρους δουλειάς όπου εργάζονταν αποκλειστικά άντρες η καμπάνια υπέρ του δικαιώματος στην άμβλωση βρήκε θερμή στήριξη. Στην Ιταλία η

*Εκδήλωση στη Νομική
για ελεύθερες και δωρεάν εκτρώσεις.*

σύγκρουση με την Καθολική εκκλησία έφερε τη νομιμοποίηση του διαζυγίου και της έκτρωσης το 1976. Στην Ελλάδα η έκρηξη της Μεταπολίτευσης με την πτώση της Χούντας έβγαλε στο προσκήνιο τους αγώνες των γυναικών που ήταν οργανικό κομμάτι των θυελλωδών εργατικών μαχών που δίνονταν. Οι τηλεφωνήτριες του ΟΤΕ διεκδικούσαν εξάωρη εργασία, μισθολογική εξίσωση με τους άντρες εργαζόμενους του ΟΤΕ, δημιουργία παιδικών σταθμών στο χώρο δουλειάς.[4] Ήταν διεκδικήσεις που απλώθηκαν σε μία σειρά από χώρους δουλειάς, έφεραν την άνθιση των γυναικείων οργανώσεων και έφτασαν τελικά να υποχρεώσουν την κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ να ψηφίσει το νόμο για τη μισθολογική ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών, το οικογενειακό δίκαιο που μεταξύ άλλων καταργούσε την προίκα και την υποχρέωση της γυναίκας να παίρνει το επίθετο του συζύγου της. *«Τον Απρίλιο του 1983, με πρωτοβουλία της Αυτόνομης Κίνησης Γυναικών ξεκινά καμπάνια για τη νομιμοποίηση της έκτρωσης. Κυκλοφορεί κείμενο που υπογράφουν 500 γυναίκες και δηλώνουν δημόσια ότι έχουν κάνει εκτρώσεις, καταγγέλλουν το υπάρχον καθεστώς και απαιτούν άμεση αποποινικοποίηση. Τον Ιανουάριο του 1985, ο εισαγγελέας καλεί σε ανάκριση εφτά από τις 500 γυναίκες που έχουν υπογράψει το κείμενο. Αμέσως πολιορκείται το ανακριτικό γραφείο και ακολουθεί μία τεράστια συγκέντρωση αλληλεγγύης στα Προπύλαια με κεντρικό σύνθημα*

"είμαστε όλες παράνομες" που αναγκάζει την κυβέρνηση και τα δικαστήρια να βάλουν το φάκελο στο αρχείο. Ένα χρόνο μετά, η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ αναγκάστηκε να ψηφίσει το νόμο για τη νομιμοποίηση της έκτρωσης και τα επόμενα χρόνια να προωθήσει κοινωνικές υπηρεσίες όπως οι παιδικοί σταθμοί, τα ΚΑΠΗ, το ΕΣΥ, κέντρα οικογενειακού προγραμματισμού για δωρεάν αντισύλληψη».[5]

Τα χρόνια που ακολούθησαν στο τέλος της δεκαετίας του '80 και η δεκαετία του ΄90, με την άνοδο του νεοφιλελευθερισμού και την προσπάθεια για ξήλωμα των εργατικών κατακτήσεων συνοδεύτηκαν από οικονομικές και ιδεολογικές επιθέσεις στο γυναικείο κίνημα. Επιστρατεύονται σεξιστικά επιχειρήματα ότι η υπογεννητικότητα ευθύνεται για το μαρασμό των ταμείων και ότι καθιστά τη χώρα «ευάλωτη απέναντι στην Τουρκία». Ήταν η περίοδος που βάφτιζαν τα πορνοπεριοδικά «απελευθέρωση» για να συνοδεύσουν λίγο αργότερα τις μεγαλύτερες επιθέσεις στο ασφαλιστικό. Την κατάργηση της δεκαπενταετίας για τις γυναίκες με παιδιά για να βγουν σε σύνταξη και την εξίσωση των ορίων ηλικίας στο συνταξιοδοτικό στο όνομα της «ισότητας».

Μέσα στην περίοδο της οικονομικής κρίσης η ανάγκη του καπιταλισμού για μεγαλύτερη εκμετάλλευση της εργατικής τάξης για αύξηση των κερδών του σημαίνει και τη μεγαλύτερη καταπίεση των γυναικών. Οι σεξιστικές ιδέες που μιλάνε για την κατωτερότητα της γυναίκας, το «βιολογικό» προορισμό της να γίνει μάνα ή τη «μοναδική» ικανότητα να φροντίζει τους γύρω της, να είναι η βασική υπεύθυνη για το μεγάλωμα των παιδιών, έρχονται απευθείας από την κυρίαρχη τάξη και έχουν σκοπό ακριβώς την αύξηση των κερδών τους. Σ' αυτή την προσπάθεια ο θεσμός της οικογένειας έχει κεντρική θέση. Ενώ η παραγωγή στον καπιταλισμό είναι κοινωνικοποιημένη, η αναπαραγωγή της εργατικής τάξης γίνεται εξατομικοποιημένα μέσα στην οικογένεια. Η εργατική οικογένεια γίνεται ο θεσμός εκείνος που απαλλάσσει σε μεγάλο βαθμό το κράτος από τη φροντίδα των εργατών. Ενώ ο καπιταλισμός παράγει την «ελεύθερη» εργάτρια, ταυτόχρονα αναπαράγει τη γυναικεία καταπίεση. Όταν το κράτος αποσύρεται από την πρόνοια η εργατική οικογένεια και πολύ περισσότερο οι γυναίκες μέσα σε αυτήν, καλούνται να σηκώσουν αυτό το βάρος.

Νέα ορμή

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες με αφετηρία τη γέννηση του αντικαπιταλιστικού κινήματος οι εργατικοί αγώνες αποκτούν νέα ορμή. Οι γυναίκες βρίσκονται στην πρώτη γραμμή των αγώνων κερδίζοντας αυτοπεποίθηση για να συγκρουστούν σε όλα τα επίπεδα. Στην Ισπανία, το 2014, το συντηρητικό δεξιό Λαϊκό κόμμα προσπάθησε να επιβάλει περιορισμό στις εκτρώσεις και έλαβε μαζικές διαμαρτυρίες ως απάντηση, στέλνοντας τα σχέδιά τους στα σκουπίδια μαζί με τον υπουργό που τα στήριξε. Το 2018, σε μία συγκλονιστική διαδικασία δημοψηφίσματος, νομιμοποιήθηκαν οι εκτρώσεις στη Β. Ιρλανδία, μία χώρα όπου η εκκλησία θέλει να παίζει καθοριστικό ρόλο στις εξελίξεις. Ήταν τα ποσοστά στις εργατογειτονιές που σάρωσαν υπέρ του δικαιώματος στην έκτρωση. Στην Πολωνία κόντρα σε μία ακροδεξιά κυβέρνηση, χιλιάδες απέργησαν και διαδήλωσαν ενάντια στον περιορισμό του δικαιώματος στην έκτρωση και έφτασαν στη μεγαλύτερη ίσως κινητοποίηση των τελευταίων τριάντα χρόνων της ιστορίας της χώρας. Και εκεί η συμμετοχή των συνδικάτων έπαιξε καθοριστικό ρόλο. Στο τέλος του 2020 οι εκτρώσεις νομιμοποιήθηκαν στην Αργεντινή, εν μέσω μαζικών διαδηλώσεων, ενός κινήματος που ονομάστηκε «πράσινο τσουνάμι». Μέχρι τότε απαγορευόταν η έκτρωση ακόμα και σε περιπτώσεις βιασμού.

Στην Ελλάδα επίσης το κίνημα για τη γυναικεία απελευθέρωση δυναμώνει, από τις απεργιακές κινητοποιήσεις στις 8 Μάρτη τα τελευταία χρόνια ως τις καταγγελίες των σεξουαλικών παρενοχλήσεων, των βιασμών και την οργή για τις γυναικοκτονίες. Η Κίνηση για την απεργιακή 8 Μάρτη έπαιξε καθοριστικό ρόλο σ' αυτές τις εξελίξεις. Η διεκδίκηση για τον έλεγχο των σωμάτων μας, το δικαίωμα στην αντισύλληψη, την έκτρωση χρειάζεται να αποκτήσουν κεντρική θέση στις μάχες που δίνουμε. Υπάρχει μαζική αμφισβήτηση των κυρίαρχων ιδεών και προτύπων για το ρόλο της γυναίκας και χρειάζεται να μετατραπεί σε συγκεκριμένα αιτήματα και μάχες.

Τα ιατρεία οικογενειακού προγραμματισμού πρέπει να πολλαπλασιαστούν και να είναι πραγματικά προσβάσιμα σε όλες και όλους. Εκεί μπορεί να μάθει ο καθένας και η καθεμία για όλες τις μεθόδους αντισύλληψης, για τον προγραμματισμό προληπτικών εξετάσεων για την υγεία της γυναίκας κ.α. Να καταργηθούν οι νόμοι που περιορίζουν το δικαίωμα στην έκτρωση. Μόνο με τέτοια βήματα έχει νόημα η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στα σχολεία, αλλιώς είναι κενό γράμμα. Να δημιουργηθούν δημόσιοι βρεφονηπιακοί και παιδικοί σταθμοί με εικοσιτετράωρη λειτουργία και να ενισχυθεί το δημόσιο σύστημα υγείας.

Στις 25 Νοέμβρη, στην παγκόσμια ημέρα για την εξάλειψη της βίας κατά των γυναικών θα είμαστε στο δρόμο για να διεκδικήσουμε όλα αυτά. ■

Σημειώσεις

1. https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/preventing-unsafe-abortion
2. Το woman΄s march δημοσίευσε τα ονόματα εφτά μεγάλων επιχειρήσεων που χορήγησαν πάνω από εκατό χιλιάδες δολάρια στην καμπάνια για τον περιορισμό του δικαιώματος στην έκτρωση στο Τέξας https://www.sacurrent.com/sanantonio/atandt-and-other-corporations-funneled-millions-to-lawmakers-behind-texas-abortion-ban/Content?oid=27081538
3. https://www.prosexo.gr/
4. «Η πάλη για την απελευθέρωση των γυναικών» Μ. Στύλλου, μαρξιστικό βιβλιοπωλείο σελ. 49
5. https://socialismfrombelow.gr/article.php?id=1069

Αθήνα, 9 Οκτώβρη

Ο αγώνας των προσφύγων είναι υπόθεση όλων μας

Ο ρατσισμός κατά των προσφύγων είναι κεντρική κυβερνητική επιλογή. Μπορούμε και πρέπει να τον τσακίσουμε, υποστηρίζει ο Δημήτρης Δασκαλάκης

«Να μην σιγήσετε για να μην είστε συνένοχοι στο έγκλημα τους, για να μην υποστείτε και εσείς τα ίδια. Είμαστε εδώ και αντιστεκόμαστε όχι μόνοι μας αλλά όλοι μαζί. Δεν θα τους επιτρέψουμε να κάνουν όλα αυτά που θέλουν στην ανθρωπότητα. Θα τους σταματήσουμε με τη δράση μας και την αντίστασή μας. Ντόπιοι και πρόσφυγες με τις σημαίες και τις γροθιές μας υψωμένες να φωνάξουμε "Ποτέ ξανά φασισμός"».

Τα λόγια αυτά που απεύθυνε στους συγκεντρωμένους από το βήμα της αντιφασιστικής-αντιρατσιστικής διαδήλωσης στις 9 Οκτώβρη η προσφυγοπούλα ακτιβίστρια και συγγραφέας, Παρβάνα Αμίρι είναι ενδεικτικά της μαχητικής διάθεσης που έδειξαν οι πρόσφυγες σε όλη τη διάρκεια της διαδήλωσης που καλούσε η ΚΕΕΡΦΑ μαζί με κοινότητες μεταναστών, πρόσφυγες από τα στρατόπεδα και εργατικά σωματεία.

Τα λόγια της Παρβάνα Αμίρι αποτελούν συγχρόνως μια πρόσκληση σε όλο το αντιφασιστικό και αντιρατσιστικό κίνημα να αναγνωρίσει τη δύναμη που αποτελούν οι πρόσφυγες στη μάχη ενάντια στον φασισμό.

Η 9 Οκτώβρη ήταν ένα ακόμα σημαντικό βήμα στην κατεύθυνση του κοινού αγώνα με τους μετανάστες και τους πρόσφυγες ενάντια στην κυβέρνηση Μητσοτάκη, η οποία μπροστά στις αποτυχίες που διαδέχονται η μία την άλλη (οικονομία, πανδημία, πυρκαγιές, πλημμύρες), κάνει τον θεσμοθετημένο ρατσισμό και την ισλαμοφοβία πολιορκητικό της κριό. Στην προσπάθεια να διασπάσει και να αποπροσανατολίσει ένα εργατικό κίνημα που δεν έχει σταματήσει να δίνει μάχες, η ρατσιστική προπαγάνδα της κυβέρνησης έχει ως βασική ιδεολογική στόχευση να εμπεδωθεί η προσφυγιά ως «παράνομη μετανάστευση», ως ένα έγκλημα που οι δράστες του μπορούν να τιμωρούνται με οποιονδήποτε τρόπο. Για να το πετύχει αυτό οικοδομεί και βάζει σε λειτουργία, με την οικονομική και πολιτική στήριξη της ΕΕ, έναν τερατώδη κρατικό μηχανισμό επαναπροωθήσεων και στρατοπέδων-φυλακών και καταστρατηγεί το δικαίωμα στο άσυλο επιχειρώντας να απογυμνώσει τους πρόσφυγες από την ίδια την ανθρώπινή τους υπόσταση και να τους παρουσιάσει συλλήβδην ως «απειλή».

Παράνομες επαναπροωθήσεις

Μέχρι πρόσφατα η ελληνική κυβέρνηση αρνούνταν συστηματικά πως το ελληνικό λιμενικό πραγματοποιεί παράνομες επαναπροωθήσεις, οι οποίες παραβιάζουν, μεταξύ πολλών άλλων νόμων, την απαγόρευση ομαδικών απελάσεων του άρθρου 19 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ. Στην επίσκεψή του όμως στη νέα Ελεγχόμενη Κλειστή Δομή (ΕΚΔ) της Σάμου στις αρχές Οκτώβρη, ο Μητσοτάκης δήλωσε πως *«για κάθε αποτροπή παράνομης εισόδου η οποία λαμβάνει χώρα στη θάλασσα, άλλες τόσες είναι και οι περιπτώσεις όπου το Λιμενικό μας, με αυτοθυσία, σώζει ανθρώπινες ζωές»*.

Πρόκειται για μια ωμή παραδοχή πως τα παράνομα δολοφονικά push-backs γίνονται εν γνώσει της κυβέρνησης. Με εντολή της, το Λιμενικό «εξαφανίζει» ανθρώπους που βρίσκονται επικίνδυνα στριμωγμένοι συνήθως μέσα σε μικρά φουσκωτά ή ακόμα χειρότερα τους βάζει το ίδιο μέσα σε αυτά όταν τους βρίσκει ξεβρασμένους σε κάποια ακτή, και τους οδηγεί κρυφά στα θαλάσσια σύνορα για να τους σπρώξει από την άλλη πλευρά, αδιαφορώντας ακόμα και για την ζωή εγκύων γυναικών και μικρών παιδιών.

Οι μαρτυρίες όχι μόνο οργανώσεων που πραγματοποιούν διασώσεις αλλά και ντόπιων εργαζόμενων και αγροτών όλο και πληθαίνουν, ενώ πλέον επιβεβαιώνονται και από πολύμηνη δημοσιογραφική έρευνα 10 κορυφαίων ευρωπαϊκών δημοσιογραφικών οργανισμών.[1] Δεν είναι όμως μόνο το Αιγαίο. Και στον Έβρο, οι παράνομες επαναπροωθήσεις, αποτελούν «κανονικότητα» όπου σύμφωνα με τις καταγγελίες προσφύγων συμμετέχουν άτομα *«που φορούν διακριτικά τα οποία δεν παραπέμπουν ούτε σε αστυνομικές αρχές αλλά ούτε και στο στρατό»* και *«ομιλούν άλλοτε την Ελληνική γλώσσα και άλλοτε γλώσσες διαφορετικής προέλευσης»*:[2] ένοπλες πολιτοφυλακές ακροδεξιών ευρωπαίων δολοφόνων δηλαδή που δρουν με την ανοχή και την κάλυψη του υπουργείου.

Ο υπουργός Μετανάστευσης Μηταράκης πρόσθεσε στο νομοσχέδιο για τη μετανάστευση που ψηφίστηκε το Σεπτέμβριο το άρθρο 40. Με αυτό απαγορεύει διασώσεις που δεν γίνονται υπό τον έλεγχο του Λιμενικού.[3] Ποινικοποιεί εν ολίγοις τη διάσωση, αναγκάζοντας ακόμα και τους «ευρωπαίους εταίρους» να ζητήσουν εξηγήσεις.

Όσες εξηγήσεις και να ζητήσει όμως εκ μέρους της ΕΕ η αρμόδια επίτροπος Ίλβα Γιόχανσον, η ΕΕ είναι εξίσου συνένοχη στο έγκλημα. Η συνοριοφυλακή της ΕΕ, η Frontex, μετά από δεκάδες καταγγελίες, ερευνάται πλέον από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Καταπολέμησης Απάτης (OLAF) για *«παρενόχληση, ανάρμοστη συμπεριφορά και επαναπροωθήσεις»* προσφύγων, ενώ πρόσφατα κατατέθηκε προσφυγή στο Δικαστήριο της Ε.Ε. στο Λουξεμβούργο, κατηγορώντας την πως, όχι απλά δεν εμπόδισε, αλλά συμμετείχε και η ίδια στην παράνομη επαναπροώθηση 10 Σύρων προσφύγων.[4]

Αντίστοιχες καταγγελίες υπάρχουν και για την υπόλοιπη Μεσόγειο όπου δραστηριοποιείται η Frontex σε συνεργασία με το Λιμενικό της Λιβύης και άλλων χωρών αλλά και στα σύνορα της Πολωνίας με την Λευκορωσία.

Στρατόπεδα συγκέντρωσης

Για όσους καταφέρουν τελικά να περάσουν και να καταγραφούν, η κυβέρνηση επιφυλάσσει έναν δεύτερο εφιάλτη: τον εγκλεισμό σε προσφυγικά στρατόπεδα, τα λεγόμενα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ). Τα περισσότερα βρίσκονται έξω από τις πόλεις και τα χωριά, με άθλιες συνθήκες διαβίωσης και διατροφής, με σχεδόν ανύπαρκτη ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, όπου οι πρόσφυγες κρατούνται στην πραγματικότητα για όσο διάστημα αποφασίζουν οι διοικητές των ΚΥΤ και πεθαίνουν χωρίς να λογοδοτεί κανείς, όπως έγινε και με τους Μάκι Ντιαμπατέ και Μιμί Μουκάγιε λόγω έλλειψης ιατρικής φροντίδας αλλά και τον Ιμπραήμ Εργκιούν που αυτοκτόνησε επειδή δεν άντεξε τις συνεχόμενες πολύμηνες παρατάσεις της κράτησής του.

Μέσα σε αυτά τα στρατόπεδα, σύμφωνα με έκθεση της Save the children και του Ελληνικού Συμβουλίου για τους Πρόσφυγες, μόνο 7 από τα 2.900 παιδιά παρακολούθησαν το 2020 κάποια μαθήματα, εικόνα που επιβεβαιώνει και ο Συνήγορος του Πολίτη.[5] Για όσα μένουν σε άλλους προσφυγικούς καταυλισμούς το ποσοστό δεν ξεπερνά το 15%. Το κράτος πετάει έξω από την εκπαιδευτική διαδικασία τα προσφυγόπουλα. Κι όμως, παρά τις δυσκολίες της καθημερινότητας, οι πρόσφυγες θέλουν και στέλνουν τα παιδιά τους σχολείο σπάζοντας με τον πιο εκκωφαντικό τρόπο τις ακροδεξιές θεωρίες πως «δεν θέλουν να προσαρμοστούν».

Η κυβέρνηση προχωράει ακόμα παραπέρα τον πόλεμο ενάντια στους πρόσφυγες με τις νέες Ελεγχόμενες Κλειστές Δομές (ΕΚΔ). Εγκαινιάζοντας μια νέα τέτοια «πρότυπη» ΕΚΔ στη Σάμο –ακολουθούν Λέρος, Χίος, Κως, Λέσβος και Φυλάκιο Έβρου–, ο Μηταράκης δήλωσε πως πρόκειται *«για μια δομή σύγχρονη και ασφαλή για διαμένοντες, εργαζόμενους αλλά και κατοίκους, μακριά από τον αστικό ιστό»*. Σύμφωνα με το υπουργείο, η δομή έχει *«διπλή περίφραξη ασφαλείας τύπου ΝΑΤΟ, η οποία σε συνδυασμό με την εγκατάσταση στην είσοδο των απαραίτητων συστημάτων ελέγχου, όπως τουρνικέ, μαγνητικές πύλες, x-rays, σύστημα access control δύο παραγόντων (ταυτότητα και αποτύπωμα), εξασφαλίζει την ασφαλή και ελεγχόμενη είσοδο και έξοδο από τη δομή σε όποιον το δικαιούται»*. Πέρα από τον εξόφθαλμο ρατσισμό που παρουσιάζει την ασφάλεια των κατοίκων ως εξαρτώμενη από την απόσταση της δομής, η δήλωση του υπουργού βρίθει υποκρισίας: πρόκειται, όπως και όλες οι άλλες νέες δομές που ετοιμάζονται, για υπερσύγχρονες –και πανάκριβες– φυλακές.

Σε αυτές συνυπάρχουν όλες οι συν-

θήκες ώστε οι πρόσφυγες να κατασκευάζονται ως «άλλοι» για τους οποίους δεν ισχύουν οι ίδιοι νόμοι και οι οποίοι δεν έχουν ούτε καν τα βασικά ανθρώπινα δικαιώματα. Τυπικά, οι διαμένοντες θα δικαιούνται να μπαίνουν και να βγαίνουν για κάποιες ώρες αλλά το ποιος θα δικαιούται, το πότε και το πόσο, θα μπορεί να το ορίζει ο διοικητής του κάθε στρατοπέδου-φυλακή. Αυτός που, σύμφωνα πάντα με το Δελτίο Τύπου (21/9/2021), *«με τη χρήση drones αλλά και με Κλειστό Σύστημα Παρακολούθησης (CCTV), το οποίο χρησιμοποιεί "έξυπνο" λογισμικό»* θα μπορεί να ελέγχει την κάθε κίνηση των προσφύγων. Ίσως και ο ίδιος ο Μηταράκης, που από το νέο Κέντρο Διαχείρισης Συμβάντων του Υπουργείου στην Αθήνα –έναν Μεγάλο Αδελφό κόστους εκατομμυρίων ευρώ– θα είναι συνδεδεμένος με όλες τις κάμερες των στρατοπέδων και με τα δεδομένα εισόδου και εξόδου από αυτά. Στους ίδιους τους πρόσφυγες βέβαια απαγορεύεται η οποιαδήποτε φωτογράφιση ή βιντεοσκόπηση που θα μπορούσε να αναδείξει τη βαρβαρότητα της ζωής μέσα σε αυτές, ενώ η είσοδος τρίτων ουσιαστικά απαγορεύεται και καθίσταται απολύτως αδύνατη και παράνομη.

Πάνω στα κορμιά των προσφύγων στήνεται συγχρόνως ένα ξέφρενο γλέντι κερδοσκοπίας. Το συνολικό κόστος της ανέγερσης του νατοϊκού τύπου φράχτη σε Έβρο, παλαιά ΚΥΤ και νέες ΕΚΔ καθώς και της κατασκευής των τελευταίων, ξεπερνάει τα 500 εκατομμύρια ευρώ και την πίτα την μοιράζονται κυρίως τρεις μεγάλες εταιρείες: Ιντρακόμ-Ιντρακάτ, Μυτιληναίος και ΤΕΡΝΑ. Τη διαχείριση αυτών των δομών, κόστους 456 εκατομμυρίων ευρώ για τέσσερα χρόνια, θα την μοιράζονται σχεδόν εξ' ολοκλήρου δύο τρεις κοινοπραξίες των παραπάνω κατασκευαστικών με εταιρείες *«παροχής ολοκληρωμένων λύσεων ασφαλείας»* όπως η ESA και η ICTS Hellas Security Solutions.

Τον κύκλο του πανηγυριού κλείνουν οι γίγαντες της βιομηχανικής σίτισης

«Ανοίξτε τα σύνορα, ανοίξτε τις πόλεις» γράφει το πανό των προσφύγων.

καθώς τον περασμένο Ιούλη *«κοινοπραξία των Vivartia και Γευσήνους, χτύπησε πέντε από τα έξι τμήματα του δημόσιου διαγωνισμού για τα συσσίτια των στρατοπέδων προσφύγων σε όλη τη χώρα, συνολικής αξίας 290,55 εκατομμυρίων ευρώ το χρόνο».*[6] Και την ίδια στιγμή το υπουργείο έχει αποφασίσει να διακόψει επίδομα και σίτιση σε όσους πρόσφυγες έχουν ολοκληρώσει τη διαδικασία ασύλου αφήνοντας αβοήθητους ανθρώπους που μέχρι χθες ήταν φυλακισμένοι ή εξαναγκασμένοι από το κράτος στην προνοιακή εξάρτηση[7] και δεν είχαν καμία δυνατότητα να εργαστούν κανονικά.

Για να ολοκληρώσουν όμως την επίθεσή τους, ΕΕ και κυβέρνηση χρειάζονται να προχωρήσουν σε μια ουσιαστική κατάργηση του ασύλου. Με τον χαρακτηρισμό της Τουρκίας ως ασφαλούς τρίτης χώρας για όσους πρόσφυγες έρχονται από Συρία, Αφγανιστάν, Πακιστάν, Μπαγκλαντές και Σομαλία, η κυβέρνηση στην πραγματικότητα καταργεί για πάνω από 80% του συνόλου των προσφύγων το δικαίωμα στο άσυλο. Η συντριπτική πλειοψηφία των αιτήσεων για άσυλο (θα) απορρίπτονται αυτόματα ως «απαράδεκτες» και δεν (θα) εξετάζονται ποτέ «επί της ουσίας». Οι περισσότεροι πρόσφυγες θα καταλήγουν φυλακισμένοι στις ΕΚΔ και θα πληρώνουν δικηγόρους και διοικητικά έξοδα που ανέρχονται σε χιλιάδες ευρώ για να καταλήξουν τις περισσότερες φορές σε απορριπτικές απαντήσεις.

Εντωμεταξύ στο μπρα-ντε-φερ μεταξύ ΕΕ και Τουρκίας που αφορά στην τήρηση των όρων της συμφωνίας για το μεταναστευτικό (2016) έρχεται και ξανάρχεται και από τις δύο πλευρές η κατηγορία για «εργαλειοποίηση» των προσφύγων. Η πραγματικότητα όμως είναι πως η κυνική αντιμετώπιση των προσφύγων έχει να κάνει με την καρδιά της συμφωνίας που βάζει σε μια ζυγαριά ανθρώπινες ζωές και οικονομικά ανταλλάγματα.

Αυτή την λογική του δούναι και λαβείν ανθρώπινων ζωών πρόκειται να βαθύνει ακόμα περισσότερο το νέο Σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο που συζητά η ΕΕ. Κομμάτι του λεγόμενου «μηχανισμού αλληλεγγύης» που προβλέπει είναι και η λεγόμενη χορηγία επιστροφής: *«τα κράτη μέλη θα παρέχουν... στήριξη στο κράτος μέλος που βρίσκεται υπό πίεση για την ταχεία επιστροφή των ατόμων που δεν έχουν δικαίωμα παραμονής...». «Ωστόσο εάν μετά από 8 μήνες οι προσπάθειες αυτές αποδειχθούν ανεπιτυχείς... θα μεταφέρουν (στο έδαφος τους) τα ενδιαφε-*

ρόμενα πρόσωπα και θα συνεχίζουν τις προσπάθειές για την επιστροφή τους».[8] Για κάθε τέτοια μετεγκατάσταση δε, το κράτος χορηγός(!) θα λαμβάνει μια εισφορά από την ΕΕ για να συνεχίσει τη διαδικασία επιστροφής, ύψους 10.000 ευρώ. Στήνουν δηλαδή έναν μηχανισμό εκατομμυρίων ευρώ «που θα παράγει "παράνομους ανθρώπους" οι οποίοι θα "πουλιούνται" και θα "αγοράζονται" μέσα στην ΕΕ».[9] Η εμπειρία της Ιταλο-Λιβυκής συμφωνίας έχει δείξει καθαρά ποιες είναι οι συνέπειες μιας τέτοιας «ανταποδοτικής» πολιτικής. Από τις αρχές Οκτώβρη χιλιάδες πρόσφυγες έχουν συγκεντρωθεί μπροστά στα γραφεία της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ διαμαρτυρόμενοι για τα *«συνεχιζόμενα σκλαβοπάζαρα, την κακοποίηση, τις αυθαίρετες συλλήψεις, τη μακροχρόνια κράτηση, την καταναγκαστική εργασία, τις δολοφονίες και τους θανάτους στη Μεσόγειο και τη Σαχάρα».*[10] Τους δράστες αυτών των βασανιστηρίων, που ο ΟΗΕ έχει καταγγείλει ως εγκλήματα κατά της ανθρωπότητας,[11] θέλει η κυβέρνηση να τους εκπαιδεύσει το Ελληνικό Λιμενικό.

Σύνορα ανοιχτά

Απέναντι σε αυτή την ενορχηστρωμένη και πολύπλευρη επίθεση της άρχουσας τάξης, η Αριστερά οφείλει να κάνει το χτίσιμο του δικού της αντιρατσιστικου τείχους σε ολόκληρη την κοινωνία, με πρώτα και καλύτερα τα εργατικά συνδικάτα, προτεραιότητα. Αυτό συνεπάγεται μια ξεκάθαρη θέση ενάντια στα κλειστά στρατόπεδα αλλά και για ανοιχτά σύνορα για όλους, χωρίς «ναι μεν αλλά».

Το να περιορίζεται η Αριστερά στην ανάγκη για «απεγκλωβισμό» των προσφύγων συνιστά εγκλωβισμό της ίδιας στο επιχείρημα της κυβέρνησης πως οι πρόσφυγες «δεν χωράνε όλοι εδώ» και άρα πρέπει να προωθηθούν προς τις χώρες που επιθυμούν να πάνε. Πρόκειται για κατάφορα ψέμματα στα οποία η Αριστερά δεν πρέπει να τσιμπάει: οι πρόσφυγες όχι απλά χωράνε, αλλά χρειάζονται και μάλιστα χρειάζονται πολύ και πολλοί, για τις δουλειές μας και για τους αγώνες μας. Πρέπει λοιπόν να είναι καταρχάς καλοδεχούμενοι εδώ, όπου και εφόσον αποφασίσουν να πάνε στη συνέχεια.

Είναι εξίσου λανθασμένη η αντίληψη που, ενώ το κατεξοχήν κόμμα της αστικής τάξης βρίσκεται στην κυβέρνηση εδώ και δύο χρόνια και εφαρμόζει την πιο σκληρή πολιτική κλειστών συνόρων έως σήμερα, βλέπει το αίτημα για ανοιχτά σύνορα ως *«στήριξη των κοσμοπολίτικων θέσεων της ελληνικής αστικής τάξης».*[12] Αν η τελευταία έχει ασπαστεί πλήρως ένα «κοσμοπολίτικο» ιδεολόγημα αυτό είναι η ισλαμοφοβία και όχι τα ανοιχτά σύνορα. Όπως σημειώνει ο Νίκος Λούντος *«Η ισλαμοφοβία είναι το πιο προωθημένο ιδεολογικό εργαλείο των ευρωπαίων ρατσιστών. Η μαζική αντίσταση και τα κινήματα έχουν βγάλει μια σειρά διχαστικά και ρατσιστικά εργαλεία εκτός πολιτικής νομιμοποίησης... Αλλά η ισλαμοφοβία θεωρείται ρατσισμός του σαλονιού και παραμένει στο απυρόβλητο. Όχι μόνο προσβάλλουν δύο δισεκατομμύρια ανθρώπους σε ολόκληρο τον πλανήτη, αλλά έχουν το θράσος να δηλώνουν περήφανοι και μάλιστα να παρουσιάζουν τον ρατσισμό τους με προοδευτικό περιτύλιγμα».*[13]

Ένα άλλο επιχείρημα που ακούγεται συχνά είναι πως το αίτημα για ανοιχτά σύνορα είναι μεν σωστό αλλά «δεν μας παίρνει». Συχνά δε συνοδεύεται με σχήματα περί «εκφασισμού» της κοινωνίας. Όμως σε μια κοινωνία όπου το αντιφασιστικό κίνημα έστειλε τη Χρυσή Αυγή από τις προβλέψεις που πριν δέκα περίπου χρόνια πλησίαζαν το 20% στο 2,93% και από τα βουλευτικά έδρανα στα κελιά του Δομοκού, δεν μπορούμε να λέμε πως υπάρχει εκφασισμός.

Είναι η επιμονή στη νομιμοποίηση του ρατσισμού και της ισλαμοφοβίας από την κυβέρνηση και τους κρατικούς θεσμούς που δίνει στους ασθμαίνοντες φασίστες το απαραίτητο οξυγόνο για να επιχειρούν να ανανήψουν τα τάγματα εφόδου και τα πογκρόμ. Εκεί πατάνε τα διάφορα φασιστοειδή που προσπαθούν να σηκώσουν κεφάλι και όχι σε κάποια υποτιθέμενη «σιωπηλή φασιστική πλειοψηφία». Από τη μία στιγματίζουν τους πρόσφυγες ως εισβολείς που αξίζουν να φυλακίζονται επ' αορίστου και από την άλλη κάνουν πλάτες στους χρυσαυγίτες αποφυλακίζοντας τον πυρηνάρχη της ΧΑ στην Νίκαια, Γ. Πατέλη και τους Γ. Τσακανίκα και Ν. Παπαβασιλείου, τσαλαπατώντας την καταδικαστική απόφαση.

Τόσο η μεγαλειώδης διαδήλωση του Εφετείου στις 7 Οκτώβρη 2020 και η πλατιά στήριξη που είχε μέσα στην κοινωνία όμως, όσο και οι πρόσφατες μαζικές, ενωτικές και άμεσες απαντήσεις στις απελπισμένες –αλλά επικίνδυνες– επετειακές επανεμφανίσεις των φασιστών σε Σταυρούπολη και Ν. Ηράκλειο και στην επέτειο του ενός χρόνου από την καταδίκη της ΧΑ, αναδεικνύουν πως το πλειοψηφικό ρεύμα το αποτελεί ο αντιφασισμός και ο αντιρατσισμός. Με αυτή τη δύναμη λοιπόν, της μεγάλης πλειοψηφίας του αντιφασιστικού κινήματος αλλά και του μεγάλου κινήματος αλληλεγγύης στους πρόσφυγες του 2015, η Αριστερά μπορεί και πρέπει να δώσει τη μάχη ενάντια στις ρατσιστικές πολιτικές της κυβέρνησης μέσα από τους δικούς της θεσμούς, του εργατικού κινήματος σε χώρους δουλειάς και γειτονιές.

Και δεν ξεκινάμε από το μηδέν. Στα νοσοκομεία οι γιατροί και οι νοσηλευτές που σταμάτησαν παλαιότερα τις «αιμοδοσίες μόνο για Έλληνες» της Χρυσής Αυγής, αυτοί που στην πράξη κράτησαν τα δημόσια νοσοκομεία ανοιχτά για τους πρόσφυγες ακόμα και όταν η κυβέρνηση τους έκοβε το ΑΜΚΑ, είναι αυτοί που παλεύουν σήμερα ενάντια στις αναστολές-απολύσεις και την ιδιωτικοποίηση της Υγείας από τον μεταφασίστα Πλεύρη. Οι εκπαιδευτικοί που παλεύουν ενάντια στην αξιολόγηση της Κεραμέως και τη διάλυση της δημόσιας Παιδείας είναι αυτοί που υποδέχτηκαν τα προσφυγόπουλα

Τα προσφυγόπουλα παλεύουν ενάντια στους πιο σκληρούς αποκλεισμούς.

στα σχολεία τους, στελέχωσαν τις ΔΥΕΠ και κράτησαν τα όνειρα των προσφυγόπουλων ζωντανά ακόμα και στις δύσκολες συνθήκες της πανδημίας. Οι φοιτητές που δεν άφησαν ποτέ τους φασίστες να εμφανιστούν οργανωμένα στις σχολές τους είναι αυτοί που έσπασαν τις απαγορεύσεις, έστειλαν την πανεπιστημιακή αστυνομία στην αναμονή και δίνουν τη μάχη για ανοιχτά πανεπιστήμια για όλους και όλες.

Με τον ίδιο τρόπο οι εργαζόμενοι στην εστίαση των νοσοκομείων που σήμερα θέλει να τους απολύσει για να την ιδιωτικοποιήσει ο Πλεύρης είναι αυτοί που μπορούν να παλέψουν όχι μόνο για τις δουλειές τους αλλά και για να εξασφαλίσουν ότι με τη βοήθεια των εργαζόμενων στους αντίστοιχους δήμους και τις δημοτικές κινήσεις οι πρόσφυγες που μένουν στις κοντινές δομές θα μπορούν, μέχρι να τις κλείσουμε, να τρέφονται σύμφωνα με τις ανάγκες τους με βάση την ηλικία τους, τις ασθένειες τους, τις συνήθειες τους, και όχι με βάση την ανάγκη των βιομηχάνων της σίτισης για κέρδη. Με τη στήριξη των εργατών του Επισιτισμού που βρέθηκαν μαζικά στους δρόμους της Καλλιθέας μετά από τον θάνατο σε εργατικό ατύχημα του πακιστανού ντελιβερά συναδέλφου τους Ανέες Μιρ.

Δυναμώνοντας τις αντιρατσιστικές της διεκδικήσεις, η εργατική τάξη δυναμώνει και τα δικά της αιτήματα. Το εργατικό κίνημα μπορεί να παλέψει για κοινωνικές υπηρεσίες, εκπαίδευση και Υγεία για όλους ώστε να κάνει την ανθρώπινη υποδοχή των προσφύγων υπόθεσή του διεκδικώντας τη δημιουργία χιλιάδων θέσεων εργασίας. Και σε αυτή τη μάχη, οι πρόσφυγες έξω αλλά και μέσα από τα στρατόπεδα είναι οι καλύτεροί της σύμμαχοι, είναι κομμάτι της ίδιας. Το έχουν δείξει τόσο με τους δικούς τους αγώνες ενάντια στις ρατσιστικές πολιτικές όσο και με τη συμμετοχή τους στους αγώνες του εργατικού κινήματος. Τα «σύνορα ανοιχτά» και «καλοδεχούμενοι οι πρόσφυγες» δεν είναι απλά ανθρωπιστικά συνθήματα, είναι κάλεσμα για να δυναμώσουμε τους αγώνες ολόκληρης της τάξης μας απέναντι στη συνολικότερη επίθεση των από πάνω.

Είναι στο χέρι της Αριστεράς και ιδιαίτερα της αντικαπιταλιστικής, να κάνει, αξιοποιώντας τη δυναμική του αντιφασιστικού κινήματος, αυτά τα ρυάκια ορμητικό ποτάμι που θα παρασύρει τους φράχτες και τα στρατόπεδα και θα ανοίξει την προοπτική όχι μόνο για να μετράνε οι ζωές του Ιμπραήμ και της Μιμί όσο αυτές των ντόπιων αλλά έτσι ώστε πρόσφυγες, μετανάστες και ντόπιοι να παλέψουμε μαζί για μια κοινωνία χωρίς φτώχεια, καταπίεση και εκμετάλλευση. ■

Σημειώσεις

1. Εφημερίδα των Συντακτών, 7/10/2021, "Μασκοφόροι του Λιμενικού εγκληματούν με άνωθεν εντολές" https://www.efsyn.gr/ellada/dikaiomata/313569_maskoforoi-toy-limenikoy-egklimatoyn-me-anothen-entoles
2. Η κοινή έκθεση των ΑΡΣΙΣ, Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες (ΕΣΠ) και HumanRights360 είναι διαθέσιμη στο www.humanrights360.org/wp-content/uploads/REPORT_GR.pdf
3. Νόμος 4825/2021 - ΦΕΚ 157/Α/4-9-2021, https://www.e-nomothesia.gr/kat-allodapoi/nomos-4825-2021-phek-157a-4-9-2021.html
4. Εφημερίδα των Συντακτών, 7/10/2021, "Στο ευρωσκαμνί η Frontex για παράνομη επαναπροώθηση", www.efsyn.gr/ellada/dikaiomata/315470_sto-eyroskamni-i-frontex-gia-paranomi-epanaproothisi
5. Ελληνικό Συμβούλιο για τους Πρόσφυγες, 15/9/2021 "Ελλάδα: Το μέλλον πάνω από 20.000 παιδιών προσφύγων βρίσκεται στον αέρα λόγω κυβερνητικής αμέλειας", https://www.gcr.gr/el/news/press-releases-announcements/item/1809-ellada-to-mellon-pano-apo-20-000-paidion-prosfygon-vrisketai-ston-aera-logo-kyvernitikis-ameleias
6. Εργατική Αλληλεγγύη,14/7/2021, "Κερδοσκοπία ακόμα και με το φαΐ των προσφύγων", https://ergatiki.gr/article.php?id=24531
7. Για την κρατική πολιτική της εξάρτησης των προσφύγων από τα επιδόματα βλέπε Κουραχάνης Νίκος, Πολιτικές Στέγασης Προσφύγων, Προς την κοινωνική ενσωμάτωση ή την προνοιακή εξάρτηση, Εκδόσεις Τόπος, 2019.
8. Το κείμενο του συμφώνου είναι διαθέσιμο στο https://bit.ly/3nFlcfF
9. Kouniaki, E. (2021). Weaponizing Refugees at the Land Borders of Evros: Constructing the Other Through Fear and Danger. https://www.law.ox.ac.uk/research-subject-groups/centre-criminology/centreborder-criminologies/blog/2021/06/weaponizing
10. Βλέπε στο https://bit.ly/3CruPou
11. Libya: Evidence crimes against humanity and war crimes committed since 2016, 4/10/2021, https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=27595&LangID=E
12. Ριζοσπάστης, 14/3/2021,«Η μόνη λύση αλληλεγγύης είναι ανοιχτά σύνορα», https://www.rizospastis.gr/story.do?id=10714555
13. Εργατική Αλληλεγγύη, 4/11/2020, "Ισλαμοφοβία: Ρατσιστικό Εργαλείο", https://ergatiki.gr/article.php?id=23114

Η Αναλένα Μπέρμποκ των Πράσινων, ο Όλαφ Σολτς του SPD και ο Κρίστιαν Λίντερ των Φιλελεύθερων ψάχνουν τη συγκυβέρνηση που θα διαδεχθεί την Μέρκελ.

ΓΕΡΜΑΝΙΑ ΜΕΤΑ ΤΙΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Κρίση στην καρδιά της ΕΕ

Ο Σωτήρης Κοντογιάννης γράφει για την "μετα-Μέρκελ εποχή" και τις μάχες που ακολουθούν.

Την Παρασκευή 15 Οκτωβρίου οι Σοσιαλδημοκράτες (SPD), οι Πράσινοι (Die Grünen) και οι Ελεύθεροι Δημοκράτες (FDP) της Γερμανίας ξεκίνησαν, ύστερα από μια εβδομάδα προκαταρτικών συζητήσεων και επίσημα τις διαπραγματεύσεις για τον σχηματισμό μια κοινής, τρικομματικής κυβέρνησης. Αν ο γύρος αυτός των συνομιλιών δεν σκοντάψει σε κάποια σημαντική διαφωνία, ο Όλαφ Σολτς, ο ηγέτης του SPD θα διαδεχτεί σε μερικές εβδομάδες την Άνγκελα Μέρκελ στην καγκελαρία. Τα σύννεφα της πολιτικής κρίσης, όμως, που σκοτεινιάζουν ολοένα και πιο απειλητικά τα τελευταία χρόνια τον ουρανό της Γερμανίας, ούτε μπορούν, ούτε πρόκειται να διαλυθούν με συγκυριακές συμφωνίες κορυφής και την μοιρασιά της εξουσίας σε περισσότερα κόμματα.

Οι εκλογές της 26ης Σεπτεμβρίου ανέδειξαν το SPD στο μεγαλύτερο κόμμα στο ομοσπονδιακό κοινοβούλιο της Γερμανίας. Αλλά δύσκολα μπορεί να μιλήσει κανείς για «νίκη». Το SPD πήρε το 25,7% των ψήφων. Μόνο δυο φορές στην μεταπολεμική του ιστορία, το 2009 με 20,5% και το 2017 με 23,0% έχει πέσει πιο χαμηλά σε ομοσπονδιακές εκλογές. Στην πραγματικότητα το μόνο που κατάφερε ο Σολτς ήταν να κερδίσει πίσω αυτές τις 2,7 μονάδες που είχε χάσει το SPD στην τετραετία 2013-2017.

Την πρωτιά στις εκλογές του περασμένου Σεπτέμβρη την χρωστάει το SPD στην «Ένωση» –τον δεξιό, χριστιανοδημοκρατικό συνασπισμό (CDU/CSU), το κόμμα της Μέρκελ. Οι Χριστιανοδημοκράτες απλά πάτωσαν. Τ0 24,1% που πήραν στις 26 Σεπτέμβρη ήταν το χειρότερο αποτέλεσμα της δεξιάς στην μεταπολεμική ιστορία της Γερμανίας. Ο Άρμιν Λάσετ, ο υποψήφιος της Ένωσης, παραιτήθηκε, μαζί με τους στενούς του συνεργάτες, από την ηγεσία του κόμματος λίγες ημέρες μετά την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων.

Η κληρονομιά της Μέρκελ

Η κατακρήμνιση της Ένωσης φαίνεται ανεξήγητη από πρώτη άποψη. Η Μέρκελ εξακολουθεί ακόμα και σήμερα να είναι εξαιρετικά δημοφιλής στη Γερμανία. Τον Σεπτέμβρη, λίγες ημέρες πριν από τις εκλογές, το 80% των ερωτηθέντων δήλωνε ότι είναι ικανοποιημένο από τον τρόπο που χειρίστηκε την εξουσία.[1]

Τα ΜΜΕ, σχεδόν όλων των πολιτικών αποχρώσεων, τρέφουν μια πραγματική λατρεία για την «Mutti» –την «μαμάκα» όπως την έχουν ονομάσει. Οι συντηρητικοί την εκθειάζουν για την «σύνεση» με την οποία χειρίστηκε τα δημόσια οικονομικά. Οι ουμανιστές για τον τρόπο με το οποίο χειρίστηκε την «προσφυγική κρίση» του 2015, όταν η Γερμανία άνοιξε τα σύνορά της και υποδέχτηκε πάνω από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες

από την Συρία, το Ιράκ και το Αφγανιστάν, αψηφώντας τις κριτικές και τις καταγγελίες της ακροδεξιάς, μέσα και έξω από το κόμμα της. Οι φυσιολάτρες για την ξαφνική της απόφαση, το 2011, να διατάξει το κλείσιμο όλων των πυρηνικών σταθμών παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας στη Γερμανία έως το 2022. Οι φιλοευρωπαϊστές για το σθένος με το οποίο αντιτάχθηκε όχι μόνο στον Τραμπ αλλά και στις πιέσεις των ΗΠΑ για την εγκατάλειψη του Nord Stream II –του αγωγού φυσικού αερίου που θα συνδέσει τη Ρωσία με την Ευρώπη μέσω της Βαλτικής, παρακάμπτοντας την Ουκρανία. Η Μέρκελ δεν έχει χάσει καμιά εκλογική μάχη, θυμίζουν. Αν κατέβαινε ξανά, λένε, θα κέρδιζε σίγουρα ξανά τις εκλογές. Για την αποτυχία της «Ένωσης» είναι το συμπέρασμα, υπεύθυνος είναι σχεδόν αποκλειστικά ο διάδοχός της, ο «αντιπαθητικός» Λάσετ.

Ο Λάσετ είναι αντιπαθητικός –για αυτό δεν υπάρχει αμφιβολία. Η προεκλογική του εκστρατεία ήταν μια ατέλειωτη σειρά από γκάφες. Γκάφες; Όχι ακριβώς. Στην πραγματικότητα ο Λάσετ αποδείχτηκε ανίκανος να κρύψει το πραγματικό του πρόσωπο –και μαζί με αυτό και το πραγματικό πρόσωπο του κόμματός του. Στις 17 Ιουλίου, οι κάμερες τον «συνέλαβαν» να ξεκαρδίζεται στα γέλια στη διάρκεια μιας επίσημης επίσκεψη στην Έρφστατ, την πόλη που χτυπήθηκε άγρια από τις φονικές πλημμύρες του φετινού καλοκαιριού –και μάλιστα την ώρα που ο πρόεδρος της Γερμανίας εκφωνούσε έναν θλιβερό επικήδειο για τα 180 θύματα της «θεομηνίας».[2] Ο Λάσετ απολογήθηκε δημόσια για την «απερισκεψία» του. Αλλά δεν έπεισε κανέναν. Το γέλιο δεν ήταν αποτέλεσμα απερισκεψίας: ήταν μια ακόμα ένδειξη της αδιαφορίας της Ένωσης όχι μόνο απέναντι στη ζωή αλλά και τον ίδιο τον θάνατο των απλών, καθημερινών ανθρώπων.

Η Μέρκελ, αντίθετα, είχε πάντα το χάρισμα να «αφουγκράζεται» το «λαϊκό αίσθημα». Η απόφαση της να κλείσει τους πυρηνικούς σταθμούς δεν οφειλόταν σε κάποια ευαισθησία της καγκελαρίου ή του κόμματος της απέναντι στο περιβάλλον: μόλις ένα χρόνο πριν η συγκυβέρνηση CDU/CSU-FDP είχε ακυρώσει μια παρόμοια απόφαση της κυβέρνησης SPD-Πράσινων του 2002 που, αν και δεν όριζε κάποια καταληκτική ημερομηνία, προέβλεπε τη διακοπή της λειτουργίας όλων των αντιδραστήρων στη Γερμανία, *«ύστερα από συνεννόηση με τις επιχειρήσεις»*. Αυτό που έσπρωξε τη Μέρκελ το 2011 στην απόφαση να τα κλείσει ήταν το πυρηνικό ατύχημα στη Φουκουσίμα της Ιαπωνίας που μόλυνε με τόνους ραδιενεργών υλικών το έδαφος, την ατμόσφαιρα και τη θάλασσα.

Η Γερμανία έχει μια μεγάλη ιστορία μαζικών κινητοποιήσεων ενάντια στα πυρηνικά που ξεκινάει από την εξέγερση ενάντια στην εγκατάσταση των αμερικανικών πυραύλων Πέρσινγκ και Κρουζ της δεκαετίας του 1980 και φτάνει μέχρι τις διαδηλώσεις ενάντια στην μεταφορά και τον ενταφιασμό των πυρηνικών αποβλήτων των τελευταίων ετών. Αυτές οι μαζικές κινητοποιήσεις έχουν γεννήσει μια γενικευμένη ευαισθητοποίηση γύρω από τα ζητήματα του περιβάλλοντος –την κλιματική αλλαγή, τη μόλυνση από τα πλαστικά, τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας κλπ. Στις προεκλογικές δημοσκοπήσεις το περιβάλλον ερχόταν πρώτο στις ανησυχίες των ψηφοφόρων. Το 2020 η κυβέρνηση της Μέρκελ συμπλήρωσε την στροφή της προς την «καθαρή ενέργεια» με την απόφασή της να κλείσει, μέχρι το 2035 και τους λιγνιτικούς σταθμούς παραγωγής ηλεκτρικού ρεύματος.

Το ίδιο επαναλήφθηκε το 2015 με το προσφυγικό. Τα σύνορα της Γερμανίας και της Ευρώπης δεν τα άνοιξε η Μέρκελ. Τα άνοιξε το κύμα των προσφύγων το ίδιο με τρομαχτικές θυσίες –ο μικρός Αϊλάν Κουρντί που βρέθηκε πνιγμένος στα παράλια της Τουρκίας ήταν ένας μόνο από τους χιλιάδες «μάρτυρες» αυτού του αποφασισμένου κύματος. Και τα άνοιξε το κύμα της συμπαράστασης που συναντούσαν όταν έφταναν στους σιδηροδρομικούς σταθμούς της Βιέννης ή του Μονάχου. Ο κόσμος τους υποδεχόταν μαζικά κυριολεκτικά με ανοιχτές αγκαλιές –με λουλούδια, ρούχα, τρόφιμα, χυμούς και παιχνίδια για τα παιδιά. Η Μέρκελ συνειδητοποίησε αμέσως ότι δεν θα μπορούσε να κοντράρει «στα ίσια» αυτό το κύμα. Η ιστορική της, υποτίθεται, φράση «ναι μπορούμε» (να υποδεχτούμε τους πρόσφυγες) ήταν καθαρά υποκριτική. Μέσα στους μήνες που ακολούθησαν η κυβέρνηση, με τη βοήθεια της αστυνομίας και των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης έκανε ότι μπορούσε για να διαβάλει και να συκοφαντήσει τους πρόσφυγες και να διαλύσει το κύμα της συμπαράστασης. Η Γερμανία της Μέρκελ πρωτοστάτησε στην υπογραφή της ρατσιστικής συμφωνίας ανάμεσα στην Τουρκία και την Ευρωπαϊκή Ένωση για τον «έλεγχο των προσφυγικών ροών» και στην υπογραφή αντίστοιχων συμφωνιών με «τρίτες» χώρες (σαν τη Λιβύη) για τη δημιουργία στρατοπέδων-φυλακών.[3] Το προεκλογικό πρόγραμμα της Ένωσης μιλάει ανοιχτά για «Κέντρα επιλογής» εκτός των ευρωπαϊκών συνόρων, τον περιορισμό των προσφύγων στις γειτονικές χώρες της χώρας προέλευσής τους και την αυστηροποίηση των ελέγχων στα ευρωπαϊκά σύνορα.

Το «δεύτερο οικονομικό θαύμα»

Η Μέρκελ, γράφουν τα εγκωμιαστικά άρθρα για την απερχόμενη καγκελάριο είχε μια ιδιαίτερη ικανότητα να αντιμετωπίζει κρίσεις. Και αυτό, λένε, φάνηκε πρώτα και κύρια στο επίπεδο της οικονομίας.

Η Γερμανία κατάφερε πράγματι να ξεπεράσει με ελάχιστες απώλειες τόσο την κρίση χρέους όσο και την πρόσφατη κρίση της πανδημίας και των λοκντάουν. Το 2009 η γερμανική οικονομία βυθίστηκε, μαζί με όλες τις άλλες αναπτυγμένες οικονομίες, στην ύφεση, η βιομηχανική παραγωγή και οι εξαγωγές πάγωσαν, το ΑΕΠ έκανε μια βουτιά 6 σχεδόν ποσοστιαίων μονάδων κάτω.

Η ανεργία, όμως, χάρη στις κρατικές επιδοτήσεις προς τις επιχειρήσεις που θα αποφάσιζαν να μην μειώσουν το προσωπικό τους, αυξήθηκε μόνο οριακά –από το 7,5% το 2008 στο 7,7% το 2009. Σε αντίθεση με την Ελλάδα (και τις περισσότερες χώρες του πλανήτη) η Γερμανία κατάφερε να ξεπεράσει σχεδόν αμέσως την κρίση: το 2010 η γερμανική οικονομία γνώρισε μια «ισχυρή ανάκαμψη» 4,2% που συνεχίστηκε σχεδόν με τους ίδιους ρυθμούς και το 2011. Και το ίδιο σενάριο επαναλήφθηκε το 2020-21 με την κρίση της πανδημίας: η κυβέρνηση διέθεσε ένα ιλιγγιώδες ποσό (130 δις Ευρώ) για την αντιμετώπιση των οικονομικών συνεπειών της πανδημίας το οποίο (αν και κατέληξε κύρια στα ταμεία των μεγάλων επιχειρήσεων) βοήθησε γενικά την οικονομία να βγει γρήγορα από την ύφεση.

Συνολικά η δεκαεξαετία της Μέρκελ ήταν μια χρυσή εποχή για τον γερμανικό καπιταλισμό. Πολλοί οικονομολόγοι κάνουν λόγο για το «δεύτερο γερμανικό οικονομικό θαύμα» –μια εποχή σταθερής ανάπτυξης που θύμιζε τις δεκαετίες του 1950 και του 1960. Το 2005, όταν η σχεδόν άγνωστη τότε Άνγκελα Μέρκελ γινόταν για πρώτη φορά καγκελάριος η Γερμανία είχε πάνω από 5 εκατομμύρια ανέργους. Τον Σεπτέμβρη του 2021 ο αριθμός των ανέργων είχε πέσει στο μισό. Το μέσο καθαρό εισόδημα αυξήθηκε μέσα στην ίδια περίοδο κατά 15%, ένα επίτευγμα που μόνο μια ακόμα αναπτυγμένη χώρα (οι ΗΠΑ) μπορούν να επιδείξουν. Στις προεκλογικές δημοσκοπήσεις το 70% των ερωτηθέντων δήλωνε ικανοποιημένο από την προσωπική του οικονομική κατάσταση.

Το CDU/CSU είναι το παραδοσιακό κόμμα του γερμανικού κεφαλαίου. Στα 72 χρόνια που έχουν περάσει από το 1949 (που σχηματίστηκε η πρώτη μεταπολεμική γερμανική κυβέρνηση) μέχρι σήμερα έχει κυβερνήσει τα 52: ο Κόνραντ Αντενάουερ, ο πρώτος χριστανοδημοκράτης Καγκελάριος έμεινε στην εξουσία 14 χρόνια. Ο Χέλμουτ Κολ 16. Η Άνγκελα Μέρκελ 16. Δυο ακόμα χριστιανοδημοκράτες καγκελάριοι κυβέρνησαν από τρία ακόμα χρόνια ο καθένας. Κατά κανόνα το CDU/CSU μοιραζόταν αυτά τα χρόνια την εξουσία είτε με το FDP, είτε με το SPD. Από τις τέσσερις κυβερνήσεις της Μέρκελ οι τρεις ήταν «Μεγάλοι Συνασπισμοί» CDU/CSU και SPD και μια συγκυβέρνηση CDU/CSU και FDP.

Το γερμανικό κεφάλαιο, όμως, δεν χρωστάει το «δεύτερο οικονομικό θαύμα» ούτε στην Ένωση CDU/CSU ούτε στην Άνγκελα Μέρκελ. Οι βάσεις μπήκαν στις αρχές του 21ου αιώνα από την «κόκκινο-πράσινη» συγκυβέρνηση SPD-Πράσινων του Γκέρχαρντ Σρέντερ.

Το SPD είναι το αρχαιότερο κόμμα του γερμανικού κοινοβουλίου. Οι ρίζες του γυρίζουν πίσω στα τέλη του 19ου αιώνα και το σοσιαλιστικό κίνημα της εποχής. Ανάμεσα στους ιδρυτές του SPD ήταν και ο Φρίντριχ Ένγκελς, ο συνεργάτης και σύντροφος του Καρλ Μαρξ. Μέχρι το ξέσπασμα του Α' Παγκοσμίου Πολέμου το SPD θεωρείτο το «διαμάντι» της παγκόσμιας αριστεράς. Η Ρόζα Λούξεμπουργκ και ο Καρλ Λίμπκνεχτ –οι ηγέτες της επανάστασης του 1918– ήταν μέχρι το 1914 στελέχη του SPD. Το SPD διατηρεί μέχρι σήμερα δεσμούς με τα συνδικάτα, το χρώμα του είναι το κόκκινο και θεωρείται κόμμα της «κεντρο-αριστεράς». Αλλά δεν έχει καμιά σχέση με το κόμμα που είχε ιδρύσει ο Ένγκελς στον 19ο αιώνα. Το SPD ήταν το κόμμα που έσωσε, στην πραγματικότητα, τον γερμανικό καπιταλισμό από την επανάσταση του 1918.

Το SPD κυβέρνησε τη Γερμανία τα υπόλοιπα 20 από τα 72 χρόνια της μεταπολεμικής της ιστορίας. Το γερμανικό κεφάλαιο χρωστάει πολλές από τις επιτυχίες του στις κυβερνήσεις του SPD. Ο Βίλι Μπράντ (καγκελάριος από το 1969 ως το 1974) ήταν ο αρχιτέκτονας της περιβόητης Ostpolitik, της προσέγγισης, μέσα στο ζενίθ του Ψυχρού Πολέμου, Δυτικής και Ανατολικής Γερμανίας. Ο Γκέρχαρντ Σρέντερ (καγκελάριος από το 1998 ως το 2005) έστειλε για πρώτη φορά μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο γερμανικό στρατό στο εξωτερικό –στο Κόσοβο της Γιουγκοσλαβίας και στο Αφγανιστάν– και διακήρυξε ανοιχτά ότι η Γερμανία διεκδικεί πλέον τον ρόλο «Μεγάλης Δύναμης» στην παγκόσμια σκηνή. Το πιο σημαντικό του «επίτευγμα», όμως, ήταν η «Ατζέντα 2010» –ένα επιθετικό σχέδιο νεοφιλελεύθερου εκσυγχρονισμού της γερμανικής οικονομίας και μετωπικής επίθεσης στα εργατικά δικαιώματα και το κοινωνικό κράτος.

Ένα από τα πιο ακραία και μισητά μέτρα της «Ατζέντας 2010» ήταν ο διαβόητος νόμος «Χαρτς 4» που πετσόκοψε τα επιδόματα ανεργίας βυθίζοντας στη απόγνωση χιλιάδες οικογένειες –ειδικά στα κρατίδια της πρώην Ανατολικής Γερμανίας που είχαν χτυπηθεί άγρια από την «επανένωση». Ο συντάκτης του νόμου αυτού ήταν ο Πήτερ Χαρτς, ένα διευθυντικό στέλεχος της Φολκσβάγκεν που ο Σρέντερ είχε διορίσει ειδικό του σύμβουλο. Ο Χαρτς αναγκάστηκε το 2005 να παραιτηθεί ύστερα από την αποκάλυψη μιας σειράς σκανδάλων που ξεκινούσαν από τον χρηματισμό πολιτικών και την εξαγορά συνδικαλιστών και έφταναν μέχρι την διοργάνωση «ροζ πάρτι» για τα στελέχη της Φολκσβάγκεν –και μάλιστα με έξοδα της εταιρίας. Ο Χαρτς έπεσε σε ανυποληψία αλλά ο νόμος έμεινε. Ο γερμανικός καπιταλισμός χρωστάει το «δεύτερο οικονομικό θαύμα» πολύ περισσότερο στις μεταρρυθμίσεις του Σρέντερ παρά στην ίδια την πολιτική της Μέρκελ.

Το πρόβλημα δεν είναι απλά ότι η Μέρκελ κληρονόμησε τις βάσεις που της επέτρεψαν να επιβιώσει μέσα στις κρίσεις που ακολούθησαν. Η πολιτική της, λένε πολλοί οικονομολόγοι, μπορεί να γλύτωσε την οικονομία από τις άμεσες απειλές της κρίσης της Ευρωζώνης του 2010 και της πανδημίας του 2020 αλλά το τίμημα θα το πληρώσει η Γερμανία μέσα στα επόμενα χρόνια. Η άλλη όψη των «μηδενικών ελλειμμάτων» –το 2009 η τότε κυβέρνηση της Μέρκελ κατάφερε να περιλάβει στο σύνταγμα ένα άρθρο το οποίο απαγορεύ-

ει στις ομοσπονδιακές κυβερνήσεις ελλείμματα πάνω από το 0,35% του ΑΕΠ – είναι η χρόνια υστέρηση των δημοσίων επενδύσεων στη Γερμανία, σε σχέση με τα άλλα βιομηχανικά κράτη. «*Παρά την άνθηση και την αύξηση της απασχόλησης*», γράφει η εφημερίδα Financial Times, «*υπήρξε πολύ λίγος εκσυγχρονισμός. Οι επικριτές λένε ότι οι χαμηλοί ρυθμοί των δημοσίων επενδύσεων έχουν αφήσει τη χώρα ανέτοιμη για το μέλλον*».[4] Παρά τη διακηρυγμένη στροφή προς στην «καθαρή ενέργεια» η Γερμανία βρίσκεται πολύ πίσω από τις άλλες μεγάλες Ευρωπαϊκές χώρες και στις εκπομπές αερίων που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή και στη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Και –ακόμα χειρότερα για τις επιχειρήσεις– βρίσκεται πολύ πίσω από τις ανταγωνίστριες χώρες της στην ψηφιακή οικονομία. «*Ακόμα και πριν την πανδημία*», γράφει η Financial Times, «*η Γερμανία χρειαζόταν περίπου 450 δις Ευρώ σε δημόσιες δαπάνες για να αρχίσει να αρχίσει να απομακρύνεται από τον άνθρακα, να βελτιώσει τις επικοινωνίες, να προωθήσει την εκπαίδευση και να ενισχύσει τις υποδομές –που απέτυχαν να αντιμετωπίσουν τις πλημμύρες του φετινού καλοκαιριού*».

Διαδήλωση στο Βερολίνο για το δικαίωμα στην κατοικία.

Η κόκκινο-κίτρινο-πράσινη συγκυβέρνηση

Οι Πράσινοι ήταν ένας από τους μεγάλους νικητές των εκλογών του Σεπτέμβρη. Κέρδισαν 2,7 εκατομμύρια ψήφους σε σχέση με τις εκλογές του 2017 και 51 παραπάνω έδρες στο νέο κοινοβούλιο. Ένα μεγάλο κομμάτι από τα 2,7 αυτά εκατομμύρια των νέων ψήφων ήρθαν από το Σοσιαλδημοκρατικό Κόμμα και την Αριστερά (Die Linke). Το μεγαλύτερο, όμως, κομμάτι, πάνω από το 1/3, ήρθε την Ένωση και τους Ελεύθερους Δημοκράτες. Και αυτό δεν είναι τυχαίο.

Το κόμμα των Πράσινων δημιουργήθηκε τη δεκαετία του 1980 σαν μια προσπάθεια να εκφράσει το αντιπολεμικό, αντιπυρηνικό και οικολογικό κίνημα της δεκαετίας του 1970. Σαράντα χρόνια, όμως, μετά οι Die Grünen δεν έχουν πια καμιά σχέση ούτε με τα κινήματα, ούτε με τον ριζοσπαστισμό, ούτε με την κοινωνική δικαιοσύνη. Ο Γιόσκα Φίσερ, ο υπουργός Εξωτερικών της κυβέρνησης του Γκέρχαρντ Σρέντερ που έστειλε τον γερμανικό στρατό στην Γιουγκοσλαβία και το Αφγανιστάν ανήκε στους Πράσινους. Και η δεξιά κατρακύλα επιταχύνθηκε στα χρόνια που ακολούθησαν. «*Ανακοινώνοντας την υποψηφιότητά της για τη θέση της Καγκελαρίου… η Αναλένα Μπέρμποκ δεν ξεκίνησε την ομιλία της από τη διάσωση των δασών και των επαπειλούμενων ειδών*», γράφει η εφημερίδα Financial Times. «*Αντί για αυτό πρότεινε ένα πρόγραμμα για τη στήριξη των γερμανικών επιχειρήσεων*».[5]

Το μοντέλο των Πράσινων είναι το πλούσιο κρατίδιο της Βάδης-Βυρτεμβέργης, η καρδιά της γερμανικής αυτοκινητοβιομηχανίας που είναι και η πρώτη περιοχή της Γερμανίας με «πράσινη» κυβέρνηση. Αντί να αντιμετωπίζει την αυτοκινητοβιομηχανία σαν έναν εχθρό που μολύνει το περιβάλλον, γράφει η Financial Times, ο Βίνφριντ Κρέτσμαν, ο «πράσινος» πρωθυπουργός της Βάδης-Βυρτεμβέργης την αντιμετώπισε σαν «συνεταίρο». Το παλιό σύνθημα των οικολόγων για λιγότερα ιδιωτικά αυτοκίνητα και περισσότερα δημόσια μέσα μεταφοράς αντικαταστάθηκε από μια συνεργασία ανάμεσα στην τοπική κυβέρνηση και τη βιομηχανία για την προώθηση των ηλεκτρικών αυτοκινήτων: «*Το 2017 οι Πράσινοι ξεκίνησαν έναν στρατηγικό διάλογο για την επέκταση της παραγωγής ηλεκτρικών οχημάτων. Έφεραν όχι μόνο αυτοκινητοβιομηχανίες και προμηθευτές, αλλά και ακαδημαϊκούς και την κοινωνία των πολιτών*». «*Ο στόχος μας δεν ήταν να κάνουμε τη Βάδη-Βυρτεμβέργη το πιο κλιματικά ουδέτερο μέρος στον κόσμο*» δηλώνει κυνικά ένα από τα στελέχη του κόμματος. Αντίθετα «*αυτό που θέλουμε να δείξουμε είναι ότι μια κορυφαία βιομηχανική περιοχή μπορεί να ακολουθήσει μια πολιτική προστασίας του κλίματος που θα λειτουργεί πραγματικά υπέρ της οικονομίας*».

Τα ηλεκτρικά αυτοκίνητα μπορούν σίγουρα να βελτιώσουν τις συνθήκες στις πόλεις. Αλλά συνεχίζουν να καταναλώνουν πολύ περισσότερη ενέργεια από τα δημόσια μέσα μεταφοράς (ανά μεταφερόμενο πρόσωπο) –και η παραγωγή αυτής της ενέργειας θα επιβαρύνει με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που επιβάρυνε και η ενέργεια που κατανάλωναν τα συμβατικά αυτοκίνητα το περιβάλλον. Αλλά αυτά δεν απασχολούν πια τους Πράσινους: η ανανεώσιμες πηγές ενέργειας καλύπτουν, άλλωστε, κάτω από το 35% των ενεργειακών αναγκών της «πράσινης» Βάδης-Βυρτεμβέργης, πολύ λιγότερο όχι μόνο από το γειτονικό κρατίδιο της Ρηνανίας-Παλατινάτου

αλλά και της «δεξιάς» Βαυαρίας.

Το προεκλογικό πρόγραμμα των Πράσινων μιλούσε για κατάργηση του «ταβανιού χρέους» και μια γενναία ενίσχυση των δημοσίων επενδύσεων για την αντιμετώπιση, ανάμεσα στα άλλα, και των προκλήσεων της κλιματικής αλλαγής. Αλλά στην προοπτική της συγκυβέρνησης, υπέκυψαν αμέσως στις πιέσεις των Ελεύθερων Δημοκρατών – για τους οποίους τα ελλείμματα και τα χρέη συνεχίζουν να είναι κόκκινο πανί.

Το FDP αυτοονομάζεται «φιλελεύθερο» κόμμα. Στην πραγματικότητα σε όλα τα κρίσιμα ζητήματα βρίσκεται στα δεξιά της Ένωσης. Το FDP δημιουργήθηκε το 1948 από τα στελέχη διαφόρων δεξιών προπολεμικών κομμάτων. Η ιδεολογία του ήταν ο οικονομικός φιλελευθερισμός –η ανεμπόδιστη κυριαρχία της αγοράς. Θεωρούσε ότι το CSU και το CDU ανήκαν στο στρατόπεδο του «τρίτου δρόμου» –ανάμεσα στον καπιταλισμό και τον σοσιαλισμό. Το 1950 ήταν το μοναδικό κόμμα στο γερμανικό κοινοβούλιο που καταψήφισε το νόμο για την απαναζιστικοποίηση. Ο Κρίστιαν Λίντερ, ο σημερινός του ηγέτης και υποψήφιος καγκελάριος στις εκλογές του Σεπτέμβρη, είχε επιτεθεί στην Μέρκελ για την «ανεκτική» της στάση στο προσφυγικό του 2015. Το 2017 επιτέθηκε στον Βόλφγκανγκ Σόιμπλε για την «ανεκτική» του στάση απέναντι στην Ελλάδα και την ψήφιση του Τρίτου Μνημονίου. Το FDP προτείνει την ψήφιση ενός «πτωχευτικού» ευρωπαϊκού νόμου που θα επιτρέπει να εκδιώκονται οι υπερχρεωμένες χώρες από την Ευρωζώνη –αλλά να παραμένουν μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Το FDP θα διεκδικήσει σίγουρα το υπουργείο Οικονομικών ή το υπουργείο Εξωτερικών στην νέα κυβέρνηση.

Στην προεκλογική του καμπάνια ο Όλαφ Σολτς αυτοπαρουσιαζόταν σαν ο πιο γνήσιος συνεχιστής της Μέρκελ. «Er kann Kanzlerin», («μπορεί να γίνει καγκελαρίνα», σε ελεύθερη μετάφραση) έγραφε μια από τις προεκλογικές αφίσες του SPD. Ο Σολτς ήταν υπουργός Οικονομικών του απερχόμενου «Μεγάλου Συνασπισμού». Ο Σολτς θεωρείται ο πραγματικός αρχιτέκτονας του πακέτου μέτρων των 130 δις Ευρώ που διέθεσε η κυβέρνηση το 2020 για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας. Αλλά αν τελικά γίνει καγκελάριος δεν θα είναι απλά μια συνέχεια της Μέρκελ.

Η νέα κυβέρνηση είναι αναγκασμένη να αντιμετωπίσει ταυτόχρονα δυο πιεστικά προβλήματα: πρώτον την χρόνια καθυστέρηση της Γερμανίας στο επίπεδο των υποδομών, της παιδείας, της πράσινης ενέργειας και της ψηφιακής οικονομίας. Δεύτερον την απειλή του πληθωρισμού που κρέμεται εφιαλτικά πάνω από το σύστημα παγκόσμια. Οι οικονομολόγοι έχουν αρχίσει ήδη να μειώνουν τις προσδοκίες τους για τους ρυθμούς ανάπτυξης της γερμανικής οικονομίας όχι μόνο για το τελευταίο τρίμηνο του 2021 αλλά και για το 2022 συνολικά. Οι πιέσεις αυτές θα σημάνουν, με βεβαιότητα, νέες επιθέσεις σε βάρος της εργατικής τάξης, των φτωχών και της νεολαίας –που κανένας δεν πιστεύει ότι θα περάσουν χωρίς αντιστάσεις.

Η Αριστερά

Η μεγάλη ηττημένη των εκλογών του Σεπτέμβρη ήταν η Die Linke, το Κόμμα της Αριστεράς. Από το 9,2% του 2017 έπεσε στο 4,9% και κατάφερε να παραμείνει στη Βουλή μόνο χάρη στους τρεις «άμεσους υποψήφιους» και το περίπλοκο εκλογικό σύστημα της Γερμανίας. Ένα μεγάλο κομμάτι των παραδοσιακών ψηφοφόρων της Die Linke επέλεξε να ψηφίσει το SPD και τους Πράσινους αυτή τη φορά για να εξασφαλίσει ότι ο Λάσετ δεν θα γίνει καγκελάριος. Αλλά η ήττα της αριστεράς δεν οφείλεται αποκλειστικά και μόνο στην «πόλωση». Η ήττα οφείλεται πρώτα και κύρια στην ίδια την ηγεσία της Die Linke και την καταστροφική γραμμή που ακολούθησε στην προεκλογική περίοδο –και όχι μόνο.

Το Κόμμα της Αριστεράς σπαράσσεται από μεγάλες αντιθέσεις σχεδόν από την πρώτη ημέρα της ύπαρξής της. Στις εκλογές του Σεπτέμβρη είχε δυο κορυφαίους υποψήφιους, την Ζανίν Βίσλερ και τον Ντίτμαρ Μπάρτς. Η Βίσλερ προέρχεται από την αριστερή πτέρυγα του κόμματος. Μέχρι την εκλογή της στην ηγεσία της Die Linke ήταν μέλος του επαναστατικού δικτύου Marx 21. Η προεκλογική της εκστρατεία ήταν στους εργατικούς χώρους και τις διαδηλώσεις. Ο Μπαρτς είναι ο εκπρόσωπος της δεξιάς πτέρυγας του κόμματος. Το κέντρο της προεκλογικής του καμπάνιας ήταν το σενάριο μιας Κόκκινης-Πράσινης-Κόκκινης συγκυβέρνησης –η δημιουργία μιας κυβέρνησης SPD, Πράσινων, Die Linke. Για να μην υπονομεύσει αυτή την προοπτική η Die Linke «ξέχασε» σε όλη την προεκλογική περίοδο να ασκήσει την παραμικρή κριτική στα δυο αυτά κόμματα –παρόλο που το SPD συμμετείχε στην κυβέρνηση της Μέρκελ και η Πράσινοι έχουν πάρει τη δεξιά κατηφόρα.

Αυτή η ταχτική αποδείχτηκε καταστροφική: ο κυβερνητισμός απογοήτευσε το αριστερό ακροατήριο την ίδια στιγμή που αυτοί που έβλεπαν με θετικό μάτι μια κόκκινο-πράσινο-κόκκινο συμμαχία δεν έβρισκαν κανένα λόγο να ψηφίσουν ένα μικρό κόμμα που δεν έλεγε τίποτα διαφορετικό από τα δυο μεγαλύτερα.

Η περίοδος που έρχεται θα είναι διαφορετική από αυτή που ζήσαμε τα προηγούμενα χρόνια –και εδώ στην Ελλάδα και στη Γερμανία και παντού. Οι ευκαιρίες για την αριστερά θα είναι πολλές. Για να τις αρπάξει, όμως, θα πρέπει να «μάθει» από τα λάθη της. Και να μην τα επαναλάβει. ■

Σημειώσεις

1. Το 80% θεωρεί ότι η καγκελάριος έκανε «καλά» τη δουλειά της και μόνο το 17% δήλωσε ότι την έκανε «άσχημα». Πηγή: https://bit.ly/3EoVFhu
2. https://www.reuters.com/world/europe/laughing-flood-town-was-stupid-says-germanys-laschet-gaffe-hits-ratings-2021-07-25/
3. Ο ΟΗΕ έχει καταγγείλει πολλές φορές τις φριχτές συνθήκες που επικρατούν σε αυτά τα στρατόπεδα. https://bit.ly/3pQhwua
4. https://on.ft.com/3CwYrAI
5. https://on.ft.com/2Zx4AOT

Βιβλιοκριτική

Los buenos antifascistas,
Η ιστορία των ελλήνων εθελοντών του Ισπανικού Εμφυλίου μέσα από τα άγνωστα αρχεία των Διεθνών Ταξιαρχιών

Γιάννης Παντελάκης

302 σελίδες, 17 €

Εκδόσεις Θεμέλιο

Όταν οι φασίστες του Μουσολίνι αναρριχήθηκαν στην εξουσία το 1922 ήταν διαδεδομένη η εκτίμηση ότι η Ιταλία είναι μια ιδιαίτερη περίπτωση. Όμως, στα μέσα της δεκαετίας του '30 με τη μεγαλύτερη κρίση του καπιταλισμού στο απόγειό της ο φασισμός έμοιαζε να προελαύνει. Το 1933 ήρθε το μεγάλο σοκ, η επικράτηση των ναζί του Χίτλερ στην Γερμανία. Όμως, η ίδια περίοδος σημαδεύτηκε από μεγάλα κύματα εργατικής αντίστασης, από επαναστάσεις. Στην Ισπανία η Αριστερά, το Λαϊκό Μέτωπο, κέρδισε τις εκλογές τον Φλεβάρη του 1936. Πέντε μήνες μετά, τον Ιούλη οι στρατηγοί με επικεφαλής τον Φράνκο έκαναν πραξικόπημα για να την ανατρέψουν. Η εργατική τάξη ξεσηκώθηκε, απέκρουσε το πραξικόπημα στη Βαρκελώνη, τη Μαδρίτη και άλλες πόλεις κι άρχιζε να χτίζει τα δικά της όργανα εξουσίας. Το φασιστικό πραξικόπημα πυροδότησε την εργατική επανάσταση.

Η Ισπανία έγινε το σύμβολο της πάλης ενάντια στο φασισμό για εκατομμύρια ανθρώπους σε όλον τον κόσμο. Έτσι μπορούμε να καταλάβουμε τα κίνητρα των ανθρώπων στους οποίους αναφέρεται ο Γιάννης Παντελάκης στο βιβλίο του. Συγκεκριμένα, των ελλήνων εθελοντών που πήγαν να πολεμήσουν το φασισμό στην Ισπανία, μέσα από τις γραμμές των Διεθνών Ταξιαρχιών.

Δεν ήταν λίγοι: από τις Διεθνείς Ταξιαρχίες πέρασαν τουλάχιστον 30 χιλιάδες. Η έρευνα του Γ. Παντελάκη εντόπισε περίπου 400 Έλληνες ανάμεσά τους. Ο συγγραφέας δεν παραλείπει τους περίπου 2.000 αναρχικούς αγωνιστές που πήγαν να πολεμήσουν στην Ισπανία στις γραμμές της CNT-FAI και τους περίπου 700 εθελοντές που πολέμησαν από τις γραμμές της πολιτοφυλακής του POUM. Τόσο στη μια όσο και στην άλλη περίπτωση συμμετείχαν έλληνες εθελοντές.

Ο συγγραφέας χρησιμοποιεί την περίπτωση ενός μαχητή των Διεθνών Ταξιαρχιών, του Γιώργου Τσάκου σαν ένα άξονα που γύρω του περιστρέφονται οι γενικότερες αναφορές του βιβλίου. Από μια άποψη ήταν μια ιδιαίτερη περίπτωση. Ο Γιώργος Τσάκος, ναυτεργάτης που ζούσε στις ΗΠΑ, παντρεύτηκε στην Ισπανία και η κόρη του, η Αναστασία, κράτησε τα γράμματα που έστελνε για δεκαετίες, αποσπάσματα των οποίων δημοσιεύονται στο βιβλίο. Όμως ο Τσάκος από πολλές απόψεις ήταν αντιπροσωπευτικός των ανθρώπων που πήγαν, και έδωσαν τη ζωή τους, στην Ισπανία.

Αρχικά, εκατοντάδες αγωνιστές πήραν αυτή την απόφαση ατομικά. Κάμποσοι ήταν ήδη στην Ισπανία, κάποιοι είχαν πάει για να λάβουνε μέρος στη Λαϊκή Ολυμπιάδα στην Βαρκελώνη που είχε οργανωθεί κατ' αντιπαράθεση με την επίσημη Ολυμπιάδα των ναζί στο Βερολίνο. Όμως, από το φθινόπωρο του 1936 η αποστολή των εθελοντών γινόταν οργανωμένα.

Η απόφαση για τη συγκρότηση των

Διεθνών Ταξιαρχιών πάρθηκε από την ηγεσία της Κομιντέρν τον Σεπτέμβρη του 1936. Η απόφαση είχε ως υπόβαθρο την εξωτερική πολιτική της σταλινικής Ρωσίας. Εκείνη την περίοδο ο Στάλιν επεδίωκε τη συμμαχία με τις δημοκρατίες της Δύσης. Γι' αυτό έδωσε υποστήριξη «χαμηλής έντασης» θα λέγαμε σήμερα στην Ισπανική Δημοκρατία, όση χρειαζόταν για να μην υποκύψει στην υπεροπλία των φασιστών αλλά όχι για να νικήσει. Κι αυτή η βοήθεια ήταν πάντα ένα μικρό κλάσμα της ενίσχυσης που έστελναν ο Χίτλερ και ο Μουσολίνι στον Φράνκο.

Κι υπήρχε αντίτιμο. Καταρχήν το απόθεμα χρυσού της κεντρικής τράπεζας μεταφέρθηκε για φύλαξη στη Ρωσία και τα ρωσικά όπλα πληρώνονταν, υπερτιμολογημένα. Όμως, ο βασικός όρος της βοήθειας ήταν ότι η εργατική επανάσταση που είχε ξεκινήσει έπρεπε να σταματήσει. Αλλιώς θα «τρόμαζαν» οι περίφημες Δημοκρατίες της Δύσης, δηλαδή η Βρετανία και η Γαλλία.

Όμως, οι άρχουσες τάξεις της «δη-

μοκρατικής» Δύσης εγκατέλειψαν την ισπανική δημοκρατία για να εξευμενίσουν τον Χίτλερ και κυρίως γιατί ήθελαν να τσακιστεί η ισπανική επανάσταση. Ο Γ. Παντελάκης δίνει αυτή την εικόνα μέσα από την οδύσσεια των εθελοντών που προσπαθούσαν να φτάσουν στην Ισπανία. Από τον Γενάρη του 1937, αναφέρει για παράδειγμα ότι η αμερικάνικη κυβέρνηση έβαζε στα διαβατήρια όσων ήθελαν να ταξιδέψουν την σφραγίδα «δεν ισχύει για την Ισπανία». Ακόμα και η κυβέρνηση του Λαϊκού Μετώπου στην Γαλλία εγκατέλειψε ουσιαστικά την «αδελφή» της κυβέρνηση.

Ο Γ. Παντελάκης δεν αποφεύγει την αναφορά σε όλα αυτά τα ζητήματα. Επισημαίνει σε ένα σημείο του βιβλίου: *«Οι σταλινικοί δεν θέλουν κανενός είδους επανάσταση στην Ισπανία»*. Και αναφέρεται στην καταστολή που εξαπέλυσε η κυβέρνηση μετά την σύγκρουση στη Βαρκελώνη το Μάη του 1937 ενάντια στο POUM και άλλους επαναστάτες.

Όμως, επικεντρώνεται στους ανθρώπους που πήγανε να πολεμήσουν το φασισμό στην Ισπανία. Ποιοι ήταν αυτοί; Όπως επισημαίνει, προέρχονταν από όλα τα κοινωνικά στρώματα αλλά η πλειοψηφία προέρχονταν *«από το εργατικό και ναυτικό προλεταριάτο»*. Πάρα πολλοί ήταν μετανάστες στις ΗΠΑ ή στην Βρετανία (πολλοί Κύπριοι) ακόμα και στην Γαλλία και εκεί συμμετείχαν στο εργατικό κίνημα και στην Αριστερά. Ένα παράδειγμα που καταγράφει ο συγγραφέας είναι χαρακτηριστικό.

Πρόκειται για το σύντομο βιογραφικό ενός ναυτεργάτη «μπριγκαντίστα»: *«Ονομάζομαι Αλέξανδρος Κιόκας… Από (11) έντεκα χρονών παιδί έβγανα το φυλλάδιο της θάλασσας και εμπαρκάρισα με τα καΐκια μέχρι το σήμερα. Είμαι μέλος της Ναυτεργατικής Ένωσης από το 1929 και εις το Κομμουνιστικό Κόμμα (6) χρόνια»*. Ο Κιόκας σκοτώθηκε στις 11 Απρίλη του 1938 στο μέτωπο της Καταλονίας.

Η μεγάλη πλειοψηφία των εθελοντών δεν είχε καμιά στρατιωτική εκπαίδευση, πολύ περισσότερο πείρα από πόλεμο. Και αρχικά ούτε ο εξοπλισμός τους ήταν καλύτερος από του υπόλοιπου στρατού των Δημοκρατικών. Όμως, έπαιξαν σημαντικό ρόλο και μόνο με την παρουσία τους και το παράδειγμά τους. Η μόλις σχηματισμένη ΧΙ Ταξιαρχία έφτασε στη Μαδρίτη τη στιγμή της μεγάλης επίθεσης των φασιστών τον Νοέμβρη του 1936 και έχασε περίπου το μισό της δύναμής της στις μάχες που τους απέκρουσαν. Ανάμεσά τους ήταν εκατοντάδες Γερμανοί και Αυστριακοί αντιφασίστες. Στο τάγμα τους είχε βρεθεί και Μανώλης Μαύρος, με καταγωγή από την Σέριφο ή την Κάλυμνο, αγνώστων λοιπών στοιχείων. Ήταν ο πρώτος νεκρός έλληνας εθελοντής.

Η Ισπανική Επανάσταση είχε τεράστια δυναμική. Στην Γαλλία η νίκη της Αριστεράς στις εκλογές της άνοιξης είχε πυροδοτήσει τη μεγαλύτερη γενική απεργία στην ιστορία με τις κόκκινες σημαίες να ανεμίζουν στα κατειλημμένα εργοστάσια και χώρους δουλειάς. Ο συγγραφέας περιγράφει μια σκηνή που εκτυλίχτηκε στο λιμάνι της Χάβρης παραμονές Πρωτοχρονιάς όταν έφτασε ένα πλοίο με εθελοντές από τις ΗΠΑ, ανάμεσά τους και κάμποσοι έλληνες και κύπριοι μετανάστες:

«Η αναμονή τους δεν θα διαρκέσει πολύ, γρήγορα οι φόβοι και οι ανησυχίες θα φύγουν. Στα πρόσωπα των γάλλων τελωνειακών ζωγραφίζονται μεγάλα πλατιά χαμόγελα και τότε συμβαίνει κάτι εντυπωσιακό. Οι τελωνειακοί αγκαλιάζουν τους ξένους ταξιδιώτες και σηκώνουν τα χέρια τους ψηλά σχηματίζοντας σφιχτές γροθιές. Λίγα λεπτά αργότερα ταξιδιώτες και τελωνειακοί φωνάζουνε μαζί 'no pasaran'!»

Η νίκη της επανάστασης στην Ισπανία θα έδινε νέα ώθηση στο κίνημα στην Γαλλία και σε όλον τον κόσμο, θα βύθιζε στην κρίση τα ίδια τα φασιστικά καθεστώτα. Όμως, η ιστορία δεν γράφεται με «αν». Η επανάσταση στην Ισπανία χάθηκε με ευθύνη του σταλινισμού και της στρατηγική του για της συμμαχία με την «προοδευτική» άρχουσα τάξη. Έτσι χάθηκε ο πόλεμος παρά τη θυσία χιλιάδων «ξένων» εθελοντών που έδωσαν τη ζωή τους στην πάλη ενάντια στο φασισμό στην Ισπανία. Ανήκαν στο ανθό της τάξης μας και το βιβλίο του Γ. Παντελάκη τους ζωντανεύει.

Λέανδρος Μπόλαρης

Ξημερώνει πάλι στην Αμερική:
Πολιτισμικοί πόλεμοι και μαζική κουλτούρα στις ΗΠΑ τη δεκαετία του 1980
Άννα Μαρία Δρουμπούκη

328 σελίδες, 20 €
Ο Μωβ Σκίουρος

Τα 80s, αποτελούν, τα τελευταία χρόνια, περισσότερο από κάθε άλλη δεκαετία, αντικείμενο μελέτης, σχολιασμού και αναφοράς. Πλήθος από βιβλία, άρθρα, ιντερνετικά αφιερώματα είτε τα νοσταλγούν και τα εξιδανικεύουν είτε τα ανακατασκευάζουν και τα αποδομούν.

Από την εκλογή Τραμπ στην προεδρεία των ΗΠΑ (*«του ανθρώπου που αποτελεί την απόλυτη μετωνυμία του τοξικού αμερικάνικου καπιταλισμού που διογκώθηκε στη δεκαετία του '80»*) μέχρι τις επανενώσεις μουσικών συγκροτημάτων της εποχής (με κυκλοφορίες νέων δίσκων ή/και με sold out παγκόσμιες περιοδίες) και τις ταινίες (και τηλεοπτικές σειρές) που είτε αποτελούν remakes ή sequels ταινιών των 80s είτε διαδραματίζονται στα 80s (με κορυφαίο παράδειγμα το Stranger Things), η πιο «παρεξηγημένη» πολιτικά, κοινωνικά και πολιτισμικά μεταπολεμική δεκαετία φαίνεται να παίρνει ρεβάνς.

Είναι, τελικά, τα 80's η «δεκαετία που μας έφτιαξε», όπως θεωρεί το National Geographic Channel με την ομώνυμη σειρά ντοκιμαντέρ, «The 80's: The Decade That Made Us» ή αποτελεί μία «μεταβατική δεκαετία» ανάμεσα στον παλιό και στο νέο κόσμο που ζούμε;

Το βιβλίο της Άννας Μαρία Δρουμπούκη, «Ξημερώνει πάλι στην Αμερική: Πολιτισμικοί πόλεμοι και μαζική κουλτούρα στις ΗΠΑ τη δεκαετία του 1980», από τις εκδόσεις Μωβ Σκίουρος, επιχειρεί, (λιγότερο) με προσωπικά βιώματα και (περισσότερο) μελετώντας και παραθέτοντας εκατοντάδες πηγές, να ασχοληθεί με τις ΗΠΑ των 80s και να απαντήσει στα ερωτήματα γιατί, πώς και ποια 80s, διαμόρφωσαν πολιτικά, κοινωνικά και πολιτισμικά τις ΗΠΑ και τι κληρονομιά άφησαν.

Αυτό που κάνει το βιβλίο ενδιαφέρον είναι ότι προσεγγίζει τα 80s μέσα από τις σύνθετες *«διασταυρώσεις της πολιτικής, της κοινωνίας και του πολιτισμού»* και έτσι μας δίνει την μεγάλη και σύνθετη εικόνα της εποχής με τις απαραίτητες, για την κατανόηση της, αναδρομές και στις προηγούμενες αλλά και στις επόμενες δεκαετίες.

Η Δρουμπούκη έχει δίκιο όταν αναφέρει ότι *«η κυρίαρχη αφήγηση για τη δεκαετία του '80 δίνει την εντύπωση ότι τα χρόνια εκείνα ήταν νωθρά, ατομικιστικά, ασυνείδητα, σπάταλα, καταναλωτικά... η δεκαετία εύκολα απορρίπτεται ως η δεκαετία των teflon years... ωστόσο, στην ιστορία δεν υφίστανται αυτές οι γενικεύσεις... τα 80s δεν ήταν ένα ενιαίο πράγμα... στην καθιερωμένη εικόνα υπάρχουν ρωγμές, ρήγματα, εναλλακτικές αφηγήσεις... τα 80s πρέπει να κατανοηθούν στους δικούς τους όρους, τα χρόνια που προηγήθηκαν και ακολούθησαν ήταν διαφορετικά».*

Σε αντίθεση με τον «ριγκανοκεντρισμό» των περισσότερων μελετών, ακόμα και από τη μεριά της «αριστερής διανόησης», όπου *«η σύνθετη ιστορία της δεκαετίας θάβεται κάτω από το αφήγημα περί στροφής στον συντηρητισμό»*, η Δρουμπούκη όχι μόνο δεν «ξεχνάει» τα «άλλα 80s», *«των κινημάτων, των εξεγέρσεων, των κοινωνικών συνειδήσεων στη μαζική κουλτούρα, των εμβληματικών καλλιτεχνών που αντιτάχθηκαν στον συντηριστισμό των πολιτικών και κοινωνικών δομών κερδίζοντας ακροατήρια εκατομμυρίων»* αλλά, αντίθετα, τα φέρνει στο προσκήνιο.

Έτσι, μας θυμίζει ότι υπήρχαν πολλές ΗΠΑ στα 80s. Οι ΗΠΑ των «από πάνω» και οι ΗΠΑ των «από κάτω».

Οι ΗΠΑ της κυριαρχίας του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού απέναντι στο σοβιετικό με τη νίκη του πρώτου στο ψυχρό πόλεμο, των δύο εκλογικών νικών του Reagan με το όραμα για *«επανεκκίνηση της ιστορίας των ΗΠΑ με επιστροφή στις παραδοσιακές αξίες της οικογένειας, της θρησκείας και της λευκής ανωτερότητας»* (αν και το 50% των ψηφοφόρων απείχαν από τις εκλογές του 1980, γεγονός που δείχνει ότι μόνο μία μειοψηφία των αμερικάνων γοητεύτηκε από αυτό το όραμα), του νεοφιλελευθερισμού των Reaganomics με την απότομη αύξηση της ανισότητας (το εισόδημα του πλουσιότερου 1% του πληθυσμού τριπλασιάστηκε και η περιουσία του διπλασιάστηκε, ενώ οι μισθοί του μέσου Αμερικανού εργάτη παρέμειναν ουσιαστικά στάσιμοι), της «κουλτούρα της απληστίας» των yuppies και της «χρηματοπιστωτικοποίησης» της οικονομίας με τη κυριαρχία της Wall Street, του τσακίσματος των απεργιών και του συνδικαλισμού (η ηρωική απεργία των ελεγκτών εναέριας κυκλοφορίας, γνωστή ως PATCO Strike, ηττήθηκε και με συνέπεια την απόλυση και των 11.600 απεργών), του ρατσισμού των γκέτο, του «νέου ανορθολογισμού» με τους απατεώνες τηλευαγγελικούς αστέρες και τη «Θεολογία της Ευημερίας».

Αλλά, ταυτόχρονα υπήρχαν και οι ΗΠΑ των εξεγερμένων μαύρων στα γκέτο των αμερικάνικων πόλεων (το βιβλίο μας παρουσιάζει την άγνωστη αλλά πολυήμερη και μαζική εξέγερση του γκέτο Liberty City στο Μαϊάμι, η μεγαλύτερη εξέγερση μαύρων από τη δεκαετία του 60), του κινήματος ενάντια στα πυρηνικά και τους εξοπλισμούς με τις μεγαλειώδεις διαδηλώσεις, των φοιτητών εξεγέρσεων και καταλήψεων στα πανεπιστήμια ενάντια στο Απαρχάιντ στη Ν. Αφρική και του «Κινήματος Εκποίησης», των μουσικών που κατέθεσαν στα δικαστήρια και στο Κογκρέσο ενάντια στη λογοκρισία στη μουσική βιομηχανία, των αγώνων των ομοφυλόφιλων ενάντια «στην πανούκλα του AIDS».

Στο επίκεντρο του βιβλίου βρίσκεται το πολιτισμικό τοπίο της εποχής. Από τη μαζικοποίηση της τηλεόρασης (το 99% των αμερικάνικων σπιτιών διέθετε τηλεόραση) με την εμφάνιση του CNN (το πρώτο κανάλι με ειδήσεις όλο το 24ωρο) και την «εικονοποίηση της μουσικής» του MTV μέχρι την (αμφιλεγόμενη) συναυλία «Live Aid» που, σε κάθε περίπτωση, *«άλλαξε καθοριστικά τον τρόπο με τον οποίο οι δυτικές κοινωνίες αντιλαμβάνονται την προσέγγιση των παγκοσμίων κρίσεων και καθιέρωσε τις μεγάλης κλίμακας διοργανώσεις για κοινωνικά ζητήματα»* και τον *«ηδονισμό και την ακολασία του Sunset Strip».*

Ήταν η δεκαετία του ψυχροπολεμικού Hollywood των «Rambo» και «Rocky», του σεξισμού των «horror films», των υπερπαραγωγών αλλά και της ακμής του ανεξάρτητου αμερικάνικου σινεμά του Jim Jarmusch, Spike Lee και των Αδερφών Coen.

Ήταν η δεκαετία του κιτς και του σεξιστικού «metal ανδρισμού», του πουριτανισμού και της ηθικής, με αποκορύφωμα τη λογοκρισία στη μουσική, αλλά και της ηδονικής disco, της Madonna (να μιλάει για την παρθενία), του Bruce Springsteen (εξαιρετικό το απόσπασμα στο βιβλίο), του (άφυλου) Prince, των Public Enemy (η μόνη αδυναμία του βιβλίου είναι η απουσία αναφοράς στη μαύρη μουσική των 80s

και κυρίως του hip hop), της «βρετανικής εισβολής» της heavy metal (εξαιρετική η ανάλυση για την ταξική προέλευση αλλά και για την επίδραση στη νεολαία) και του new wave.

Δεν ζούμε σε έναν «ριγκανοποιημένο πλανήτη» ούτε *«ο αμερικάνικος καπιταλισμός είναι παγιδευμένος στη δεκαετία του 80»* (όπως ισχυρίζεται η συγγραφέας). Η (εκκωφαντική) ήττα του Τραμπ, η (δυναμική) επανεμφάνιση των εργατικών απεργιών, το BLM είναι μεγάλα προχωρήματα. Ούτε τα 80s ήταν τα ίδια για όλο τον κόσμο. Την ίδια περίοδο που κυριαρχούσαν οι Ρήγκαν και η Θάτσερ σε ΗΠΑ και Βρετανία, στον Ευρωπαϊκό Νότο κυριαρχούσαν οι «σοσιαλιστές» Μιτεράν, Γκονζάλες και Παπανδρέου.

Είναι ένα βιβλίο που αξίζει να διαβαστεί. Μελετώντας εκείνη την περίοδο μας βοηθάει να καταλάβουμε καλύτερα και (σε όλα τα επίπεδα) και τη σημερινή.

Γιώργος Ράγκος

Το εμβόλιο χρειάζεται εργατικό έλεγχο - Εργατική απάντηση στην πανδημία

Γιώργος Ράγκος

46 σελίδες, 3 €
Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο

Η καινούργια έκδοση του Μαρξιστικού βιβλιοπωλείου «Το εμβόλιο χρειάζεται εργατικό έλεγχο» είναι ένα μικρό βιβλίο που καταφέρνει να απαντήσει στα βασικά ερωτήματα που έχει ο κόσμος για την πανδημία και το εμβόλιο. Δίνει απαντήσεις σε τρία βασικά ερωτήματα. Ποιες είναι οι αιτίες της πανδημίας, τι ρόλο μπορεί να παίξει το εμβόλιο και γιατί ο τρόπος να ξεμπερδεύουμε με την πανδημία είναι ο εργατικός έλεγχος του εμβολίου, αλλά και συνολικά η δυνατότητα της εργατικής τάξης να επιβάλλει τις δικές της λύσεις που μπορούν να σώσουν ανθρώπινες ζωές.

Ο Γιώργος Ράγκος, συγγραφέας του βιβλίου, χημικός και μέλος της ΚΣΕ της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, στο πρώτο άρθρο «Πώς ξεκίνησε η COVID-19;» αντικρούει τις θεωρίες συνωμοσίας περί κατασκευασμένου ιού, εξηγώντας ότι *«ο εχθρός μας δεν είναι στα εργαστήρια. Είναι στη λεηλασία της φύσης από τους καπιταλιστές και τις κυβερνήσεις, είναι το ίδιο το σύστημα που καταστρέφει το περιβάλλον και τις ζωές μας»*.

Στα επόμενα άρθρα, που το ένα συμπληρώνει το άλλο, αναδεικνύονται οι λόγοι που η διαχείριση του εμβολίου από τις κυβερνήσεις και τις φαρμακοβιομηχανίες όχι μόνο δεν χτίζει το παγκόσμιο τείχος ανοσίας που είναι απαραίτητο για την εξάλειψη της πανδημίας, αλλά δημιουργεί και αυξημένες αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητά του. Τονίζει το ρόλο των φαρμακοβιομηχανιών και των κυβερνήσεων που λειτουργούν με κριτήριο τον ανταγωνισμό και τα κέρδη. *«Ο ανταγωνισμός είναι και ανάμεσα στα κράτη, που από τη μία ενισχύουν τον ανταγωνισμό ανάμεσα στις φαρμακοβιομηχανίες και από την άλλη τρέχουν για την έγκαιρη εξασφάλιση δόσεων εμβολίων σε βάρος άλλων κρατών. Σ΄ αυτόν τον ανταγωνισμό τα ισχυρά κράτη είναι στην πρώτη γραμμή»*. Παράλληλα ο Γιώργος Ράγκος επιχειρηματολογεί ότι η απάντηση δεν είναι η απόρριψη του εμβολίου αλλά *«για να δουλέψει ο εμβολιασμός πρέπει να φύγει από τον καταστροφικό έλεγχο των κυβερνήσεων και των φαρμακοβιομηχανιών και να περάσει στα χέρια των εργαζόμενων και των επιστημόνων κάτω από κοινωνικό έλεγχο... αλλά και αυτό από μόνο του δεν είναι πανάκεια. Η αντιμετώπιση και η εξάλειψη της πανδημίας χρειάζεται πρώτα απ΄ όλα, ενίσχυση των συνθηκών πρόληψης που σχετίζονται με τη διαβίωση»*.

Το βιβλίο έχει ήδη πολύ μεγάλη κυκλοφορία παντού. Και ιδιαίτερα στα νοσοκομεία και σε όλους τους εργατικούς χώρους. Χαρακτηριστικό είναι ότι την εισαγωγή την έχει γράψει εργαζόμενη στα νοσοκομεία, συνδικαλίστρια, η Αργυρή Ερωτοκρίτου, γιατρός, μέλος του ΔΣ του Σωματείου Εργαζόμενων στο ΓΝΑ Γεννηματάς και του Συντονιστικού Νοσοκομείων, που πρωτοστατεί στις μάχες ενάντια στην δολοφονική πολιτική της κυβέρνησης. Γράφει: *«Η υποχρεωτικότητα του εμβολιασμού που εφαρμόζει η κυβέρνηση στα νοσοκομεία με τον σκληρό τρόπο των αναστολών συμβάσεων, δηλαδή των απολύσεων είναι ένα κατάπτυστο μέτρο. Πρόκειται για ωμό εκβιασμό που, όχι μόνο δεν διευκολύνει τη διαδικασία του εμβολιασμού, αλλά αντίθετα, επιτείνει τις όποιες φοβίες και αμφιβολίες του κόσμου»*. Στη συνέχεια η Αργυρή αναφέρεται στις αιτίες της πανδημίας, το ρόλο των φαρμακοβιομηχανιών, την ανάγκη του τείχους ανοσίας, βάζοντας καθαρά ότι το αντίδοτο και η ελπίδα είναι οι κοινοί αγώνες των συνδικάτων των υγειονομικών μαζί με όλο το εργατικό κίνημα και τη νεολαία.

Ακριβώς επειδή το βιβλίο απαντάει σε αυτά τα βασικά ερωτήματα και δίνει την εργατική απάντηση για να σταματήσουμε την εγκληματική διαχείριση της πανδημίας από την κυβέρνηση Μητσοτάκη αξίζει να διαβαστεί από όλους.

Λίλιαν Μπουρίτη